

1.01 Izvirni znanstveni članek

UDK 929Kragl V.
27-722.53(497.4)
94(497.452Tržič)(093.3)"18/19"

Prejeto: 3. 9. 2020

Boštjan Gučekdr., župnik, Župnija Trzin, Habatova ulica 15, SI-1236 Trzin
E-pošta: bostjan.gucek@rkc.si**Viktor Kragl (1883–1951)****Trnova življenjska pot tržiškega kronista in župnika**

IZVLEČEK

Razprava predstavlja delo in življenje duhovnika Viktorja Kragla (1883–1951), ki je močno zaznamoval lokalno zgodovino Tržiča in pomembno prispeval k zgodovinopisju Cerkve na Slovenskem. Z nenehnim preučevanjem in zbiranjem gradiva je pripravil več kronik in nekrologijev. Širil je ljudsko pobožnost češčenja Srca Jezusovega in obiskal vse glavne romarske poti ter takratna pomembna katoliška srečanja in kongrese.

KLJUČNE BESEDE

Duhovnik Viktor Kragl (1883–1951), življenje, delo, romanja, lokalna zgodovina, Tržič, Trzin, Fram

ABSTRACT

VIKTOR KRAGL (1883–1951)

LIFE TRIBULATIONS OF THE TRŽIČ CHRONICLER AND PARISH PRIEST

The discussion presents the life and work of the priest Viktor Kragl (1883–1951), who left a profound mark on the local history of Tržič and vastly contributed to the historiography of the Church in the territory of present-day Slovenia. Constantly studying and collecting materials, he compiled several chronicles and necrologies. He spread the popular devotion to the Sacred Heart of Jesus and visited all major pilgrimage destinations as well as important Catholic meetings and congresses.

KEY WORDS

priest Viktor Kragl (1883–1951), life, work, pilgrimages, local history, Tržič, Trzin, Fram

Uvod

V razpravi bomo predstavili duhovnika Viktorja Kragla (1883–1951), ki je na svoj način zaznamoval turbulentni čas, v katerem je živel. Malokdo ima to »srečo« v življenju, da doživi razpad dveh državnih tvorbo in dve svetovni vojni ter da prestopi iz dobrostoječega sloja prebivalstva v pravo revščino. V nekaj stavkih je težko opisati osebo s tako širokim spektrom delovanja in zanimanja. Kragl je bil že v mladosti radoveden in za tisti čas sila napreden, saj je bil naročen na otroško revijo *Vrtec* ter je tako denimo pošiljal rešitve rebusa in obeliska/križanke, kar je počel še kot dijak, vse do leta 1900.¹

Večkrat je poudaril ljubeč odnos s starši, ki so mu posredovali bogato dediščino, ne le materialno, ampak tudi duhovno, kulturno in intelektualno. Gotovo je ljubezen do zgodovine vzklikla v domači družini, saj je že njegov oče ljubiteljsko zbiral zgodovinsko gradivo o Tržiču. Velik zbiratelj in nadaljevalec očetovega dela je postal sin Viktor, kar lahko vidimo iz njegove arhivske zapuščine. Poleg tega je bil natančen, vesten in sistematičen. To lahko vidimo na primeru framskega inventarja in vizitacijskega poročila.²

Sestavil je nekrolog vseh umrlih duhovnikov lavantinske škofije od leta 1789. Pomagal je pri zbiranju in oblikovanju raznih razstav, predvsem šolskih ob obletnicah šol na svojih službenih mestih. Poleg tega je sestavljal lokalne kronike Frama, Trzina in Tržiča. S svojih številnih potovanj, zlasti na mednarodne evharistične kongrese, je objavljал potopise predvsem v *Glasniku presvetega Srca Jezusovega, Bogoljubu* in *Cerkvenem glasniku za tržiško župnijo*.³

Občudujemo lahko tudi njegovo sodobnost. Lahko bi rekli, da je bil skoraj pred časom, saj je imel že v mladosti fotoaparatus, s katerim je na pobudo prelata Janeza Flisa (1841–1919) kot bogoslovec za Društvo za krščansko umetnost napravil fotografske posnetke notranjščine in zunanjsčine vseh cerkva tržiškega

okraja. Izdelal je tudi fotografije in tlorise vseh cerkva svojih službenih mest.⁴

Njegovo najobsežnejše delo pa je nedvomno avtobiografija *Žalost in veselje podeželskega župnika*. Na nekaj manj kot osemsto tipkanih straneh je strnil svoje življenje in obilico biografskih podatkov oseb, s katerimi se je srečeval, ter popisal mnogo doživetij, potovanj, romanj in dogodivščin na različnih službenih mestih. V uvodu je med drugim zapisal: »Božjemu presv. Srcu sem posvetil svoje prvo večje delo – Zgodovinske drobce župnije Tržič, prav tako posvečujem presv. Srcu Jez. te 'Spomine' na vesele in žalostne dni svojega življenja. Kdor jih bo bral, naj nikakor ne misli in ne sodi, da je to kakšno samoljubje ali samohvala, ne, niti zdaleč ne! Ti 'Spomini' so le glasna, velika in resnična zabavalna pesem neskončni božji Dobroti za vse vesele in žalostne trenutke mojega življenja, zlasti v času mašništva. So pa obenem tudi hvaležni spomin vsem tistim, s katerimi sem se srečal v življenju, predvsem skromni znak hvaležnosti tistim, raznim dobrotnikom, zlasti onim, ki so v zadnjih letih, ko se je začelo oglašati pomanjkanje, na kar mi včasih, niti v dneh begunstva, niti misliti ni bilo sami od sebe rade volje pomagali k vsakdanjim potrebam. Slednjič veljajo ti 'Spomini' prijateljem in znancem, zlasti t. duhovnikom Čedetu, Gomilseku, Šebatu in Šaguli, in vsem tistim, ki mi jih je božja previdnost izročila v dušno skrbstvo.«⁵

»Ker so bili ti 'Spomini' pisani v razdobju več desetletij in niso nikakor namenjeni za javnost, se v njih marsikaj ponavlja. Toda največ tega, kar se ponavlja, se ponavlja namenoma, to pa z ozirom na izrek 'Česar polno je srce, rado iz ust gre'. Ravno, kar mi je bilo v življenju najljubše, n. pr. maševanje na posebno svetih krajih, četrtkov 'svete ure', izredne verske proslave, skrb za t. duhovnike, t. farane, t. sorojake, t. soromarje, brepenenje po združenju z najdražjimi že pokojnimi, in vse tisto, kar je bilo v življenju najbolj boleče, vse to se v teh 'Spominih' namenoma največkrat ponavlja!«⁶

Ti spomini so temelj pričujoče razprave, saj je prav, da damo besedo avtorju samemu, tako ga bomo najboljše spoznali. Prav zato je kje kak citat nekoliko daljši, da bi lažje razumeli njegovo razmišljanje in pogled na določeno osebo ali trenutek.

Kragl je bil član Društva slovenskih katehetov.⁷ Redno se je udeleževal simpozijev ter z zanimanjem spremljal aktualno literaturo in pedagoški razvoj poučevanja verouka. Vsestranski duhovnik, učitelj,

¹ Prim. *Vrtec* 23, 1. 6. 1893, št. 6, str. 103, »Listje in cvetje«; prav tam, 25, 1. 12. 1895, št. 12, str. 191. Zanimivo, da so rešitve rebusov in križank pošiljali tudi (nad)učitelji in trgovci in ne samo otroci.

² Kragl je inventar sestavil 16. februarja 1927 na 74 straneh. Kako natančen je bil, naj pojasni del inventarja lastnine cerkve sv. Ane v Framu. Tam so popisani zvonovi, dva klopota, sedeži, mize, obešalniki, pručice, klečavniki, 4 mašne knjige, 117 električnih žarnic, 5 zrn za velikonočno svečo, dragotine posebej opisane, paramenti in vezanine: plašči, pluviali, štole, zastave, bandera: popisano posamič, oltarne blazine za mašno knjigo, mrtvaški prt, liturgično perilo: koretliji, albe, cingulumi, korporali, purifikatoriji, lavabo rutice, oltarni prt, 1 oblekica za krščence ... (prim. NŠAM, Zapuščine duhovnikov: Viktor Kragl). Njegovo poročilo je najdaljše, na desetih straneh, celo vezano (prim. NŠAM, Skofijska pisarna, Vizitacije, F 61, 1921–1928, št. 16, vizitacijsko poročilo, Fram, 19. 5. 1928).

³ Prim. Kragl, *Zgodovinski drobci župnije Tržič*. Knjigo je leta 1994 ponovno izdal Zavod za kulturo in izobraževanje Tržič. Knjiga je Kraglu vzela največ časa, vanjo je vložil ogromno drobnega dela (prav tam, str. 344).

⁴ Prav tam.

⁵ NŠAL 580, Zapuščine duhovnikov: Viktor Kragl, f. 408a, Viktor Kragl, *Žalost in veselje podeželskega župnika I–II–III*, 1947 (neobjavljen tipkopis), *Uvodna beseda*, Ljubljana, o božiču 1946 (odslej: *Žalost in veselje*). Kragl omenja, da je pisal tudi dnevnik (*Žalost in veselje*, str. 30). Uporabil ga je za svojo avtobiografijo. Dosegljivi dnevnik v zvezku, ki ga hrani družina Podrekar iz Tržiča, obsega mladostno obdobje do študija na univerzi.

⁶ *Žalost in veselje*, Uvodna beseda.

⁷ *Slovenski učitelj* 11, 15. 2. 1910, št. 2, str. 42, »Katehetski vestnik«.

spiritual, katehet in romar, ki se ga ljudje spominjajo predvsem zaradi zgodovinskih študij, njegova osebnost in delo pa sta med ljudmi slabo poznana,⁸ je ob koncu življenja izkusil še bridkosti vojne in še hujše povojne dobe z nacionalizacijo premoženja, obenem ga je napadla bolezen. Škof Anton Vovk (1900–1963) mu je leto pred smrtjo uredil imenovanje za viteza božjega groba, kar je nanj vplivalo precej tolažilno.

Vse Kraglovo delo je bilo posvečeno pobožnosti in češčenju Srca Jezusovega, kakor je omenil v govoru ob smrti drežniškega župnika Jožefa Kalina (1863–1949).⁹ Ob vsem tem moramo omeniti, da je bil Kragl popolnoma apolitičen. Tudi v svojih člankih se ni spuščal v politiko. Še najbolj političen se zdi zapis na začetku prve svetovne vojne, ko je poročal z mednarodnega kongresa v Lurdu: »Spomniti se hočemo še naše ljube domovine, naše Avstrije! Velik, prekrasen evharistični kongres na Dunaju je živa priča, da so vsi avstrijski narodi pod zastavo evharističnega Kralja. (...) Če se danes spominjamo dunajskega evharističnega kongresa, tedaj nas nekaj pri srcu zaboli, zapeče: Njega, ki je s toliko vnemo prisostvoval evharističnemu kongresu na Dunaju, ni več. Nadvojvoda Ferdinand je podlegel zločinski roki. (...) In mi Avstrijci, mi poklekimo s svojim ljubljanim vladarjem pred evharističnega Kralja in prosimo: Jezus Kristus, Kralj narodov, blagoslovi in varuj tebi zvesto Avstrijo!«¹⁰ Kjerkoli drugje sploh ni mogoče zaznati zapisov s politično tematiko, z morebitnim ocenjevanjem države, politike ali političnega sistema, kot da bi živel nad dnevnim političnim dogajanjem.

Stanje virov

Največ koristnih virov o Kraglu je mogoče najti v Nadškofijskem arhivu Ljubljana, ki hrani tri fascikle njegove zapuščine, nekaj dokumentov pa je tudi v drugih zbirkah – glede na Kraglova službena mesta ali druge okoliščine.¹¹

V fasciklu 407 najdemo nekaj zvezkov z različnimi pomembnimi biografskimi (Nekrologij, pokojni duhovniki, slovenski duhovniki v Ameriki ...) in drugimi zgodovinskimi podatki (sezname župnij s statističnimi podatki ...). To je zelo bogata zbirka za morebitne kasnejše raziskave.

Fascikel 408 vsebuje več podatkov in dela zadnjega obdobja Kraglovega življenja (kratek življenjepis, zemljiškoknjižne podatke in zgodovinske zapiske o širjenju pobožnosti Srca Jezusovega ...) ter popis njegove sobe: »Kraglova soba v Tržiču, Cerkvena ul. 10.«¹²

Fascikel 408a je najbogatejši ter bi ga lahko imenovali zbirka duhovnih in avtobiografskih spisov. V dveh snopičih so zbrane njegove pridige v obdobju 1908–1913. V tretjem snopiču so zbrani zapisi duhovnih vaj. Ti vsebujejo na primer molitve pred duhovnimi vajami in po njih ter pred premišljevanjem, izpraševanje vesti in pridige/punkte za duhovne vaje.¹³

Med pridigami je tudi nekaj nemških, predvsem tistih, ki jih je imel v semenišču; pravzaprav je največ osnutkov. Celotne pisane pridige so predvsem iz časa, ko je bil katehet pri uršulinkah. Pridigarske osnutke je sestavljal po sledeči shemi: najprej je navedel časovni okvir praznika ali nedelje, nato pa glavno temo, ki je bila vprašanje ali trditev.¹⁴ Sledijo uvod, tri točke razprave ter sklep.¹⁵

V fasciklu je tudi njegova avtobiografija *Žalost in veselje iz mojega življenja*. Prva dva zvezka rokopisa sta vezana v trde temne platnice formata 24,4 x 20,3 cm. Tretji del rokopisa je sestavljen iz posamičnih listov v snopiču formata 33,5 x 20,9 cm in ima naslov zapisan z navadnim svinčnikom *Rokopis III. knjiga Žalost in veselje*. Prvo in drugo knjigo je napisal leta 1923, ob svoji 40-letnici in 15-letnici mašniškega posvečenja. Pretipkana avtobiografija je iz leta 1947, v formatu 33,5 x 21,9 cm, in nosi naslov *Žalost in veselje podeželskega župnika I–II–III*. Strani vseh zvezkov so oštevilčene.¹⁶

⁸ Tega se je zavedal že prejšnji tržički župnik Roman Starc, ki je posamezne drobce Kraglove avtobiografije objavljal v tržičkem župnijskem glasilu. Pri zbiranju gradiva gre iskrena zahvala vsem sodelavcem omenjenih arhivov, lastnikom zasebnih zbirk o Kraglu, predvsem pa dr. Mihi Šimcu za izdatno pomoč.

⁹ Prim. NŠAL 580, Zapuščine duhovnikov in drugih oseb: Viktor Kragl, f. 408: Viktor Kragl, Govor ob smrti Jožefa Kalina, 1. 8. 1949. Sredi 19. stoletja je papež Pij IX. (1846–1878) praznik Srca Jezusovega razširil na vso Cerkev, zato se je ta pobožnost zelo razširila, posledično pa tudi arhitektura in umetnost (cerkve, kipi, slike), posvečena Srcu Jezusovemu, kar je bilo Kraglu še posebej pri srcu. Več o tem gl. Lazarini, Cerkev Srca Jezusovega, str. 55–64.

¹⁰ *Bogoljub* 12, 1914, št. 11, str. 365–367, »25. mednarodni evharistični kongres v Lurdu od 21. do 26. julija 1914«.

¹¹ NŠAL 580, Zapuščine duhovnikov: Viktor Kragl, f. 407, 408 in 408a. Obstaja kar nekaj dokumentov, ki so bili uporabljeni pri tiskani izdaji njegovega rokopisa *Kronika duhovnije Trzin do leta 1938* in so v fasciklu župnije Mengeš, so pa strogo vezani na lokalno (cerkveno) zgodovino. Njegove dokumente najdemo tudi med vizitacijami. Nekaj smo jih uporabili v tej razpravi.

¹² Našteti so 22 predmetov: »1. mala ovalna mizica lakirasta; 2., 3., 4. zelen divan z dvema tapiciranima naslonjačema; 5. štiri-oglasta miza lakirasta s predalom; 6., 7., 8., 9. 4 stoli s pletenimi sedeži (en naslanjač in 3 okroglasti); 10., 11. pisalna miza / z lesenim okroglastim naslanjačem; 12. klečavnik / s 4 oz. 3 predali; 13. podolgovata omara lakirasta s 4 predali; 14. miza s steklenim 'nastavkom'; 15. slikovna omara / pokončna, lakirasta, prva /; 16. rokopisna omara / druga /; 17. arhivalna omara / z vrati iz motnega stekla /; 18. obešalnik / žezezen; 19. postelja; 20. nočna mizica; 21. umivalnik; 22. linolej.«

¹³ Prim. NŠAL 580, Zapuščine duhovnikov: Viktor Kragl, f. 408a, duhovne vaje: naša bodočnost.

¹⁴ Prim. prav tam, pridige v cerkvenem letu 1908/1909, 1909/1910 in 1911.

¹⁵ Prim. prav tam, pridiga, 31. 1. 1909; 29. 1. 1911; 7. 2. 1909.

¹⁶ Kragl je ob tem zapisal: »Pretipkovanje avtobiografije 'Žalost in veselje' po ga. Labernik, kar ni šlo izpod rok, zato sem v zgodnji spomladi 1946 naprosil izvedenka v takih rečeh, ga. Potokar, za nasvet glede kake zanesljive tipkarice. V svoji dobroti se je gopša odločila sama to delo dovršiti, kar mi je bilo v prav posebno veselje. Dne 29. 3. 1946 sem ji poslal prve pole rokopisa in kar

Notranja stran in uvod Kraglove avtobiografije Žalost in veselje podeželskega župnika (NŠAL 580, Zapuščine duhovnikov: Viktor Kragl, f. 408a).

Deli Češčenje Srca Jezusovega in Marijinega med Slovenci ter Božjepotna Slovenija, ki ju je prekinila vojna in nato bolezen, sta ostali nedokončani, žal pa ju ni tudi v dostopni arhivski zapuščini.¹⁷

V Nadškofijskem arhivu Maribor je nekaj gradiva v zapuščinah duhovnikov, predvsem iz framskega obdobja, to sta fascikli KRALJ in NEKROLOGIJ. V fasciklu KRALJ najdemo že omenjene šmarnice, zgodovinske drobce lavantinske škofije, razne pesmi v rokopisih (na primer o sv. Ani), izrezke člankov iz dnevnega periodičnega tiska, nekaj zgodovinskih listin iz župnije Fram, zapiske za framsko kroniko,

razne separate črtic, letna poročila, inventarje, prepis krstne knjige župnije Fram za leto 1914 in podobno.

Fascikel NEKROLOGIJ obsega zapiske, sezname in nekaj korespondence za sestavo nekrologija.¹⁸ Kragl je ves čas zbiral podatke, tako da je leta 1936 izšel *Nekrologij*, ki je vseboval biografske podatke od 1. septembra 1859 do leta 1936. Drugi *Nekrologij* je izšel ob 100-letnici Slomškovega prenosa sedeža škofije v Maribor.¹⁹ Glavnino vseh podatkov, kakor je razvidno iz njegove zapuščine, je zbral prav Kragl, čeprav je za izdajo iz leta 1959 v seznamu Cobiss pod ostalimi avtorji naveden dr. Franc Ksaver Lukman. Žal Kragl ni omenjen nikjer, čeprav je bilo to njegovo večdesetletno delo in bi si zaslužil omembo vsaj med »ostalimi avtorji«. Res je, da so seznami v

hitro se je lotila neprijetnega dela kljub veliki svoji zaposlenosti. (...) Dne 11. jan. 1947 je bilo doptipkanih [sic!] 700 strani te-le avtobiografije in treba je bilo misliti na naslovne strani, katerim so risbe oskrbele sestre Salezijanke.» (Žalost in veselje, str. 692, 706).

¹⁷ NŠAL 580, Zapuščine duhovnikov: Viktor Kragl, f. 408, Življenjepis, str. 8.

¹⁸ Prim. NŠAM, Nekrologiji, Nekrologij Kragl.

¹⁹ Prav tam. V fasciklu so računi, korespondenca in dobavnice ob izdaji *Nekrologija* iz leta 1959.

rokopisu, nekaj jih je tudi pretipkanih, tako da je imel urejevalec nekaj dela pri obdelavi. Kljub vsemu so bili podatki do leta 1936 že tako ali tako izdani.

Nekaj dokumentov je tudi druge, na primer med vizitacijami. Kragl sam omenja, da je ob obletnici očetove smrti nekaj stvari podaril semenišču.²⁰ Glede na popis je bila njegova zapuščina res bogata. Maršikaj je bilo žal uničeno, izgubljeno in razkropljeno po arhivih, drugih ustanovah in pri posameznikih.²¹ Temu je botrovalo več vzrokov. Upoštevati moramo širok teritorialni delokrog. Kragla je delovna pot vodila od južne do severne slovenske meje, nato na zahodno mejo in na Štajersko. Poleg tega je dvakrat občutil posledice svetovne vojne, najprej prve, ko se je moral nemudoma umakniti zaradi italijanske okupacije, nato po drugi svetovni vojni, ko mu je hišo odnesla nacionalizacija. Po njegovi smrti pa so nekaj njegove zapuščine ohranili tudi njegovi sorodniki.²²

»Med raznimi spisi in zbirkami je vse polno raznih drobnarij, največ nabožnih, ki sem jih nabral na številnih božjih potih, zlasti v Sveti deželi, v Rimu, v Paray le Monialu in v Lurdu, pa tudi posvetnih iz raznih življenjskih prilik.«²³

²⁰ V sistemu COBISS je popisanih 172 enot, predvsem molitvenikov, katekizmov, šmarnic in zgodovinske ter antikvarne literature (tudi Valvasorjeva *Slava vojvodine Kranjske*), ki so bile Kraglova last, saj je v njih njegov lastniški podpis, s tem da obstaja tudi po več izvodov iste publikacije. »Zato mi je bila dolžnost, da se zadeva mojega darilnega pisma z dne 27. dec. 1945 uredi še pred njegovim [Vovkovim, op. B. G.] odhodom iz semenišča. Z omenjenim darilnim pismom sem namreč podaril svojo knjižnico in vse svoje arhivalije duhovnemu semenišču v Ljubljani. Darilo je tedanji semeniški ravnatelj sprejel z zagotovilo, da določi zanj poseben prostor, takojimenovalno 'Kraglovo sobo', kakor hitro bo semenišče izpraznjeno od vojaštva; dotlej naj pa ves dar ostane ohranjen in v oskrbi dotedanjega lastnika. (...) Točni načrt za opremo obeh sob, št. 25 in 23 /glej v prilogi/ in inventar v vseh podrobnostih prideviljem tudi svoji oporoki, da se bo vse lahko razvrstilo po želji in naročilu darovalca, ako bi sam ne mogel vsega urediti še ob življenju. Prepis vsega tega pa ostane kot priloga darilnega pisma z dne 27. dec. 1945 v arhivu ljubljanskega duhovnega semenišča. Vse to sva uredila z novim ljubljanskim škofom, še preden se je preselil iz semenišča v škofijo.« (Žalost in veselje, str. 694–695). Oče Jožef Kragl je umrl 27. decembra 1905 ob treh ponoči, okrepljen s sv. zakramenti. Pogreb je bil dva dni pozneje v Trzinu (prim. *Slovenec* 33, 27. 12. 1905, št. 294, str. 4).

²¹ Njegova knjižna zapuščina je med drugim vsebovala faksimile Trubarjevega *Katekizma* in *Brižinskih spomenikov*, prve izdaje Valvasorjeve *Slave vojvodine Kranjske*, prve izdaje Baragovih spisov in njegovo knjigo Tomaža Kempčana z Baragovim avtogramom in vpisano letnico 1819, razne zbirke razglednic in slik božjepotnih podob iz vse Slovenije. Nekaj tega je Kragl s pismom z dne 27. decembra 1945 podaril semenišču »v nadi, da si bodo ravno mladeniči, ki se pripravljajo na najlepši poklic na zemlji, mogli izpopolnjevati svoje znanje iz tistega, kar mu je bilo v življenju posebno drago in ljubo« (NSAL 580, Zapuščine duhovnikov: Viktor Kragl, f. 408, Življenjepis, str. 8).

²² Za opozorilo na ta podatek se zahvaljujem dr. Mihi Šimcu, ki mu gre tudi zahvala za nekatere druge podatke, predvsem iz ARS. Nekaj razglednic je posredoval g. Maksimiljan Košir iz Vodice; tudi njemu gre zahvala, da je bil pripravljen deliti del zbirke.

²³ NSAL 580, Zapuščine duhovnikov: Viktor Kragl, f. 408, Inventar Kraglove sobe.

Poleg drugih predmetov v zapuščini je imel 6 svečnikov, več vaz, 5 vrst jasic, od tega 3 papirnate, ciborij, pikside, 12 kipov, med njimi rimski Bambino, sv. Terezijo Deteta Jezusa, rimski stol sv. Petra, zbirko podob, 12 razgledniških albumov, knjige s slikami (Album slov. književnikov, več reliefov, stenskih slik in 7 diplom (viteštvo jeruzalemskega božjega groba, romanja v Jeruzalem leta 1910 (slov.), o priznanju romarskega križa Svete dežele, izrednega dobrotnika svete nazareške hišice iz Loreta, romanja v Sveto deželo leta 1927 (lat.), Pija XI. za popolni odpustek ob zadnji uri in voditeljstva Apostolstva molitve)).²⁴

Kragl pa ni bil samo zbiratelj nabožnih predmetov, ampak tudi darežljiv dobrotnik s poslušom za umetnost in sveto, v vsem pa za oznanjevanje evangelija, pri čemer je daroval tudi za misijone. Že kot bogoslovec je med počitnicami izdelal vrsto načrtov, risb, fotografij in slik iz raznih krajev kranjske dežele, ki so jih shranili v arhivu *Društva za krščansko umetnost*, saj so želeli z načrti in slikami popisati vse kranjske cerkve.²⁵

Za na novo posvečeno kapelo Srca Jezusovega, 25. avgusta 1941, misijske družbe sv. Petra Klaverja je daroval oltarni križ, pozlačen srebrn kelih s pateno, monštranco, nov velum, posrebrano svetilko za večno luč in nekaj drobnarij. Poleg tega je daroval razmnoževalni stroj ter pomagal pri ustanovitvi Misijske tiskarne. Kot ustanovni dar je daroval za novo cerkev Kristusa Kralja v Hrastniku, za oltar v cerkvi sv. Jožefa v Ljubljani in nove zvonove. Bil je ustanovnik doma Srca Jezusovega v Mariboru, dobrotnik cerkve sv. Terezije Deteta Jezusa na Kodeljevem, darovalec za orgle v cerkvi na prvem službenem mestu v Fari pri Kostelu, pokopališki cerkvi v Framu je nabavil večji zvon, pomagal je pri poslikavi notranjščine cerkve Matere božje pri Novi Stifiti. Celo pri odkupu Prešernove hiše za narodovo last je leta 1938 prispeval skromen znesek. Podpiral je (misijski) tisk in tiskal podobice z obljubami Jezusovega Srca sv. Marjeti Alakok. »Nazareški sveti hišici v Loretu je bil v toliko podporo, da ga je generalni direktor Svete kongregacije nazareške hišice v Loretu imenoval l. 1943 izrednim dobrotnikom in mu vposlal 'častni križ', s katerim naj nastopa pri vseh večjih cerkvenih slovesnostih, ta častni križ nosi napis 'Bene-merentibus quibus cordi est decor Domus Lauretanae'.«²⁶

Objavljeni viri in literatura

Zgodovinski drobci župnije Trzin je Kraglova monumentalna znanstvena monografija, ki je še danes

²⁴ Prav tam.

²⁵ *Duhovni pastir* 30, avgust 1913, št. 8, str. 493 »Pogled na slovetvo«.

²⁶ NSAL 580, Zapuščine duhovnikov: Viktor Kragl, f. 408, Življenjepis, str. 8. Obstajajo tri stopnje častne medalje za služne dobrotnike sv. loretske hiše. Ne vemo, katero stopnjo je prejel Kragl, saj ni natančno opisana, na vseh pa je napis: *za klerike: visokozaslužnim, katerih srce je okras loretskega doma*.

Podarjena večna luč župniji Tržič (foto: Boštjan Guček).

temelj vseh zgodovinskih študij o Tržiču. Kragl jo je na prošnjo tedanjega župnika Antona Vovka spisal ob stoletnem jubileju posvetitve tržiške župnijske cerkve.²⁷ Pisal in sestavljal jo je v Trzinu, kjer je očitno obenem sestavljal tudi *Kroniko duhovnije Trzin do leta 1938*, saj je uvod v tržiško knjigo napisal v Trzinu, na praznik sv. Jožefa 1936.²⁸ O tej knjigi je

bilo napisanih kar nekaj kritik. Večina je pozitivnih, se pa med njimi najdejo tudi pomisleki o premalo znanstveni vsebini, kar pa bi Kraglu težko očitali, saj je pisal za ljudstvo in je to v uvodu sam omenil. V *Jutru* tako najdemo očitek, da je v knjigi poudarjeno to, »kar je cerkvi služilo, kakor pa ono, kar je bilo brezbrizno ali pa je celo oviralo farno življenje – tako razlaga neki komentator politična načela te knjige«, *Slovenec* pa je izpod peresa škofijskega arhivarja Maksa Miklavčiča (1900–1971) objavil pohvalno oceno, da je knjiga »za sedanje čase kar razkošno izdana, pestra in bogata po vsebini, vendar preprosta, po besedilu skromna, predvsem pa je kot celota izredno skrbna,

²⁷ Prim. Kragl, *Zgodovinski drobci*, kjer Vovk v uvodu med drugim zapiše: »Pred leti sem obiskal gospoda Viktorja Kragla in slučajno sem videl tedaj debele zvitke zapisov o tržiški župniji. Njegov blagopokojni gospod oče, prvi stalni voditelj tržiške osnovne šole, je bil že tista marljiva čebelica, ki je zbirala in zapisovala vse pomembno. Gospod župnik, tržiški rojak, je pa očetovalo delo še v podrobnostih nadaljeval. Hvaležni moramo biti gospodu župniku Kraglu, da ni odbil prošnje za izdajo knjige. (...) Tržič, 25. marca 1936.« Prim. tudi *Žalost in veselje*, str. 283.

²⁸ Knjigo *Zgodovinski drobci* Kragl omenja tudi v *Kroniki duhovnije Trzin* (str. 330) in dodaja: »Da je ta knjiga izšla v tisku, je velika zasluga ted. tržiškega župnika Antona Vovka.« Kragl to na drugem mestu potrjuje: »Dne 26. febr. 1940 je prišel k meni moj trzinski naslednik, g. Anton Kovačič me prosit, da bi sestavil in spisal trzinsko kroniko. Še ob času svojega bivanja sem tam nabral mnogo tozadevnega gradiva, zlasti iz zanimivega

mengoškega župnega arhiva, v kolikor mi je bil pač dostopen. Kako naj torej odrečem prošnji sobrata in lotil sem se dela, katero sem želel poživiti zlasti z mnogimi ilustracijami. Dovršitev tega dela se je zavlekla v spomlad l. 1941, ker je bilo v veliko srečo, da je delo ostalo vsaj ohranjeno, ker drugače bi bilo z mnogim vred šlo prav gotovo v izgubo. Vzrok zavlačevanja dovršitve trzinske kronike je pa predvsem v tem, ker je bilo treba vmes izvršiti mnogo važnejšega.« (*Žalost in veselje*, str. 481).

vsestransko verna in zlasti še domača, ljubka, podoba vsega kraja«. Podobno jo kljub kritiki sestave vsebine, ki bi nujno potrebovala stvarno kazalo, pohvali Josip Turk (1895–1951), da je »knjiga zgodovinski šemati-zem Tržiča, podoben Vrhovnikovi Trnovski župnji v Ljubljani iz l. 1933«. Vse pohvale sklene Gorenjec, ki povzame, da je bil pisatelj namen, da »Tržičanom nekaj daruje ob stoletnici njihove cerkve, kar jim bo ostalo. To mora biti osnovna misel vsakogar, ki knjigo čita. In to svojo nalogo je g. pisatelj odlično izpolnil. Več ni nameraval. Nikakor pa nočemo s tem reči, da knjiga ni znanstvena. Zgodovinska resnica je točno podana, toda to prednost ima, da piše za ljudstvo.« Kragl omenja še številne druge pozitivne odzive – tudi iz tujine.²⁹ Od dobička od prodaje knjige je Kragl skupaj z župnikom Vovkom za tržiško župnijsko cerkev kupil svetilko za večno luč, ki jo je po načrtih Stanka Kregarja izdelal Janez Drnovšek iz Ljubljane.³⁰

Zgibanka *Na grobovih naših apostolov Srca Jezusovega* je v formatu 23,7 x 15,3 cm in je vložena v enako veliko mapo. Kot pove že naslov, je Kragl v njej predstavil zgodovinski pregled predvsem duhovniških osebnosti, ki so širile pobožnost Srca Jezusovega, od bolj znanih (Slomška, Jerana, Jegliča in Gnidočca) do danes neznanih osebnosti (stolni kaplan v Ljubljani Jakob Dolenc, Janez Krst. Trpin, Jožef Krohne, sestra Pija Regali ...). Kragl predstavi njihovo delo za širjenje pobožnosti – od šmarnic do raznih pesmi, molitvenikov, ustanavljanja bratovščin in podobno. Na hrbtani strani so slike grobov omenjenih oseb.³¹ Na koncu je Kragl dodal majhno sliko nagrobnika svojih staršev na kraju, kjer je tudi sam pokopan, in zaključil: »Radi se pomudimo v molitvi na grobovih rajnih častilcev in širiteljev pobožnosti presv. Srca Jezusovega, priporočajmo se priprošnjam tistih, ki so v življenju goreče častili božje Srce, saj smemo upati, da za svojo ljubezen do božjega Srca prejema že v večnosti za plačilo božjo Ljubezen samo in pri Njej bodo mogli tudi nam sprositi srečno zadnjo uro, ki nas bo poviedla k večnemu počitku v presvetem Srcu Jezusovem.«³²

Kragl je veliko objavljala tudi v (katoliški) periodiki. Na tem mestu ni mogoče predstaviti celotne bibliografije. Največ je objavljala v *Bogoljubu*, *Glasniku Srca Jezusovega*, *Cvetju z vrtov sv. Frančiška*, *Cerkvenem glasniku* za župnijo Tržič, *Kroniki slovenskih mest*, *Domoljubu*, *Slovenskem gospodarju*, *Slovincu*, *Straži*, *Amerikanskem Slovincu* in grobeljskem *Našem listu*.

Najplodovitejše pisateljsko obdobje sega od sredine dvajsetih do sredine štiridesetih let 20. stoletja. V tej razpravi njegove bibliografije nismo posebej navedli, saj bi zavzela preveč prostora. Morda se temu izzivu posveti kaka druga razprava.

Glavna vzroka Kraglovega pisanja sta bila »proslava presv. Srca J. in ljubezen do pokojnih, katerim sem skušal ščititi njihovo dobro ime in jih rešiti pozabnosti s tem, da sem vsaj koga pridobil, ki bi se duše pokojnega spomnil s kakšnim dobrim delom«.³³

Posthumno so izšle *Šmarnice za leto 1955. Marija in Slovenci*, s podnaslovom »Zgodovinske šmarnice nabral Viktor Kragl«. V seznamu Cobiss so šmarnice zavedene kot knjiga, dejansko pa je to vezan tipkopis na 62 straneh, ki je bil prirejen štiri leta po Kraglovi smrti. V izvodu iz škofijske knjižnice je pod pripombo »/Prirejen in okrajšan odtis/« v oklepaju s svinčnikom dopisan »J. Pogačnik« (1902–1980). V teh zgodovinsko izredno bogatih šmarničnih razmišljanjih Kragl predstavi Slovence kot častilce Matere božje. Poleg zgodovinskega pregleda širjenja marijanske pobožnosti predstavi tudi umetnostne spomenike, ki jih je navdihnili pobožnost.³⁴ Šmarnice so bile njegovo zadnje literarno delo, ki ga je spisal v letu smrti.³⁵

Posthumno je ob 40-letnici župnije Trzin izšla Kraglova *Kronika duhovnije Trzin do leta 1938*. Ta je še danes temeljni dokument za zgodovino kraja in njegove cerkve, saj se vse kasnejše študije o Trzinu naslanjajo nanjo in jo upoštevajo, predvsem na področju cerkvene zgodovine, umetnosti, šolstva, obdobja prve svetovne vojne in razvoja kraja na splošno.

Življenjska pot Viktorja Kajetana Kragla

Kraglov rod izhaja iz Kozmaric, iz župnije Most na Soči, kjer je imel pri h. št. 24 Matevž Kragelj z Marijo v začetku 19. stoletja tri sinove in hčer. Najstarejši Valentin (1819–1851), ki je obiskoval gimnazijo v Gorici, v Olomoucu pa študiral pravo in politične vede, se je v Kanal in Tolmin vrnil kot c. kr. sodni pristav. V Tolminu se je leta 1850 seznanil in poročil s Karolino Penzin (1816–1871). Edini sin Jožef (pozneje Viktorjev oče) se jima je rodil 18. oktobra 1851. Šest tednov zatem, 30. novembra, je Valentin umrl, star komaj 32 let.³⁶

Viktorjev oče Jožef je ljudsko šolo obiskoval v Tolminu, gimnazijo pa v Gorici. Zaradi pomanjkanja sredstev ni mogel nadaljevati študija, zato je leta

²⁹ *Jutro* 17, 11. 6. 1936, št. 134, str. 4 »Domače vesti«; *Slovenec* 64, 30. 5. 1936, št. 123, str. 5, »Nova knjiga o Tržiču«; *Bogoslovni vestnik* 18, 1937, št. 4, str. 295–296, »Slovstvo«; *Gorenjec* 20, 30. 5. 1936, št. 22, str. 2, »Tedenske novice: Tržič«; *Žalost in veselje*, str. 285.

³⁰ NŠAL 580, Zapuščine duhovnikov: Viktor Kragl, f. 408, Življenjepis, str. 8; ZA Tržič, Kronika župnije Tržič, leto 1937, str. 23. Večna luč je danes v cerkvi sv. Andreja v središču starega mestnega jedra.

³¹ Prim. Kragl, *Na grobovih naših apostolov Srca Jezusovega*, ponatis iz Glasnika Srca Jezusovega, str. 1–6.

³² Prav tam, str. 6.

³³ *Žalost in veselje*, str. 279.

³⁴ Prim. Kragl, *Marija in Slovenci*, str. 3, 6, 9, 15, 30. Med drugim predstavi začetke šmarnic na Slovenskem, ki jih je začel eden najplodovitejših nabožnih pisateljev tretje četrtine 19. stoletja, duhovnik Janez Volčič (1825–1887) (prim. prav tam, str. 42–44).

³⁵ NŠAL 580, Zapuščine duhovnikov: Viktor Kragl, f. 408, Življenjepis, str. 8.

³⁶ *Žalost in veselje*, str. 1. Rojstna hiša Kraglovega očeta je bila med prvo svetovno vojno porušena (Kragl, *Zgodovinski drobci*, str. 232).

Levo Kraglova rojstna hiša, nekdanja šola, danes glasbena šola v Trzinu, v sredini Kraglova, po materi podedovana hiša (foto: Boštjan Guček).

1873 kot učitelj vstopil v Waldherrjev učni in vzgojni zavod v Ljubljani, kjer je ostal do junija 1878 in opravil izpit, ki mu je omogočal poučevanje na javnih ljudskih šolah. Oktobra istega leta je bil imenovan za stalnega učitelja v Kočevju, a je že čez eno leto postal nadučitelj in vodja 4. nadrazredne šole v Trzinu. Prejemal je plačo v višini 600 goldinarjev in še 100 goldinarjev funkcionalnih doklad letno. Dvajset let pozneje, leta 1898, je bil prestavljen v I. službeni razred, zato se mu je plača zvišala na letnih 800 goldinarjev, z naraščanjem starostnih doklad pa je imel tik pred smrtjo, novembra 1905, mesečno 183,32 krone plače. Služboval je 26 let, vse do svoje smrti decembra 1905.

V Trzinu se je seznanil z zavednima slovenskima zakoncema Ahačič in njuno edino hčerko Marijo Ahačič (1857–1911). Njen oče Kajetan Ahačič (1824–1873) je bil fužinar, poročen s Terezijo Miklavčič (1825–1862).³⁷ Njena sestra Apolonija Miklavčič je bila samska in je svojo hišo na Cerkveni ulici 10 zapustila nečakinji, Kraglovi mami Mariji.³⁸

Jožef Kragl in Marija Ahačič sta se poročila 29. avgusta 1881 v Trzinu pred župnijskim upraviteljem Francem Špendalom.³⁹ Kot edini sin se jima je 15. oktobra 1883 »na pondeljek ob ¾ 9^h zvečer v trziškem

šolskem poslopju, ki je všteto pod b. št. 38«, rodil Viktor. Naslednji dan ga je na ime Viktor-Kajetan krstil trziški kaplan Janez Molj (1851–1944).⁴⁰

Jožef je bil predan učitelj, skromen in pobožen, majhne postave, a krepak in močan, sicer pa strogo apolitičen, kar se je kazalo tudi v njegovem odnosu do stanovskih organizacij, saj nikakor ni želel stopiti v Slomškovo zvezo.⁴¹ Ljubiteljsko se je ukvarjal z zgodovinopisjem. Kragl očeta opisuje kot dobrega vzgojitelja, saj je sinu vedno stal ob strani in ga bodril: »Na Boga ne pozabi! Moli in delaj / to je uči se.«⁴²

⁴⁰ Prav tam, str. 1. Molj je bil v letih 1880–1883 kaplan v Trzinu, kjer je krstil Kragla, v letih 1915–1933 pa duhovni pomočnik v Trzinu, kjer je leta 1927 obhajal zlato mašo (prim. Kragl, *Kronika duhovnije Trzin*, str. 186–187). Kasneje je bila to ulica Pred šolo št. 4. Hiša je bila last grofa Radetzkega, v njej pa so bivali njegovi uradniki. Od leta 1822 je bila v njej šola, ki se je razvila v štirirazrednico. V njej je do smrti leta 1905 celih 27 let bival Kraglov oče, nadučitelj Jožef (Kragl, *Zgodovinski drobci*, str. 53–54).

⁴¹ Kragl opisuje, kako je na očeta pritiskal gimnazijski profesor Evgen Jarc (1878–1936), naj se vpiše v zvezo, ko je bil Kragl osmošolski gimnazijec in je bil Jarc ravno njegov profesor: »Tako mu je bil skoro bi rekel nož nastavljen na srce: ali pristopi in se udaj, ali pa bo tvoj sin poskusil posledico tvoje trme. Pa ravnoma na ta pritisk se ni prav nič uklonil, ampak ga je še bolj odbil.« (Žalost in veselje, str. 17). Oče je bil zelo napreden in zaveden, saj je v šoli uvedel urejen način varčevanja in porabe sredstev ter šolske igre na prostem (telovadbo). Poleg tega se je boril, da v njegovem času ni zaživela popolnoma nemška šola. Zbiral je tudi zgodovinske drobce Trziča. Zbirka je ostala v rokopisu. Prim. Kragl, *Zgodovinski drobci*, str. 232–233.

⁴² Kragl omenja štiri take dogodke, ko mu je oče stal ob strani: prvo sv. spoved 22. julija 1892, praznik sv. Roka 16. avgusta 1893, ko ni želel k maši, saj bi še spal in se je cmeril, oče pa je

³⁷ Žalost in veselje, str. 40, 69.

³⁸ Kragl, *Zgodovinski drobci*, str. 40.

³⁹ »Hrupne gostije ni bilo, ampak novoporočenca sta se odpeljala na potovanje, na ženinov nekdanji dom v Tolmin. Čez nekaj dni sta se povrnila v Trzin, kjer je dobra mamina prijateljica Franciška Mulej uredila novi dom in ga opremila s prelepo novo opravo, katero si je nevesta kupila v Ljubljani.« (Žalost in veselje, str. 5).

V svojih spominih Kragl večkrat omenja globoko ljubezen (do) staršev, skrb za dobro vzgojo in njihov zgled lepega življenja. Kljub tako veliki ljubezni pa je čutil bolečino materinega nestrinjanja z izbiro svojega poklica.⁴³ V mladosti je bil zelo bolan, tako da so mu napovedovali zgodnjo smrt. Vse zdravljenje, celo na kliniki v Gradcu, mu ni nič pomagalo. Fant je bil majhne, šibke postave, razbolenega telesa in slabih zob ter brez daru za petje.⁴⁴ Kasneje je sam ocenil: »*Dvainšestdeset let starosti sem dopolnil, ko praznujem redek in čuden jubilej – petdesetletnico, odkar mi božja Previdnost nudi nerazumljiv dar boleznin in telesnega trpljenja. Le dvanaest let v teku dosedanjega zemeljskega življenja sem se, vsaj deloma, mogel čutiti telesno zdravega. (...) Božja dobrotu me je z dragocenim darom ljubelega zdravja obdarila kot sedmo in osmošolca, kot bogoslovca in kot kaplana, to je v dobi od l. 1903 do 1914.*«⁴⁵

Kraglova mladost

18. septembra 1890 je Kragl vstopil v ljudsko šolo, kjer ga je tri leta učil Janko Cvirn, zadnji dve leti pa se je zaradi bolezni učil doma, poučeval ga je oče. Prva štiri leta gimnazije je bil vpisan kot »privatist« na kranjski gimnaziji in ga je doma učil oče, na gimnaziji pa je delal semestralne izpite.⁴⁶

Tudi višjo gimnazijo je obiskoval v Kranju, skupaj s še 21 dijakov pa je bival »pri Toni« na Žolariji v Kokrškem predmestju, h. št. 30. Zaradi nesoglasij z gospodinjo Antonijo Fajfar mu je oče priskrbel nastanitev nedaleč stran pri Mihaelu Pantarju, kjer pa je ostal brez dijaške družbe, tako da se je več družil z družino in prišleki iz Tržiča.⁴⁷ V gimnaziji je imel te-

žave, saj ga večina profesorjev in sošolci niso razumeli in sprejeli. Do določene mere je bil vzrok njegovih težav tudi očetov odnos do politike, stanovskih organizacij in slovenstva. Največ utehe je našel v ravnatelju Josipu Hubadu (1850–1906) in veroučitelju dr. Francu Pernetu (1861–1935).⁴⁸

Kljub vsem oviram je 11. junija 1904 maturiral, 3. oktobra pa ga je oče predstavil semenškemu vodji, dr. Josipu Lesarju (1858–1931), ki je bil vsa štiri leta njegov predstojnik. Podvodja je bil prvo leto Matija Kastelic (1870–1950), za njim pa Franc Ks. Ferjančič (1867–1943). Prvo leto je bil spiritual dr. Franc Ušeničnik (1866–1952), za njim pa Alojzij Stroj (1868–1957). Študijski prefekt je bil Matija Prelesnik (1872–1905), za njim dr. Janez Zore (1875–1944), njega pa je nasledil dr. Franc Grivec (1878–1963). Poleg teh semenških duhovnih spremljevalcev in vodij je imel Kragl pri študiju mnogo imenitnih profesorjev, ki so pomembno vplivali na svoj čas, med njimi dr. Janeza Ev. Kreka, dr. Evgena Lampeta (1874–1918), dr. Aleša Ušeničnika (1868–1952), prelata Janeza Flisa (1841–1919) in druge.⁴⁹ Kot opisuje Kragl, se je bogoslovcem dobro godilo, saj so imeli udobno stanovanje in dobro oskrbo.⁵⁰

Kragl je študije končal 4. julija 1908 z zadnjim izpitom, naslednji dan pa začel duhovne vaje pred posvečenjem. Subdiakoniat je prejel 10. julija, diakonat 12. julija in prezbiterat 14. julija 1908.⁵¹

⁴⁸ Prav tam, str. 101, 103. Staršem je pisal: »*Žalostno, zame sramotno, pa vendar resnično je, da meni na kranjski gimnaziji ni več za študirati. Čim več se trudim, tem slabše mi gre. Vaš ves obupani V. (...) Prosim vas, lepo prosim, odpustite mi, da vam napravljam žalosti, toda jaz sam nisem vzrok.*« In dodaja: »*Veliko bolj me je žalostilo postopanje raznih profesorjev zaradi staršev kakor zaradi mene.*« (prav tam, str. 103). Maturiral je z dobrim uspehom. Pri verouku je imel oceno prav dobro, slovenski jezik dobro, ostalo zadostno. Vedenje je bilo zadovoljivo (zasebni arhiv družine Podrekar, Zapuščina Viktorja Kragla, Gimnazijski izpit, Kranj, 15. 7. 1904, št. 11).

⁴⁹ *Žalost in veselje*, str. 107–108. Kragl je zanimivo ocenil nekatere profesorje: »*Dr. Krek je prav zanimivo v slovenščini predaval, vendar bi se z vsemi njegovimi nazori nikakor ne mogel strinjati. Njegovi ljubljenci so bili razni izvenredneži, ki so se hoteli v posameznostih hoteli [sic!] razlikovati od drugih in te je ljubil. Drugi smo spadali v drugo vrsto. Dr. Aleš Ušeničnik je posebno učeno predaval, večinoma latinsko in je gojil posebno rad 'disputacije' tako, da je določil po dva, ki sta stavila ugovore enemu, kateri naj bi to ali ono tezo zagovarjal. (mene dr. Ušeničnik ni nikdar rad imel. Jaz prav tako ne njega.*« (prav tam).

⁵⁰ Vsak bogoslovec je prejel vsako leto en nov zimski talar ter par belih in črnih nogavic, na dve leti par nizkih čevljev in v štirih letih še en letni talar. V sobi je imel vsak bogoslovec mizo, pisalni pult, stajalo za knjige, posteljo, stol in klečalnik, služabniki pa so jim čistili sobe, vsako jutro postiljali in za nizko odškodnino čistili čevlje in snažili ter nalivali svetilke. Tudi jedilnik je bil kar bogat. Za zajtrk so dobili belo kavo in zemljo. Za kosilo je bila juha, govedina in dve prikuhi ter tretja jed, večinoma pečenka ali svinjina s solato, velik kos kruha in masljec vina. Za večerjo so dobili juho in mesno jed s prikuho ter koščkom kruha. Ob postnih dneh je bila hrana prilagojena času. Ob praznikih (godovi predstojnikov, večji prazniki) pa je bil duplex, za božič celo pečeni purani (prav tam, str. 121, 123).

⁵¹ Prim. *Žalost in veselje*, str. 133, 140. Kragl navaja, da je imel

vzel palico in ga »*ž njo tako nakresal, da še danes dobro pomnim, čeprav je že od takrat toliko let*«, prvo sv. obhajilo 22. julija 1894 ter prvo slovo od doma 19. septembra 1899, »*ta prva ločitev od starišev, kako je bila strašna, strašna za me, a še strašnejša za predbrega očeta in preljubo mater*« (*Žalost in veselje*, str. 25, 28). V nadaljevanju Kragl navede nekaj odlomkov iz korespondence z očetom, ki kažejo na njun ljubeč odnos. Oče si je celo Viktorjev šolski urnik prepisal v svoj šolski notes, da je bil vedno v mislih pri njem (prav tam, str. 27).

⁴³ »*Najresnejša in najbolj upoštevanja vredna ovira od strani družig, ne torej iz moje lastne duše, je bila predobra lastna moja mati. Nikakor se ni mogla seznaniti z mislijo, da bi postal duhovnik.*« (*Žalost in veselje*, str. 130).

⁴⁴ Prav tam, str. 179.

⁴⁵ Prav tam, str. 683.

⁴⁶ *Žalost in veselje*, str. 81–82. Poleg očeta sta mu pri klasičnih jezikih pomagala kaplan Janez Krstnik Trpin (1868–1915) in kaplan Ignacij Nadrah (1868–1951) (prav tam, str. 82; Kragl, *Zgodovinski drobci*, str. 211). Nadrah to pojasnjuje: »*Ko sem bil v Tržiču kaplan, sem ga učil grški jezik. Mož je čisto brez posluha.*« (Nadrah, *Spomini*, str. 110).

⁴⁷ *Žalost in veselje*, str. 95, 99. Kragl je omenil zaplet: »*Kljub temu, da je bilo na Žolariji mnogo prijetnega in dobrega, sem si vedno želel drugega stanovanja, zlasti potem, ko sem spoznal odkritosrčnost svoje gospodinje. Tudi ona me potem drugo leto ni več tako rada imela kot prvo leto in to najbolj zato, ker se ji nisem znal laskati in prilizovati, kakor so delali nekateri drugi.*« (prav tam, str. 98).

Dušni pastir

Novo mašo je Kragl pel v četrtek, 16. julija 1908, v uršulinski cerkvi v Ljubljani v spremstvu 42 svatov: 21 klerikov in 21 laikov. Pridigal mu je Ignacij Nadrah, novomašno slavje z napitnicami pa je imel v dvorani Rokodelskega doma na Komenskega ulici 10.⁵² Opis slavja je podoben Santoninovem zapiskom v *Popotnem dnevniku* in si ga celo danes težko predstavljamo, zato naj ga predstavimo v celoti. Novomašna miza je bila bogato obložena, saj so jedli ragu juho, šunko ter jezik s hrenom in surovim maslom, mulprato v omaki z ocvrtimi kifeljčki, ribe s kiso

Viktor Kragl kot mlad duhovnik (Zapuščina Viktorja Kragla, hrani družina Podrekar).

29 sošolcev, ki so leta 1908 končali bogoslovne študije. V 15 letih, do leta 1923, jih je umrlo pet. Med sošolci sta bila tudi dva Kočevarja, Janez Jaklitsch in Andrej Kreuland, med 29 slovenskimi sošolci pa je prvi postal župnik prav Kragl (prav tam, str. 112–113). Po šematizmu je bil sicer Kreuland posvečen leta 1907. Leta 1908 je bilo posvečenih 31 novomašnikov, od tega 6 redovnikov (prim. *Catalogus cleri* 1909, str. 209, 219).

⁵² *Žalost in veselje*, str. 135–136. Kragl v spominih navaja celotno Nadrahovo novomašno pridigo na straneh 135–139, obenem navaja napitnice in zahvale novomašnih svatov.

majonezo, ocvrte piščance s špinačo, rake z mandljevim budinom, telečjo pečenko s kiso solato in raznovrstnimi kompoti ter pečeno raco s stročjim fižolom, za sladico pa so jedli krofe, torto in druge slaščice ter sadje. Pili so najprej pivo, nato cviček, belo rebulo in šampanjec, abstinenti pa so lahko pili razne kisle in soda vode. Kadilcem so bili na razpolago damski cigareti, portorike, kube, viržinke ter najfinejše cigare in cigarete.⁵³

V času do prve kaplanske službe je Kragl dušnopastirstvo opravljal v Lomu namesto obolelega kurata Franca Premruja (1850–1908).⁵⁴ Prvi dekret za kaplana v župniji Fara pri Kočevju je prejel 10. avgusta. Župnijo je obiskal dva dni kasneje in od svojega bodočega župnika Alojzija Čేశarka (1865–1926) izvedel, da bo zaradi urejanja kaplanovega stanovanja službo nastopil šele konec septembra. Naslednji dan je odšel v Kočevje, kjer se je predstavil bodočemu dekanu Ferdinandu Erkerju (1866–1939), v Fara pa se je vrnil šele 26. septembra 1908.⁵⁵

Čez dobri dve leti, 7. januarja 1911, je odšel za kaplana v Sodražico, v ribniško dekanijo, kjer je bil dekan Franc Dolinar (1841–1913),⁵⁶ »naš očka«, kot so mu rekli, njegov sošolec Karel Klinar (1836–1923) pa je bil župnik pri Novi Štifti, kjer so se večkrat shajali na prijateljskih srečanjih.⁵⁷

Že dobri dve leti pozneje, 29. marca 1913, je Kragl nastopil službo kaplana na drugem koncu Slovenije, v Bohinjski Bistrici, kjer je ostal devet mesecev. Malo je bival v skromnem kaplanskem stanovanju, saj so ga sosedje večkrat prosili za pomoč v Srednji vasi, na Koprivniku, na blejskem otoku, Brezjah, celo v Baški grapi na Tolminskem in v Podbrdu. Veliko časa mu je vzelo poučevanje v šoli, predvsem v oddaljenem Nomenju, poleg tega pa je še ustanavljal Izobraževalno društvo z oddelkom za moške in ženske. Ko je bilo prosvetno društvo ustanovljeno, je bilo treba urediti bralno sobo in gledališki oder. Pri tem delu so mu po-

⁵³ Prav tam, str. 144.

⁵⁴ Prav tam, str. 320.

⁵⁵ Prav tam, str. 161.

⁵⁶ Dolinar je bil vsestranski dušni pastir, ki je v Ribnici velik storil na gospodarskem, prosvetnem in dušnopastirskem področju. 3. avgusta 1913 je s sošolcema Karlom Klinarjem in Henrikom Dejakom (1840–1917), bivšim in upokojenim župnikom iz Vrhpolja pri Vipavi, v Ribnici obhajal zlato mašo. Ni podatka, ali je bil na slovesnosti navzoč tudi Kragl, se je pa družil z vsemi tremi in morda prav prek Dejaka spoznal Vrhpolje pri Vipavi (Berčan, *Kronika župnije Ribnica*, str. 594–595).

⁵⁷ *Žalost in veselje*, str. 322–323. Škof Anton B. Jeglič (1850–1937) je ob vizitaciji o njem zapisal: »Čudil sem se kaplanu Kraglju, da je prav izvrsten katehet, v vsakem razredu obravnava stvarino ravno tem otrokom primerno, prav natančno in precizno, ni preveč besedi.« (Jegličev dnevnik, 3. 8. 1912, str. 536). Zanimivo, da sodraški župnik Franc Traven (1869–1933) v svoji 16 strani dolgi Promemoriji za škofa Jegliča z dne 1. julija 1912 niti z besedo ni omenil kaplana Kragla (NŠAL 14, Vizitacije 1912–1913, f. 13). Zelo dobro oceno iz katehetike je Kragl dobil tudi na konkurznih izpitih, Ljubljana, 23. 3. 1916, št. 2195 (zasebni arhiv družine Podrekar, Zapuščina Viktorja Kragla).

Viktor Kragl z romarji na pletni (zapuščina Viktorja Kragla, hrani Maksimiljan Košir).

magali tudi laiki. Na poteh ga je spremljal mladenič Jože Mahnič, pripravnik v finančni službi, v knjižnici pa mu je pomagala Minka Stare iz Matrice.⁵⁸

»Kar prehitro in težko sem se moral ločiti od divnega Bohinja, od koder me je božja Previdnost prestavila v popolnoma drugačen delokrog, v uršulinski samostan v Škofjo Loko«, kar se je zgodilo 29. decembra 1913.⁵⁹ Za razliko od Bohinja, ki je bil »prelepa kmečka vas«, hrana in nastanitev pa skromni, je bila Škofja Loka »pusto podeželsko mesto«, kjer je »poleg mestne farne duhovščine še redovna duhovščina (kapucini) in poleg tega obojega še ženski samostan z lastno javno cerkvijo, pri kateri sta nameščena dva duhovnika«; eden je bil nunski spiritual, ki je oskrboval notranje, katehet pa

zunanje uršulinske šole. Tukaj je imel »krasno stanovanje« in »razkošno oskrbo«, kakršne ni imel ne prej ne pozneje.⁶⁰

Najprej je opravljal službo kateheta, ko pa je samostanski spiritual Ignacij Nadrah zbolel, je nekaj časa opravljal tudi njegovo delo. Vodil je Marijino družbo in zanjo organiziral majniške izlete, v »nunsko cerkev« pa je zopet uvedel javno čiščenje sv. Rešnjega telesa.⁶¹ Kako močno je priporočal in širil pobožnost

⁵⁸ Žalost in veselje, str. 385.

⁵⁹ Prav tam, str. 386. Uršulinska kronika ima zabeležen datum nastopa 2. januar 1914. Podobno tudi ob sklepu službe Kragl navaja 25. februar, kronika pa 28. februar. V datumih, ki jih zapiše Kragl, in drugih dokumentih se še večkrat pojavi kak dan odstopanja. Kragl je avtobiografijo pisal naknadno, zato je možno, da je kak datum zamaknil. Po drugi strani pa so vmes tudi prazniki in čas za selitev, zato sta lahko oba datuma pravilna (AUSkL, Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, šk. 1, str. 236, 249). Iskrena zahvala s. dr. Jasni Kogoj in s. Marti Triler za posredovane podatke.

⁶⁰ Žalost in veselje, str. 387. »Naznanja se častitemu predstojništvu, da je za kateheta ondotne zunanje šole imenovan č. g. Viktor Kragl, kaplan na Bobinski Bistrici. Naročilo se mu je, naj to mesto čimprej nastopi.« (AUSkL, Spisi, 3. Spovedniki in kateheti, 1807–1921, šk. 23, Ljubljana, 6. 12. 1913, št. 5413).

⁶¹ Žalost in veselje, str. 388–389. Na majniško romanje z Marijino družbo so odšli z vlakom do Bleda. Na otoku so imeli sv. mašo, nato so se peš odpravili v Radovljico, kjer so imeli kosilo, od tam pa peš do Brezij, kjer so imeli litanije MB (prav tam). Sestre uršulinke so ga v kroniki takole ocenile: »Bil je zelo vnet in goreč duhovnik. Prizadeval si je zlasti, da bi vpeljal med učenkami pogosto sv. obhajilo ter dosegel tudi lepe uspehe. Ustanovil je Marijin vrtec, vodil je tudi tukajšnjo dekleško Marijino družbo. (...) Verouk je poučeval od začetka šolskega leta do 28. februarja 1915 preč. g. katehet Viktor Kragl, pozneje pa preč. g. Tomaž Klinar, in sicer v vsakdanji šoli 12 ur, v ponavljalni 1, v gorski 2 uri na teden.« (AUSkL, Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, šk. 1, str. 249–250).

Jezusovega Srca, kaže tudi njegova pobuda za postavitve spomenika p. Janezu Valjavcu DJ (1832–1875), ki je bil pobudnik in pomočnik pri gradnji prve cerkve na Slovenskem, posvečene Srcu Jezusovemu, v Repnjah.⁶²

V Škofji Loki se verjetno ni najbolje počutil. Mestni župnik Avguštin Sinkovec je kar s prižnice oznail, da »nunskega kateheta ni treba ubogati«, obenem pa proti njemu podpihoval dijaško gospodinjo in žagarja Hribernika iz Mestne ulice, ki ga je celo napadel. Tudi Nadrah se je menda pri obedih zaklinjal, da bo katehetu na uslugo, ko pa je odšel za kanonika, se od njega ni utegnil niti posloviti. Ko ga je Kragl enkrat res prosil za uslugo pri razpisu za neko župnijo, ko je bil Nadrah že v škofijskih službah, mu je ta v zalepki kratko pojasnil, naj za župnije v bližini Ljubljane ne prosi, »ker bodo itak drugim podeljene«. ⁶³ O nekoliko napetem odnosu je Kragl potožil kasneje: »Leto preje,

11. julija 1943 je opravil svojo zlato mašo v ljubljanski stolnici prošt Ignacij Nadrah v krogu vseh dignitarjev ljubljanske škofije. Dasi sem edini še izmed njegovih sodelavcev v škofjeloškem uršul. samostanu in sem ravno v njegovi bolezni se zanj veliko trudil in dasi se je vedno štel za našega hišnega prijatelja v Tržiču in sem si ga zato izbral za svojega novomašnega pridigarja, nisem bil vreden biti kot plebejec povabljen v tako elitno družbo.«⁶⁴

Čez dobro leto, 25. februarja 1915, je Kragl odšel za župnika na Kočevsko, v Planino.⁶⁵ Tam so bile razmere popolnoma drugačne. Občevalni jezik v tej kočevski vasi, imenovani Stockendorf, je bil kočevski, v uradih, šolah in cerkvi pa nemški. Tudi če se je kak Slovenec priselil v vas, oddaljeno 8 km od semiške železniške postaje in 11 km od črnomaljske pošte, se je izdajal za Nemca. Edini Slovenci v vasi so bili učitelji in župnik s sodelavci. Župnišče je bilo podrto, zaradi vojne pa z zidavo novega niso začeli, zato je župnik bival v šolskem poslopju.⁶⁶ Ljudstvo je bilo »dobro in svojemu duhovniku vdano in poslušno, tudi dovezetno in zelo mehko«, pa tudi »bolj revno kot bogato« in preprosto. Še posebej so bili veseli pohvale škofa Jegliča, ki je župnijo vizitiral ob birmi, 16. in 17. aprila 1917.⁶⁷ Ta je Kragla pohvalil, da je v kratkem času dušnopastirskega dela v Planini dosegel lepe uspehe: uredil je arhiv ter sestavil inventarje za nadarbine, župnijsko cerkev in vse podružnice. Cerkevno premoženje je upravljal vestno, matične knjige je pisal lepo in pravilno, le Status animarum »bi se mogel še bolj ujemati s škofijskimi določili«. ⁶⁸ Poleg verouka tudi v črnomaljski fari in drugih župnijskih opravil se je Kragl ukvarjal z gojenjem trte, saj so bili cerkveni vinogradi glavni letni dohodek. V tem mirnem življenju skrite hribovske vasice ga ni iztiril niti odhod gospodinje, sorodnice Justine Kragl, ki je odšla dan pred praznikom sv. Rešnjega telesa, 23. junija 1916, ob pol enajstih dopoldne, potem ko je dala kruh v peč.⁶⁹

⁶² Valjavec je med drugim služboval v Tržiču. Vstopil je k jezuitom in misijonaril na različnih postojankah; vrnil se je tudi v Vodice k skrbnici Katarini Šporn in jo pregovoril, da je jezuitom podarila gradič v Repnjah in zraven sezidala cerkvico. Bil je slovec pridigar (na primer Jakobu Aljažu na novi maši leta 1870). Kragl je pobudo za spominsko ploščo Valjavcu kot pomočniku in pobudniku prve cerkve presv. Srca Jezusovega v Repnjah podal tudi v *Glasniku presv. Srca Jezusovega* leta 1931 in 1932 (*Žalost in veselje*, str. 617).

⁶³ *Žalost in veselje*, str. 178–179. Zanimivo bi bilo pogledati v škofjeloško župnijsko kroniko za to obdobje, ki pa je po zagotovilih škofjeloškega župnika Mateja Nastrana žal ni. V kroniki uršulinske vnanje šole je sicer zabeleženo: »Prečastiti gospod je prevzel tudi vodstvo dekliske Marijine družbe, katero je zadnja leta imel mestni župnik preč. g. svetnik Avg. Sinkovec.« (AUSKL, Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918, šk. 1, str. 236). Prav to bi lahko bilo jabolko spora med katehetom in mestnim župnikom, ki ga omenja Kragl. Sinkovec je družbo vodil od leta 1907. Ustanovil je tudi Marijino družbo za moške in žene. Nekaj časa je vodil vse štiri Marijine družbe, »kar je bilo gotovo težavno delo, ki je presegalo njihove moči; zato so gospod svetnik, kakor tudi me z veseljem pozdravile vest, da bodo vodstvo naše dekliske Marijine družbe prevzeli novi gospod nunski katehet Viktor Kragl, ki so ob novem letu prišli k nam v Škofjo Loko« (*Bogoljub* 12, 1914, št. 3–4, str. 127, »Lz Škofje Loke«). Kragl je imel po Nadrahovih besedah že v prvem letu afero z učenko hudega liberalca iz Pušala, ki je hodila k njemu v sobo, oče pa ji je to prepovedal in v neki družbi pripomnil: »Moja hči ne bo farska kurba.« Kragl ga je za to tožil, a je kasneje tožbo umaknil. Sinkovca, sicer dobrega duhovnika, a preveč politično usmerjenega, lepo opiše Nadrah; pripoveduje, kakšne težave je imel s škofjeloškimi pastirci in kapucini, dvakrat pa tudi z uršulinskimi dušnimi pastirji. Imel je namreč precej težak značaj. V uršulinski šoli ni imel besede, zato je poskušal doseči, da bi jo ukinili in v Stari Loki odprli novo državno šolo, kar pa mu po Nadrahovem posredovanju ni uspelo. Ko Nadrah govori o odhodu, pravi: »Gospoda Kragla sem pustil v Škofji Loki, ko sem se preselil v Ljubljano. Felix illa parochia, ubi non sunt haec tria: Moyses, Aaron et Elia. Škofja Loka ni imela te sreče. Bil je tam Mojzes – svetna oblast (sodnija, davkarija, notarijat), Aaron – višji duhovniki so vedno tje prihajali, Elia – kar dva samostana. No, Moyses in Aaron še nista taka nesreča, pač pa je malomestno duhovno pastirstvo otežkočeno, če so v župniji samostani s prižnico in spovednico, če ne delajo složno z župnijsko duhovščino, ampak bodijo svoja pota.« (Nadrah, *Spomini*, str. 110). Nadrah je različne pomembne škofijske službe opravljal vse od prihoda v Ljubljano do smrti. Več o njem v Ambrožičevi podrobni študiji Nadrah, *Spomini*, str. 9–16.

⁶⁴ *Žalost in veselje*, str. 475.

⁶⁵ Prim. AUSKL, Spisi, 3. Spovedniki in kateheti, 1807–1921, šk. 23, Ljubljana, 6. 12. 1913, št. 5413, Dekret uršulinskemu samostanu v Škofji Loki o imenovanju za župnijskega upravitelja v Planini, 4. 2. 1915, št. 344.

⁶⁶ Kragl to potrjuje v Promemorii, 16. 4. 1917: »Sveti misijon se gotovo prej v župniji ne bo mogel vršiti, dokler ne bo župnišče sezidano.« (NSAL 14, Vizitacije 1917–1919, f. 15).

⁶⁷ *Žalost in veselje*, str. 269, 390–391. L. škof Jeglič poroča o vizitaciji v dekanijah Semič, Šmarje in Litija, posebej pohvali župnije, ki so napredovale, med njimi tudi »Stockendorf« (*Jegličev dnevnik*, 28. 5. 1917, str. 707).

⁶⁸ NSAL 14, Vizitacije 1917–1919, f. 15, rešitev vizitacije, Planina, 17. 4. 1917, št. 18. Zanimivo je, da je Kragl eden redkih duhovnikov, ki je v Promemorio shranil tudi škofov odgovor, rešitev vizitacije. V rešitvi ga je škof Jeglič pohvalil, da v šoli nastopa metodično, zato so se otroci kljub pomanjkljivemu obisku veliko naučili, v cerkvi pa se lepo obnašajo, tudi Marijino kongregacijo dobro vodi in pripravlja Marijin vrtec. Na koncu je dodal: »Želim pa, da matice pišete nemško, ker razni izpisi iz njih bodo morali biti nemški, ker je župnija nemška. Vi želite prvi priti iz te župnije. Ne protivim se Vaši želji in prav mi bo, ako dobite kako lepšo župnijo.«

⁶⁹ Prim. *Žalost in veselje*, str. 392, 394. Kragl sklene: »Tako sem si moral nekaj dni sam gospodinjiti, sam krmiti številno kokošjo

»Prijetno se mi je zdelo pastirovanje v Belokrajini zlasti zato, ker smo duhovniki semiške dekanije v iskreni povezanosti živeli med seboj. (...) Le eno me je vendar vleklo iz Planine, vleklo z vso silo, in to je bilo edino: želja vršiti svoje vzvišeno dušnopastirsko službo v dragem materinem jeziku, v ljubki slovenščini.«⁷⁰ Zato je zaprosil za nekaj mest in bil slednjič uspešen s prošnjo za Št. Vid pri Vipavi (danes Podnanos).⁷¹

Dekret je dobil 17. decembra.⁷² V Št. Vidu pri Vipavi je bil zelo hladno sprejet, »tako, da ni bilo nobene ga na spregled, ko sem ob 1^h popoldne dne 19. dec. 1917 kot že novovmeščeni šentvitiški župnik došel v Št. Vid; le ubogo šentvitiško kljuse, ki me je iz Postojne v Št. Vid pripeljalo, se je ob prihodu v trg spodtaknilo in skoro padlo po tleh! – Vendar mi tak pozdrav ni vzel poguma.«⁷³ Čeprav je bil prihod napovedan in so vedeli za točno uro, se prihoda novega župnika ni udeležil nobeden od sosednjih župnikov, niti dekan.⁷⁴

Na novem službenem mestu je imel več težav z gospodinjami in uslužbenkami župnišča, ki bi mora-

le voditi gospodinjstvo in gospodarstvo (poljedelstvo, vinogradništvo ...). Najprej je odslovil gospodinjo »F. J.«, še iz Planine, nato pa tudi druge uslužbenke župnišča, ki so bile zaposlene od enega do največ štirih mesecev. Končno se je vsiljeno vrnila sorodnica Justina, ki pa je kasneje z »italijanskimi šestniki odšla v Italijo. Vsled bridkih izkušenj pri gospodarstvu in gospodinjstvu v letih 1916 do 1918, sem tisočkrat Bogu hvaležen, da se mi je potem na Štajerskem posrečilo dobiti k hiši ljudi, kateri me razumejo, čeprav so le skromnega znanja.«⁷⁵ Jeseni 1918 so za Št. Vid nastopili hudi časi. Že 1. novembra je moral Kragl v župnišču prenočiti osem višjih častnikov in vojnega kurata vračajoče se avstro-ogrske vojske, 6. novembra pa so madžarski vojaki zasedli celotno župnišče in kuhinjo, tako da je moral Kragl prenočiti »v pisarni na stolu ob pisalni mizi«. Čez dva dni sta v župnišču prenočila avstrijski nadvojvoda in generalni štab, naslednji dan pa 12 čeških častnikov. Po slovesni službi božji 11. novembra za ustanovitev Jugoslavije je po 10. uri na stotine italijanskih vojakov zasedlo Št. Vid, noč pa je v župnišču prenočila osem italijanskih sanitetcev in kurat. V župnišču so nastanili glavno vojaško poveljstvo. »In tako je prišlo, da sem moral Št. Vid dne 28. nov. 1918 zapustiti praznih rok, brez da bi bil mogel s seboj vzeti najnujnejših življenjskih potrebščin. Čeprav sem odhajal iz Št. VIDA s krvavečim srcem, vendar s sladko zavestjo, da ga zapuščam v spoštovanju vzvišenih narodnih pravic.«⁷⁶

Očitno tudi njegovo zdravstveno stanje ni bilo najboljšo, saj se je 2. oktobra 1919 prek Škofijskega ordinariata v Ljubljani odpovedal nadarbinu ter Narodno vlado zaprosil začasno upokožitev in nakazilo pokojnine.⁷⁷ Umaknil se je v Tržič, kjer so ga na pragu župnišča sprejeli in tudi odslovili z »moje sožalje«, na domu pa ga je deložiral lastni stric v prid svojemu sinu, Kraglovemu bratrancu. Hladno so ga

družino in zajčke v hlevu in kar mi je bilo najbolj zoprno, sam si kuhati, dokler se mi ni posrečilo dobiti nove gospodinje.« Justina je bila sestrična duhovnika Valentina Kraglja (1866–1931), tudi Kraglovega sorodnika, ki je bil njegov sosed, župnik v Podbrdu, ko je bil Kragl v Bohinjski Bistrici. Ko si je nekoč sposodil denar in mu ga ni uspel vrniti v določenem času, ga je Valentin izterjal po odvetniku, čeprav je bil nekdanji redni gost pri njih doma v Tržiču in sorodnik (prav tam, str. 175; Status personalis 1913, str. 106; Status personalis 1931, str. 165).

⁷⁰ Prav tam, str. 392. Na drugem mestu Kragl to izjavo nekoliko pojasni: »Res se mi zdi neverjetno, da so mogli v svet razbobotati trditve, da na Planini službujočemu duhovniku ni mogoče izhajati in se preživljati, ko mi je bilo pa vendar mogoče, in to še v vojskinem času (!!), poleg vsega drugega še številnim gostom vsakikrat postreči v njihovo največjo zadovoljnost. Res, da je bilo do najbližjega mesarja skoro tri ure daleč, pa je bil na domačem dvorišču vedno trop raznovrstne perutnine in vsako leto se je dalo vsaj enemu dobro rejenemu štetinarju kri izpustiti; četudi so bile najbližje spec. prodajalne nad dve uri in še več oddaljene, vendar ni nikdar najpotrebnejšega primanjkovalo.« (prav tam, str. 393).

⁷¹ »V prvih letih samostojnosti dušnopastirovanja si mi določil službeno mesto, ki ni bilo naporno vsled števila v dušnoskrbstvo izročenih duš, pač pa toliko bolj naporno po potih in vlagi v stanovanju, da je naenkrat začelo izginjati dragoceno telesno zdravje in se mi ni vrnilo nikdar več. Že na Planini nad Črnomljem so nastopili tisti tužni dnevi, ko so me nekaj časa morali z vozom voziti iz stanovanja do farne cerkve, da sem mogel opravljati sv. službo božjo. V Št. Vidu n/ Vipavo se je pričelo ono težko dihanje, ki je povzročilo v Framu in v Trzinu brezštevila prečutih noči.« (prav tam, str. 684). V prošnji za Št. Vid je med drugim omenil, da je »iz zdravstvenih ozirrov prisiljen prositi drugega službenega mesta, kakor je razvidno iz priloženega zdravniškega spravevala«. (NŠAL 2, Župnije, spisi, Št. Vid pri Vipavi, 1901–1928, Prošnja za župnijo Št. Vid nad Vipavo, Planina, 23. 9. 1917).

⁷² NŠAL 2, Župnije, spisi, Št. Vid pri Vipavi, 1901–1928, dekret, dne 17. 12. 1917, št. 4768.

⁷³ Zlost in veselje, str. 269, 394. Tako stanje so povzročili soprobatje duhovniki: »Pa še predno sem prišel v vipavski Št. Vid župnikovat, je trojica Koller–Jerič–Lovrič provzročila [sic!] nenaklonjenost in odbitost bodočih župljanov in tako res nimam koga, ki bi se ga z radostnim srcem spominjal iz časa župnikovanja na Vipavskem, razun večine članic Marijine družbe, izmed katerih so večinoma še vse čverste in vestne.« (prav tam, str. 327).

⁷⁴ Prav tam, str. 176.

⁷⁵ Prav tam, str. 396. Kragl spoštljivo zapiše samo inicialke imen in priimkov ter čas službe, obenem pa omeni, da ga nobena ni zadovoljila, saj prva izven kuhinje ni znala ničesar, druga je bila vdana pijači, tretja je hrepnela po domačih, štajerskih običajih, četrta je bila nepoštena, zadnja, domačinka, pa se je navezala na vsiljeno sorodnico Justino.

⁷⁶ Prav tam, str. 398. Ko je geografsko opisoval župnijo, je med drugim zapisal: »Proti severozapadu pa vodi občinska pot v Podrago, kjer je župnikoval žpk Koller, mimo Dolenčeve graščine v Podbrju, kjer je že 30. dec. 1918 umrl 31 leten graščakov sin Bernard, kateri je kot italijanski tolmač mnogo pripomogel k moji odstranitvi iz Št. VIDA.« Na drugem mestu Kragl omenja, da je odšel »brez, da bi mogel s seboj vzeti vsaj nekaj obleke, razun tiste, ki sem jo imel slučajno na sebi. V prostranem župnišču, (...) dobro založenim z žitom, raznovrstnimi poljskimi in sadnimi pridelki in s polno kletjo vina in drugih pijač, sem pustil mnogo stvari, ki so mi bile drag spomin na tistare in na moja mlada leta.« (prav tam, str. 269).

⁷⁷ NŠAL 5, Exh. Protokol, 1918–1919, f. 24h, dokument št. 4029. V prošnji za upokožitev je Kragl zapisal, da se »odpove svoji nadarbinu na roke knezoškofijskega ordinariata in prosi izposlovanja sprejetja včasni pokoj in nakaza pokojnine pri c. kr. deželni vladi«, saj je obolel za nevrastenijo (NŠAL 2, Župnije, spisi, Št. Vid pri Vipavi, 1901–1928, Prošnja za pokojnino, 28. 9. 1918).

zavrnili tudi v Ljubljani, kjer je na več mestih prosil za nastanitev, kar bi mu prav prišlo pri uresničevanju njegove želje, študiju zgodovine, a je bil neuspešen.⁷⁸

V času begunstva, od 29. novembra 1918 do 7. septembra 1920, se je zato umaknil na svoje posestvo v Škalce pri Slovenskih Konjicah. Priznana mu je bila pokojnina v višini 1200 kron letno, skupaj s starostno doklado pa bi moral prejemati 1800 kron.⁷⁹ Kragl je posestvo kupil iz materine dediščine od Amalijske Piering iz Cheba na Češkem, ki je vilo in posestvo podedovala po pokojnem bratu. Posestvo je prodajala za 26.000 kron, a je Kragl ugotovil, da je na posestvo vknjiženih 12.000 kron dolga. S konjiškimi arhidiaonom Francem Hrasteljem (1894–1981) si je 3. aprila 1916 ogledal posestvo in se odločil,⁸⁰ da ga po dogovoru kupi za 22.000 kron skupaj z vinogradniškim inventarjem, stiskalnico in kletjo s 15 lesenimi sodi, ki so držali okoli 9.000 l. Plačal je le 10.569,29 krone, ostalo je bil pripisan dolg na posestvo, ki ga je zaradi dobrih letin in visokih cen vina v nekaj letih odplačal. Posestvo je obsegalo vilo z lastnim letnim donosom 600 kron, stiskalnico, klet in vodnjak, viničarijo v obsegu 57 m², kokošnjak, vinograd z donosom 1600 kron, sadovnjak z donosom 250 kron, travnik z donosom 27,50 krone, tri pašnike in njivo.⁸¹

Kot begunec je na svojem posestvu bival v viničariji, v vili je bila šola za judovske otroke, begunce iz Galicije, tam pa je bival tudi njihov učitelj. Šele po odhodu v Fram je vilo dal v najem sodniku Miheliču. V Jugoslaviji pa je prišlo do težav, saj že leta 1922 vina ni bilo več mogoče prodajati skupnim od-

jemalcem, ampak le posameznikom, zato je bilo treba odpreti javni vinotoč. Leta 1931 je šel Kragl zaradi bolezni v pokoj, zato je sklenil, da ne bo več podjetnik, prodajalec vina. 29. februarja 1932 je sklenil formalno kupno pogodbo s klavzulo, da njegovo posestvo po smrti kupke oskrbnice v celoti pripade misijonski družbi sv. Petra Klaverja v Ljubljani.⁸² Kragl omenja, kako je lahko prišel do posestva: »*Od svojih tistih staršev sem dobil toliko denarja, da sem si z lahkoto priredil drugi lastni dom, ki je bil tako dobičkonosen, da mi je na pretežno glede dohodkov zelo slabih službenih postjank [sic!] zagotavljal udobno življenje. Gotovo nov izreden dar Gospodov! Kljub temu sem varčeval, čeprav nisem sebi nikdar kaj odvečnega privoščil, tako, da so me nekateri obdolžili skopuharstva.*«⁸³

Po nekaj tednih »oddih« na Škalcah ga je arhidiaon Franc Hrastelj hitro zaposlil. Določil mu je spovednico v konjiški cerkvi, vabil ga je za pridiganje in pošiljal k bolnikom, slednjič pa mu je poveril skrb nad celotno konjiško bolnico Rdečega križa, ki je imela lično kapelico presv. Srca Jezusovega, kjer je nato redno maševal, pridigal in spovedoval. Pomagal je tudi okoliškim župnijam, še posebej sosednjemu staremu in onemoglemu župniku v Zrečah, Matiji Karbi (1852–1930), predvsem na romarski poti na Brinjevi gori, kjer je opravljal vse dušnopastirsko delo. Veliko je pridigal, vodil procesije in duhovne vaje, spovedoval, maševal in pomagal pri ustanavljanju Marijinih družb.⁸⁴

Najdaljši župniški staž v Framu

Novo službo je Kragl po ponudbi škofa Mihaela Napotnika (1850–1922) nastopil 1. septembra 1920 kot provizor v Framu,⁸⁵ 1. decembra pa je bil kanonično umeščen za župnika župnije Fram, kjer

⁷⁸ *Žalost in veselje*, str. 176–177. Hladen pozdrav iz tržiškega župnišča mu je namenil Jožef Potokar (1874–1922), župnik v Trzinu od leta 1909 do smrti.

⁷⁹ Od tam je pisal 26. marca 1920: »*Podpisanemu je že z dnem 1. dec. 1918 nakazana pokojnina, a doslej še ni prejel pravo nobenega izplačila, torej že za mesec december, januar, februar in marec. Podpisani stanuje sedaj v Skalcih pri Konjicah na Štajerskem. Podpisanemu se je od č. škof. ordinariata obljubilo posredovanje za obranitev oz. vrnitev njegovega imetja, ki je ostalo v Št. Vidu pri Vipavi, pa doslej še o vsem ni dobil nobenega obvestila.*« Škofjski ordinariat je odgovoril, da mu pokojnine niso mogli nakazati, ker Kragl ni odgovoril na dopis z dne 7. januarja 1919, št. 16. Ordinariat tudi ni mogel nič storiti v zvezi z njegovim imetjem, ker je bila za take stvari meja zaprta (NŠAL 2, Župnije, spisi, Št. Vid pri Vipavi, 1901–1928, pismo ordinariatu in pismo NV SHŠ, oddelek za notranje zadeve, Ljubljana, 9. 12. 1918, št. 34384). Pod deficienti najdemo zabeležen podatke, da je Kragl prejel pokojnino v Škalce, 28. 4. 1919, št. 2082 (NŠAL 5, Exh. Protokol, 1918–1919, f. 24h).

⁸⁰ Hrastelj je bil v Mariboru kanonik in spoštovan mož. Obstaja kar obsežen fond osebne zapuščine v NŠAM, v kateri je fascikel razne pošte, korespondence, predvsem razglednice in pozdravi, a žal iz kasnejšega »mariborskega« obdobja.

⁸¹ Zasebni arhiv družine Podrekar, Zapuščina Viktorja Kragla, Račun delnega plačila za posestvo Škalce pri Sparkasse mesta Celje, Celje, 26. 9. 1916, št. 3820; *Žalost in veselje*, str. 294–295. Po očetovi smrti je namreč ostal brez njegove dediščine, saj je zlatomašnik Karol Pencin (1818–1907), očetov stric, svojega nečaka določil za dediča svojega bogatega premoženja. Kraglov oče pa je umrl pred Pencinom, zato je ta spremenil oporoko in Kragla izločil iz nje, tako da je vse premoženje prešlo v tuje roke (*Žalost in veselje*, str. 175).

⁸² Prav tam, str. 296. Za to dobro delo so mu patri priskrbeli poseben papežev apostolski blagoslov s popolnim odpustkom za zadnjo uro. Kragl je pred tem skupaj s kanonikom Janezom Kalanom (1868–1945) in redovniki palatinci načrtoval, da bi na posestvu uredil dom duhovnih vaj za lavantinsko škofijo, čemur je bila naklonjena tudi konjiška duhovščina, nasprotno pa je škof dr. Andrej Karlin, zato projekt ni zaživel. Kot drugje omenja Kragl, je svoje posestvo Karlinu ponudil zastoj, a je bil »*zavrnjen in odklonjen*« (prav tam, str. 177).

⁸³ Prav tam, str. 728.

⁸⁴ Prav tam, str. 400. Kragl je ob tem zapisal: »*Smelo trdim, da so bili to skoro najlepši in najbrezskrbnejši dnevi mojega mašništva, zlasti dnevi preživetja na Brinjevi gori, pri Marijini romarski cerkvi na Prihovi in na Tinjah, kjer sem moško in žensko mladino z duhovnimi vajami pripravil na ustanovitev fantovske in dekliske Marijine družbe.*« V Tinjah pri Slovenski Bistrici je imel dvodnevno duhovno pripravo pred ustanovitvijo dekliske in fantovske Marijine družbe (prim. *Bogoljub* 17, 1920, št. 11–12, str. 188, »Marijine družbe: Tinje pri Slov. Bistrici«).

⁸⁵ Vlogo za odpust iz ljubljanske škofije je oddal 4. avgusta 1920, št. 4455 (NŠAL 5, Exh. Protokol, 1920–1921, f. 25). Ljubljanski ordinariat je zahteval, naj Kragl doda prilogo zagotovila lavantinskega ordinariata, da ga bo sprejel med kler lavantinske škofije. Prilogo mu je izdal Martin Matek, ravnatelj pisarne (NŠAL 5, spisi V., deficienti, 1913–1922, f. 35, Fram, 30. 9. 1920; Maribor, 25. 9. 1920, št. 4795).

je prevzel nadarbino ter vse župnijske posle in obveznosti.⁸⁶ Ob imenovanju mu je škof naročil: »*Trdno se pričakuje, da si boste resno prizadevali, tamošnjo župnijo vsekdar goreče in voljno v duhovnih potrebah čim najboljše oskrbovati; njo z besedo in lastnim vspešnim vzgledom po potu večnega izveličanja voditi in zlasti na versko-nravno vzgojo mladine, kolikor se bo moglo, paziti; kakor tudi cerkveno in nadarbinsko premoženje s potrebno natančnostjo in z vestnim izpolnjevanjem naredbe kn. šk. ordinariat z dne 18. aprila 1865 št. 948 upravljati.*

Za kanonično investituro na podeljeno imenovano nadarbino, katero nastopite dne 1. decembra 1920, kakor tudi za slovesno predstavo kot pravega župnika pri Sv. Ani v Framu in za izročitev svetnih stvari iste župnije, (...) se obrnite spodobno na mnogočastitega gospoda Adama Grušovnika, kn. šk. duhovnega svetovalca, nadžupnika in dekana v Hočah.«⁸⁷ Z Grušovnikom (1857–1923) se je Kragl kljub razliki v letih očitno dobro razumel, a z njim ni mogel dolgo prijateljevati, saj je ta kmalu umrl.

Kot provizorju mu je Poverjeništvu za uk in bogočastje ukinilo letno pokojnino 1800 kron in mesečno draginjsko doklado 210 kron ter mu namenilo letno upravnino 1959 kron 94 vinarjev in starostno doklado letnih 600 kron. Od 1. decembra naprej pa je kot župnik prejemal kongruino dopolnilo letnih 2059 kron 94 vinarjev, prejšnji dohodek, razen starostnih doklad, pa so mu ukinili.⁸⁸

V očeh faranov je ostal »begunec« in »Kranjc«. Na tem mestu je ostal najdlje, vse do upokojitve. Tudi z

ostalo duhovščino se je, tudi po zaslugi konjiškega arhidiakona Hrastelja, zelo dobro razumel. V župnišću je imel veliko obiskov, v Fram sta rada prihajala predvsem Franc Sušnik (1889–1929), pregledovalec cerkvenih računov na ordinariatu, in upokojeni župnik Franc Šegula (1860–1938), dyakrat pa ga je obiskal tržiški župnik Anton Vovk.⁸⁹ Že v prvem letu bivanja je od gospodinje in gospodarice v župnišću Neže Kropivšek, sorodnice svojega predhodnika, kupil razvaline framske graščine s pripadajočimi vinogradi in sadovnjakom, ki jih je takoj vknjižil na nadarbino župnije sv. Ane v Framu.⁹⁰ Framska župnija ga je izdatno zaposlovala. Takoj na začetku je ostal brez kaplana (a ga je kasneje zopet dobil), zato je ob nedeljah pridigal tudi do štirikrat. Pred mašami je spovedoval, po mašah je imel opravke z ljudmi v pisarni. Po drugi maši je imel sestanke v Prosvetnem društvu.⁹¹ Popoldne je imel krščanski nauk in za njim še posebne govore za III. red ali Marijino družbo ter zatem sestanek v Hranilnici in posojilnici. Ob nastopu službe je župnišče našel v skrajno slabem stanju, zato se je takoj lotil obnovitvenih del, vsaj župnijska cerkev je bila lepo prenovljena.⁹²

Če je gospodarsko lepo skrbel za župnijo ter uredil župnišče in elektrificiral cerkev,⁹³ pa je imel s farani nekoliko več težav. Fram je označil za mariborsko predmestje, kjer so imeli posestva razni veletrgovci in bogatini iz Maribora in Ljubljane. Hudo so mu zamerili, ko jih je karal zaradi poskusov prešustva, domišljavosti ali celo večjih javnih prestopkov, kot so samomori in uboji.⁹⁴ Tak tragičen primer se je zgodil, ko je Peter Lešnik ubil nedolžnega Ivana Šterna, saj se mu je ponesreči sprožil samokres. Nato je na domu ustrelil še mater otroka, ki mu je bila tisti dan njegova žena botra. Končno je sodil še sebi – ustrelil se je v sr-

⁸⁶ Knezoškofjski lavantinski ordinariat je 9. oktobra 1920, št. 4486, Deželni vladi za Slovenijo, oddelku za uk in bogočastje, poslal zahtevek za plačo provizorja v Framu. Kragl je 22. novembra 1920, št. 400, na knezoškofjski konzistorij v Mariboru vložil prošnjo za službo župnika, kar je knezoškofjski lavantinski ordinariat potrdil 25. novembra 1920, pristaneč pa je morala dati tudi priorica magdalenk v Studenicah, saj je bila župnija Fram pod patronatom studeniške graščine (NŠAM, Škofjska pisarna, D 20/18 (1918–1925) – Dravsko polje, šk. 18, Konvent magdalenk v Studenicah, 28. 10. 1920).

⁸⁷ Z istim dokumentom so obvestili še hoškega dekana Adama Grušovnika, ki so mu naročili, naj po pooblastilu v imenu ordinariata izvrši omenjeno dejanje ter pri umestitvi od Kragla sprejme veroizpoved in predpisano prisego (NŠAM, Škofjska pisarna, D 20/18 (1918–1925) – Dravsko polje, šk. 18, Lav. kn. šk. ordinariat, Maribor, 25. 11. 1920, št. 5872).

⁸⁸ Poverjeništvu za uk in bogočastje, Ljubljana, 25. 10. 1920, št. 4576, in 9. 1. 1921, št. 6144/20 je v odločbi za provizorsko plačo poverjeništvu: »V svrhu nakazila draginjske doklade se naslovni škof. ordinariat naproša, da sporoči semkaj premoženjske razmere imenovanega upravitelja ter ga uvrsti v odgovarjajoči premoženjski razred, da bomo mogli tozadevni predlog staviti ministrstvu ver v Beogradu.« Knezoškofjski lavantinski ordinariat je odgovoril 10. novembra 1920, št. 5616: »Z ozirom na cenjeni dopis z dne 25. oktobra 1920 v zgoraj omenjeni zadevi se naznani, da gospod Viktor Kragl s svojo plačo in premoženjem v sedanjih razmerah ne more živeti. Tukajšnji urad ga uvrsti v II. premoženjski razred.« Poverjeništvu za uk in bogočastje v Ljubljani je 12. januarja 1921, št. 180, odgovorilo: »Ministrstvo ver je z odlokom z dne 3. 1. 1921 št. 13794 dovolilo, da se nakaže Viktorju Kraglu, župniku v Framu draginjska doklada mesečnih 500 K (petsto) od 1. 1 1921 dalje.« (NŠAM, Škofjska pisarna, D 20/18 (1918–1925) – Dravsko polje, šk. 18).

⁸⁹ *Žalost in veselje*, str. 411–412.

⁹⁰ Pray tam, str. 269, 402. Posestvo je merilo 3 ha, 48 a in 96 m² (NŠAM, Zapuščine duhovnikov, Viktor Kragl, osebni zapiski, [s. d.] brez podpisa).

⁹¹ Presv. Srcu Jezusovemu se je 17. marca posvetilo 92 otrok, 19. marca, na praznik sv. Jožefa, pa 171 članov in članic Katoliškega izobraževalnega društva. »Slovesnosti se je udeležilo častno število starišev in drugih vernikov.« NŠAM, Zapuščine duhovnikov, Viktor Kragl, Ovojnica z dopisom in slikama slovesnosti posvetitve, [s. d.]. Datum lahko razberemo iz vizitacijskega poročila 19. maja 1928: »17. marca 1926 posvetitev otrok, 19. marca posvetitev kat. izobr. društva in 15. marca 1928 posvetitev molitvev 'svete ure' presv. Srca J.« (NŠAM, Škofjska pisarna, Vizitacije, F 61, 1921–1928, šk. 16, vizitacijsko poročilo župnije Fram).

⁹² *Žalost in veselje*, str. 254, 401–402.

⁹³ Urejal je tudi liturgične paramente, saj je dobil ponudbo šolskih sester za nov bel plašč po ceni od 3.000 do 4.000 din. Prim. NŠAM, Zapuščine duhovnikov, Viktor Kragl, Pismo s. M. Eme Miker, Maribor, 1. 3. 1924.

⁹⁴ Kragl omenja več primerov nesrečnih smrti, dodaja pa tudi druge primere, na primer učiteljice Olge Vodošek, rojene Hafner, ki je dalj časa poučevala v Framu. V mladih letih je bila »vzgladna v vseh ozirih, se je kot učiteljica Westnovih otrok v Celju spozabila tako daleč, da je vsled ženitve prestopila k protestantizmu« (*Žalost in veselje*, str. 341).

ce.⁹⁵ Nasprotniki so hitro uporabili ponujeno orožje: »*Begunec nam ne bo komandiral.*«⁹⁶

Nad njim so se znašali tudi z raznimi članki v časopisju in pritožbami civilni ter cerkveni oblasti.⁹⁷ Kadar oblast ni nasedla provokacijam, se je vse gladko izteklo. Najhuje je bilo, ko so ljudje ugotovili, da mu škof Andrej Karlin (1857–1933) in njegov svetovalec Franc Časl (1865–1935) nista naklonjena. To se je kazalo tudi v nekaterih prav smešnih odredbah na pritožbe. Te so na primer določale, da je treba mrliško zvonjenje plačati samo enemu zvonarju, čeprav sta morala to delo pri petih zvonovih opravljati dva, ali pa, naj otrok v cerkvi pri molitvi ne zadržuje več kot pol ure – maša in pridiga pa sta vedno trajali dlje.⁹⁸

⁹⁵ Jutro 6, 27. 3. 1925, str. 3 »Tragedija v Framu«.

⁹⁶ Žalost in veselje, str. 177, 402–404, 408. Kragl med drugim omenja homoseksualno zlorabo, ko si je »star samec vzel k biši krepostnega doraslega mladeniča, da bi ga zlorabil«.

⁹⁷ »Framski župnik se poslužuje v šoli srednjeveških metod. Ne usmiljeno pretepa našo deco, če mu ne pride v nedeljo popold. k večernicam zmrzovat v cerkev. Izrabiti hoče menda še zadnje trenutke pred novim zakonom, ali s tem g. katehet sam škoduje svoji stvari.« (Tabor 2, 20. 12. 1921, št. 286, str. 2, »Dnevna kronika«). Podobno tudi Jutro 4, 15. 8. 1923, št. 190, str. 2, »Dopisi: Fram pri Mariboru«. Sem sodi tudi pritožba nad pridigo ob misijonu 28. julija 1923, češ da je framska dekleta misijonar vznemiril z vlačugami, zato so zahtevale opravičilo, »ker drugače ga primemo s sodnijskimi kleči za njegov hudozen jezik« (Tabor 4, 9. 8. 1923, št. 178, str. 3, »Dopisi: Fram pri Mariboru«). Jutro je šlo še korak dlje, saj naj bi namesto pobožnosti »bili to dnevi političnega hujskanja in posebno spolnega pohujševanja«. Misijonar naj bi menda ocenil, da so framska dekleta »bolj poceni kot v Mariboru hruške«. Poleg tega naj bi misijonarja vznemirili globoki dekolteji, zato je med spovedovanjem stopil iz spovednice in zagrozil: »Za naga prsa ne dobi nobena odveze!« (Jutro 4, 2. 8. 1923, št. 179, str. 7, »Domače vesti: delo misijonarjeva«). V Orjuni, 24. 6. 1923, št. 27, str. 5, so ga nekoliko čudno napadli z notico brez naslova: »Besede pa, ki ste jih zelo nepremišljeno izgovorili na grobu poštenjaka večjega od vas, pa v sledečih listih javno preključite: Slov. Gospodar, Straža, Slovenec, Orjuna, Jutro in Kmetijski list. V slučaju, da do prvega julija ne objavite preključov v navedenih listih, bo orjunaški popotnik privlekel nekaj perila iz framskega farovža. Na svidenje!«

⁹⁸ Prim. Žalost in veselje, str. 404. Kragl omenja zaplet s škofom Karlinom ob birmi 28. maja 1928, ko ga je ta zbadal in žalil, kako mora občevati s sovražniki. Kragl se je temu javno uprl, »da, če je vse dobro zanič, prosim, da bo škofijstvo uvaževalo uslogo, z izrečenim izzvano. Od tega dne naprej nisva s škofom Karlinom spregovorila nobene besede več!« Zamera je bila stara, še iz bogoslovskih let, ko mu je takrat stolni kanonik Karlin kazal očitno nenaklonjenost, ki se je jasno pokazala na birmi v Podzemlju 23. aprila 1917, kjer ga je škof Jeglič pohvalil, gost Karlin pa zbadal. Ko se je Kragl prvič srečal z njim v lavantinski škofiji, se je škof Karlin čudil, kako je mogoče, da je dobil v posest tako imenitno župnijo Fram. Kritiki so o njem pisali predvsem v mariborski Tabor, leta 1929 pa so napadi ponehali. Napadal ga je celo njegov kaplan, ki je bil »Tabor-skemu dopisniku zelo pri srcu« (prim. prav tam, str. 177, 272, 278–279). Zanimiv primer se je zgodil leta 1925, ko je neznan pisec Kraglu očital, da je želel zaračunati poročne takse v višini 1095 din. Od tega je bilo 600 din stroškov spremembe kraja poroke brez utemeljenega vzroka, čakanje zaročencev in prič in podobno. Zenin naj bi Kraglu takoj plačal 495 din (Tabor 4, 23. 1. 1925, št. 18, str. 1–2, »Doma in po svetu: oduško navijanje cerkvenih pristojbin«). Očitno je bilo v notici kar nekaj laži. Kragl je odgovoril (Tabor 4, 11. 2. 1925, št.

Kljub nasprotovanjem nikoli ni klonil, ampak se je trudil na številnih področjih. Za kroniko framske župnije je ves čas zbiral razne podrobnosti, dokumente in podatke, zato lahko sklepamo, da je imel zbrano večino gradiva za izdajo, do katere pa žal ni prišlo. Očitno je bila ta kronika dobro poznana, saj jo omenja tudi frančiškan Stanislav Marija Aljančič (1892–1959).⁹⁹ Gradivo zanjo je uničil okupator z ognjem sredi mariborskega trga, kjer so zgorele tudi druge slovenske knjige in spisi.¹⁰⁰

Poleg rednega pastoralnega dela (spovedovanje, previdevanje, verouk) je Kragl v osmini praznik Srca Jezusovega skupaj s prvoobhajilno slovesnostjo povezal še jubilate (10, 25, 50, 60 in 70 let) od prejema prvega sv. obhajila.¹⁰¹ Imeli pa so še druge slovesnosti: blagoslovitev petih novih zvonov za župnijsko cerkev,

33, str. 1, »Doma in po svetu: oduško navijanje cerkvenih pristojbin«): »Podpisani sem zaročenec Goldschnig-Kržišnik v pisanem računu predložil, koliko bi za njihove izvanredne posebnosti opravičeno pristajalo. Kmalu po poroki sta mi poročenca Goldschnig res izročila 495 Din. Čez več mesecev potem – 3. jan. 1925 – pa sta poslala v moj urad svojo služkinjo z naročilom: 'da zahtevajo gospod in gospa pismen račun o njihovi poroki, ki se je v preteklem letu vršila.' Jaz sem služkinji naročil, naj pove svoji gospodi: 1. da za vse svoje delo in vse potroške ne zahtevam sploh nič, ako so kaj z nevoljo vplačali in 2. da naj gospod sam pride iskat še onih 495 din., ako se mu za vplačilo težko zdi. In res je prišel 18. jan. 1925 g. Karl Goldschnig, lastnik umetnega mlina in hišni posestnik iz Frama, h. št. 63, po omenjeni denar, katerega sem mu nazaj izročil vprico 5 oseb, ki so bile slučajno ravno takrat v župnijski pisarni navzoče. Za vse svoje delo nisem utaknil v svoj žep niti vinarja, pač pa sem svoj žep še izpraznil za poročencema kupljeni kolek in za izplačilo pristojbin cerkvenim uslužbencem, ktere so jim pristojale od poroke Goldschnig.«

⁹⁹ Aljančič v nekem dopisu neimenovanemu prijatelju med drugim piše o Kraglu: »Lepo ga [Kragla, op. B. G.] pozdravi v mojem imenu in mu povej, da sem imel priliko občudovati njegovo kroniko župnije v Framu pri Mariboru. Čudovito delo. Je rojen kronist. Tržič ne bi mogel dobiti boljšega zgodovinarja, da ga opiše.« (Zasebni arhiv družine Podrekar, Zapuščina Viktorja Kragla, dokument Maribor, 10. 5. 1936).

¹⁰⁰ Okupator je slovenske knjige, spise in drugo dragoceno gradivo našel v semenišču, kjer je Kraglovo framsko zgodovinsko zbirko hranil framski bogoslovec Franc Petek (1916–1959), ki jo je tudi preučeval (prim. NSAL 580, Zapuščine duhovnikov: Viktor Kragl, f. 408, Življenjepis, str. 7). Ohranjenih je kar nekaj pisem sosednjim župnikom za zbiranje raznih biografskih in drugih podatkov. Eno zadnjih je poslal Francu Polaku (1889–1950), župniku pri Št. Janžu na Dravskem polju, 9. maja 1929: »Za tisk sestavljam zgodovino framske župnije in tako morajo priti v poštev tudi natančni življenjepis nekdanjih framskih učiteljev in ravno kar trije nekd. tuk. učitelji so dalj časa službovali v Št. Janski župniji (...) Vsak – kakeršenkoli – še bolj neznan ali malenkosten drobci – bi bil dobrodošel – zlasti da se more sestaviti njihovega življenja in delovanja zanesljivo in resnično ter natančno popis.« (NSAM, Zapuščine duhovnikov, Viktor Kragl).

¹⁰¹ Bogoljub 27, avgust 1929, št. 8, str. 174, »Jubilejna proslava prvega sv. obhajila«. V framski šoli je poučeval 117 dečkov in 105 deklic. V šestrazrednici je učil verouk vsak razred dve uri na teden, torej 12 ur. Poleg tega je učil na ekskurendni šoli na Planici 38 otrok dve uri na teden. V poletnem času je imel ob torkih in petkih šolsko mašo. Zakrament spovedi in obhajila so otroci prejeli redno vsaj enkrat na mesec. Skupno so se udeležili tudi procesije na telovo (prim. NSAM, Škofijska pisarna, Vizitacije, F 61, 1921–1928, sk. 16, Izkaz o veronauku in duhovnih vajah otrok za šolsko leto 1927/28, Fram, 19. 5. 1928).

posvetitve Jezusovemu Srcu, poučevanje, spovedovanje in previdevanje. Resno se je lotil tudi prosvetnega dela v Slovenskem katoliškem izobraževalnem društvu. Sodeloval je pri 50-letnici framske šole, ki so jo praznovali v šolskem letu 1923/24; takrat je imel nagovor pri pokopališki kapeli za pokojne učitelje.¹⁰² Vse je šlo gladko do prihoda šolskega upravitelja Valentina Ivanuše, s katerim sta se očitno spoznala že v Št. Vidu, saj je od tam prišel tudi on. V Framu je želel ustanoviti čitalnico, zato je leta 1922 sklical občni zbor, na katerega je bil povabljen tudi Kragl. Ta se ga je udeležil in se zavzel za skupno prosvetno delo. Pravilom je želel dodati le točko, da bi »širili ljudsko izobrazbo na temelju katoliške vere«, pri tem pa sta se z Ivanušo razšla. Iz te čitalnice se je kasneje razvil framski Sokol. Očitno je bil Ivanuša ne le liberalec, ampak zagrizen nasprotnik katoliške vere, saj župnika Kragla ni spustil k svoji umirajoči hčeri, da bi prejela poslednje zakramente, na mrtvaškem odru pa ni dovolil, da bi ji sklenili roke.¹⁰³ Kragl se je za svoje društvo zavzel s prirejanjem kakovostnih predavanj, ki jih je najpogostejše imel kar sam (predaval je o svojih potovanjih), dobro je založil knjižnico in poskrbel za zunanje dejavnosti (izleti, romanja in obiski).¹⁰⁴

Viktor Kragl z veroučenci kot kaplan v Fari pri Kočevju (zapuščina Viktorja Kragla, brani Maksimiljan Košir).

Kraglovo delo je bilo uspešno ocenjeno tudi ob vizitacijah.¹⁰⁵ Poleg dekanjskih vizitacij je posebej izpostavil kanonično vizitacijo škofa Karlina 19. in 20. maja 1928. Škof je priznal, »da je bil ginjen nad uspehi, a je obenem sam začrnil vso njeno lepoto s pikrimi nauki v svoji napitnici o pastoralni modrosti«. ¹⁰⁶ V poročilu ob vizitaciji je škof predstavil svoj pogled na župnijo in dogajanje: »Župnija Fram šteje t. č. nad 2500 duš in je še vsled tega potrebna nedeljska dvojna sv. maša s pridigo; s posebnim ozirom na priložnost za pogostejše prejemanje sv. zakramentov je pa ta potreba naravnost nujna. (...) Nedelj se ne posvečujejo tako, kot bi se morale. Vsak najmanjši vzrok (malo dežja ali blata) se hoče imeti že za zadosten vzrok za opuščanje nedeljske službe božje. Najžalostnejše je, da precej staršev lastne otroke od službe božje odvraca in jim jo zabranjuje. (...) Tudi nedeljsko delo je po župniji zelo razpredeno. Krivi temu so največ mestni bogatini, ki imajo tukaj svoje vinograde, in silijo svoje podložne k nedeljskemu delu in ta vzgled ob nedeljah delati so začeli posnemati že maršikateri, že [??] bolj mlačni, kmetje. (...) Ob delavnikih je udeležba pri sv. maši zelo slaba; vendar ni nobenega dne popolnoma brez vsakega sv. obhajila. (...) Ena naj-

¹⁰² Izčrpno poročilo je objavil *Slovenec* 52, 4. 7. 1924, št. 150, str. 5–6, »Proslava šolske 50-letnice v Framu«. Poleg velike množice ljudi so se proslave udeležili imenitni gostje: mariborski veliki župan Otmar Pirkmaier, okrajna šolska nadzornika Matija Lichtenwallner in Ljudevit Černej ter veliko učiteljev.

¹⁰³ *Žalost in veselje*, str. 404. Še več, Ivanuša ga je tožil na škofijo: »Vljudo prosim, naj bi se blagovolilo tukajšnjemu župniku gosp. V. Kraglu naročiti, da ob priliki 'Vednega češčenja', ki bo v Framu v dnevih od 17. do 19. t. m. ter pri božjem grobu ne bo silil šolskih otrok dnevno k večurni navzočnosti v cerkvi. V cerkvi je sedaj še premrzlo in otroci niso dovoljno oblečeni še manj primerno obuti. Starši so v skrbeh za zdravje svojih otrok, toda ne upajo se protiviti, boječ se župnikovega maščevanja, ki obstaja v surovem ravnanju z otroki, v slabem redovanju ter v zasramovanju otrok in staršev. Na posledicah večurnega klečanja ob gori omenjeni priliki, je predlani za sklepnim revmatizmom umrla 13-letna učenka V. razreda, dočim nočem istega trditi o svoji 9 1/2 letni lani v majniku za isto boleznijo umrli hčerki. Ker župnik gosp. Kragl kaže v teh ozirih popolno nerazumevanje, zato ponovno prosim, da se mu zabrani v pomladnih mesecih, bodisi ob priliki 'Vednega češčenja', bodisi pri božjem grobu siliti otroke k daljšemu klečanju ozir. večurnemu bivanju v cerkvi. To je želja vseh prizadetih staršev, uspešna prepoved pa bi staršem in otrokom zopet vrnila pravi smisel za cerkvene pobožnosti.« (NŠAM, Škofijska pisarna, D 20/18 (1918–1925) – Dravsko polje, šk. 19, Valentin Ivanuša, pismo lav. kn. šk. ordinariatu, Fram, 8. 3. 1928, št. 160. Notica o smrti Ivanuševe hčerke tudi v *Jutro* 8, 18. 5. 1927, št. 117, str. 7, »Dopisi: Fram«).

¹⁰⁴ *Žalost in veselje*, str. 403, 407, 414. Kragl piše, da so bili sicer vsi učitelji liberalci, vendar spoštljivi, dostojni in strpni, toda po Ivanuševem prihodu so se razmere spremenile, saj je sčasoma postal njegov največji sovražnik. »Vem, tudi največje težkoče sem zmagoval, dokler sem imel oporo v svojih predstojnikih, v knezoškofu dr. Napotniku in v dekanu Adamu Grušovniku. Po njihovi smrti, ko je prevzel vodstvo škofije dr. Karlin, vodstvo dekanije pa Alojzij Sagaj, pa res ne vem, kako bi bil prenesel udarce, ki so me zadeli; brez posebne, izredne božje pomoči.« (prav tam, str. 403). O delu čitalnice gl. tudi: *Jutro* 6, 8. 8. 1925, št. 183, str. 7, »Dopisi: Fram«. Ko so mu podpora odrekli nadrejeni, je tudi z njihove strani dobival opozorila: »Tu uradno so se izporočile pritožbe, da gospod župnik s šolskimi otroki

ne ravnate prijazno in ne enako pravično. Opozorite se zato na poglavja v lavantinskih sinodalnih knjigah (...). Naroči se Vam, da se ravnate natančno po tamkaj podanih navodilih.« (NŠAM, Škofijska pisarna, D 20/18 (1918–1925) – Dravsko polje, šk. 19, Lav. škof. ordinariatu, pismo ŽU v Framu, Maribor, 29. 8. 1927, št. 1847).

¹⁰⁵ Vizitacijska poročila so sploh v Mariboru zelo skopa, podobno kot v Ljubljani po nastopu škofa Rožmana, saj niso bila več opisna, ampak formularska. Tako lahko preberemo dekanovo oceno župnika za dekanijo Dravsko polje za leto 1929, št. 497: »Se veliko trudi v cerkvi, a preoster v besedah in računih, kar odbija ljudi, v gostilne ne zahaja.« V priloženi listi duhovnikov pa: »Viktor Kragl, župnik in katehet, star 46 let, 11 službenih let, župnik in katehet, 9 let v Framu, majhne postave, zdrav in krepak, izpolnjuje določbe. Zelo razburljivo narave.« (NŠAM, Škofijska pisarna, D 20/18 (1918–1925) – Dravsko polje, šk. 19).

¹⁰⁶ *Žalost in veselje*, str. 272.

hujših nesreč za župnijo je, da je tako malo število dobrih krščanskih mater – vzgojiteljic. Če bi vse matere s tako veliko skrbjo skrbele za duše svojih otrok, kakor skrbijo za njihovo telo (zlasti za – dostikrat preobilno – jed), bi bila lahko tuk. župnija med najboljšimi. Kljub večkratnemu stanovskemu pouku mater, ni čutiti posebnih uspehov. (...) Zelo velika opora pri verskonravni vzgoji otrok je veroučiteljica učiteljica gđ. Helena Raunicher, ki z lastnim prelepim vzgledom (tudi z vsakdanjim sv. obhajilom) in modrim opominom in spodbujanjem v šoli premnogo stori v čast božjo in dobrobit bližnjega ter zna tako lepo plemeniti in blažiti otroške duše k ljubezni božji.

(...) Največja nesreča pa je za otroke, da se jih v višjih razredih vabi in nagovarja za pristop k Čitalnici, kjer se jim potem v letih odrasčanja nudi padlo berilo iz knjižnice, ki je – smelo trdim – poleg nezmernosti in napuha največje zlo v župniji.

Po izstopu iz šole jih skuša Čitalnica kar največ na – se pritegniti, zlasti potom omenjene knjižnice in potom zabave. Kar pa doraščujoči mladini dovolj hudega ni naredila Čitalnica, je pa povzročil tečaj plesne šole, ki je preteklo leto trajal dalj časa in bil dobro obiskan.

(...) Po nekaterih družinah bi pač posamezni člani posvetitev izvršili, a eden ali drugi družinski član to ovira in tako so ti dobri častilci božjega presv. Srca porabili priliko za svoje posvečenje pri katol. izobraževal. društvu.

Tudi s pomočjo III. reda se upa na izboljšanje razmer; do sedaj je v III. redu tuk. skupščini 64 članov, ki večinoma svoje dolžnosti izvršujejo.¹⁰⁷

Naporna služba, predvsem pa neugodne bivalne razmere z veliko vlage so Kraglu pustile posledice.¹⁰⁸ Že v otroštvu je imel zdravstvene težave, ki so se kazale v ranah po rokah in obrazu. Na prvem kaplanskem mestu je zbolel še za razširitvijo srca, težave pa je imel tudi z nogami, kar ga je spremljalo vse življenje. Podobne težave je imel tudi v Framu, zato se je njegovo zdravstveno stanje iz leta v leto slabšalo. Po zdravnikovih napotkih in po premisleku je 5. januarja 1931 dal odpoved framski župniji, 18. januarja pa je zadnjič maševal, se poslovil ter odšel v Ljubljano.¹⁰⁹

¹⁰⁷ NŠAM, Škofijska pisarna, F – 61, vizitacije, Poročilo za kanonično vizitacijo, 19. 5. 1928.

¹⁰⁸ Kragl je zaradi bolehnosti že leta 1919 v Konjicah prejel zakramente za umirajoče. »Pa kako čuden, nerazumljiv je bil potek vseh teh bolezni, katerim se je zlasti v Framu pridružilo vedno večje pešanje moči v nogah, oz. vedno večje težave v boji. Ko sem se dostikrat po popolnoma prečuti noči s strahom bližal oltarju, sem se od oltarja vračal čvrst ali vsaj sposoben za nadaljnje delo. To hitro menjavanje in vedno, čeprav le trenutno vračanje telesnih moči, mi je dajalo poguma, da se nisem ustrašil tudi zelo hudih naporov.« (Žalost in veselje, str. 684).

¹⁰⁹ Prav tam, str. 175, 270. Ob odhodu leta 1931 je zapisal: »Leta, v katerem sem kot aktivni dušni pastir vzel slovo od Štajerske precej težko, vsaj se je srce močno navezalo na kraj, kjer sem pustil svojo mladost, pustil svoje najboljše telesne moči in se truden, bolan vračal nazaj na Kranjsko, kjer znanci moji še živijo, prijatelji moji v grobih spe.« (prav tam, str. 615). V vložnem zapisniku Kraljevske banske uprave Dravske banovine (KBUDB) za leto 1931 sta zabeleženi prošnji za upokožitev in pokojnino,

V pokoju

V rodnem Trziču si je Kragl na domu uredil lično opremljeno stanovanje, kjer je ostal do 8. februarja 1931. Naslednja dva dneva je hodil po Ljubljani od cerkve do cerkve, od milostne podobe do milostne podobe žalostnega srca. 22. februarja je obiskal prijatelja Janeza Molja v Trzinu, od 3. do 11. marca pa je pomagal pri duhovnih obnovah v Trziču. Nato je odšel v Konjice, 16. marca pa je bil v Studenicah na pogovorih o prevzemu tamkajšnjega dušnega pastirstva. Na sv. Jožefa, 19. marca, je šel na ogled v Repnje, 24. in 25. marca pa je že pridigal in spovedoval na Igu. Na veliki četrtek, 1. aprila, je bil v Trziču, popoldne in ves veliki petek je obiskoval božje grobove po Ljubljani, na veliko soboto dopoldne pa je bil na Štajerskem, kjer je obiskal božje grobove v Mariboru. Od tam se je mimo Frama vračal v Konjice, kjer je na veliko noč maševal bolnikom v bolnici Rdečega križa. Popoldne je bil že na potresni pobožnosti v Ljubljani. Naslednji dan je šel na Vrhniko, v torek na adoracijo na Zaplano in nato v Podlipi. 11. aprila se je za nekaj dni zopet vrnil na Štajersko v Konjice, nato pa 14. aprila v Studenice.¹¹⁰

Ko je bil v Ljubljani, je do 11. aprila s prekinitvami bival v Leonišču, nato je odšel v Konjice, 14. aprila pa na novo dušnopastirsko postojanko v Studenice. V času bivanja v sanatoriju je veliko pomagal hišnemu duhovniku dr. Jakobu Kotniku (1881–1952) pri previdevanju bolnikov, zgodnjih jutranjih mašah in nedeljski popoldanski božji službi. Vmes je bil nekajkrat v Trziču, kjer je zbiral arhivsko gradivo za *Zgodovinske drobce župnije Trzič* in sodeloval pri nekaterih cerkvenih dejavnostih. Želel je poskrbeti tudi za svojo prihodnost. Dobil je več ponudb za dušnopastirsko delo. Najprej so mu ponudili delo v hiralnici v Mengšu, a ga je prepustil bolehnemu Antonu Plevniku, svojemu prijatelju iz Štajerske, ki je tam ostal do konca vojne. Zanimal se je tudi za mesto

ki ju je lavantinski škofijski ordinariat poslal 7. januarja 1931, št. 2631. Sledi korespondenca z Ministrstvom pravde v Beogradu, vse do 18. avgusta 1931, št. 1522/2, ko je prošnjo poslal ljubljanski knezoškofijski ordinariat in je bil Kragl z odločitvijo Ministrstva pravde 22. avgusta 1931, št. 25716, upokojen. Lavantinski škofijski ordinariat pa je 16. oktobra 1931, št. 1522/3, in 28. oktobra 1931, št. 1522, oddal prošnjo za pokojnino. Uprava je škofiji odgovorila 22. oktobra, finančni direkciji KBUDB pa 11. novembra 1931, št. 1329 (ARS, AS 68, Vložni zapisnik upravnega oddelka II. za l. 1931, 1–5000 in 25001–29.000). Žal ta fond ne hrani nobenega gradiva. Po zagotovilih dr. Jureta Volčjaka iz ARS je v njem ohranjenega le okoli 5 % gradiva, zato tudi omenjenih Kraglovih prošenj ni bilo mogoče odkriti, nekaj pa jih je bilo odkritih po drugih fondih v NŠAL in NŠAM ter so povzete v razpravi. Glede na razvejano korespondenco (župnikovo prošnjo je škofijski ordinariat poslal na Ministrstvo pravde, ki je odgovorilo prek KBUDB, ob pozitivni rešitvi pa je KBUDB posredovala navodila še finančni direkciji) se je zaradi številnih uradov nekaj vendarle ohranilo. Na tem mestu velja iskrena zahvala dr. Volčjaku za vso pomoč.

¹¹⁰ *Žalost in veselje*, str. 615–616.

sestrskega duhovnika v Repnjah, si šel delovno mesto ogledat ter se čez dober mesec in pol odpravil tja.¹¹¹

Vmes je v Studenicah pri magdalenkah nadomeščal prijatelja, župnika Jožefa Čedeta (1870–1946), ki je s svojim bratom romal v Sveto deželo. Skrbel je za konvent, bil je njihov spovednik in učitelj latinščine za korarice in kandidatkinje. V Studenicah so ga obiskale zastopnice šolskih sester sv. Frančiška iz Repenj s prošnjo, naj že vendar čim prej pride v Repnje. Med bivanjem v Studenicah je večkrat obiskal svoje posestvo v Škalcah, kjer je obnavljal vilo, ki jo je 15. septembra blagoslovil. Konec maja je obljubil pomoč še v Trziču, zato je v Repnje, ki so mu bile posebej pri srcu zaradi prve cerkve, posvečene presvetemu Srcu Jezusovemu v Sloveniji, prišel šele 30. maja 1931. Tam je skrbel za samostan, poučeval v šoli, vodil duhovne vaje za sestre in gojenke, obhajal razne cerkvene slovesnosti (na primer 60-letnica posvetitve cerkve, nov zvon, 50-letnica ustanovitve šole) in vodil romanja.¹¹² Tako je bilo »nekaj duhovnega dela res medenega«.¹¹³

Iz Repenj se je poslovil na hitro. Pri zajtrku, 3. januarja 1933, je sestrām povedal, da jih zapušča. Ob odhodu se je ustavil še v šoli, se poslovil od gojenk ter z avtobusom odšel v Ljubljano.

Za Trzin ga je navduševal in slednjič prepričal njegov krstitelj in predhodnik v Trzinu, župnik v po-

koju Janez Molj, ki se mu je selitev v Kamnik zavlekla skoraj za tri tedne, zato je Kragl v Trzin prišel šele 23. maja.¹¹⁴ Drugo najdaljše službovanje na določenem delovnem mestu je trajalo pet let in pol. V tem času je v Trzinu temeljito prenovil notranjost (obnovljen križev pot, prezbiterij, freska Kristusa Kralja) in zunanost cerkve ter obhajal nekaj pomembnih dogodkov.¹¹⁵ Pomagal je pripraviti razstavo ob 50-letnici trzinske osnovne šole.¹¹⁶ Močno je povzdignil slovesnost ob obisku Marije Pomagaj z Brezij, ki je leta 1935 romala na evharistični kongres v Ljubljano. Dogodek je odmeval tudi v dnevnem časopisu.¹¹⁷

Ker je bil Kragl skromen, je lahko preživel. Župnišče je bilo staro slabih 40 let, spodaj dokaj vlažno, ne le zaradi neizoliranosti, ampak tudi zaradi vsakoletnih večkratnih poplav. Glavnica z obrestmi, ki jo je nekdanji zapoški župnik, trzinski rojak Martin Narobe, določil za preživljanje beneficiata, je bila namenjena za vojna posojila, zato je propadla, Kragl pa je dobival nekaj bere, tako »da se je živeti dalo«.¹¹⁸

Kljub vsemu je bilo bivanje v Trzinu prijetno, saj je imel poleg raznih obiskov duhovnikov (Anton Vovk iz Trziča, Franc Govekar (1883–1979) s Homca, s katerim sta se poznala še iz bogoslovja, Anton Tomelj (1877–1956) iz Črnuč ...) in sorodnikov malo dušnopastirskega dela, zato se je lahko posvetil pisateljstvu ter raziskovanju zgodovine in arhivov.¹¹⁹ Poleg že omenjenih kronik Trziča in Trzina je izdal *Nekrologij svetnih in redovnih duhovnikov lavantinske škofije* ter *Nekrologij tržiške župnije* za 300 let nazaj, *Poročilo ob 40-letnici Prosvetnega društva v Trziču* in *Poročilo o razvoju trzinske osnovne šole ob 50-letnici delovanja*, sestavil pa je še več rodovnikov posameznih tržiških družin ter napisal več sestavkov za tržiški cerkveni list *Cerkveni glasnik* in knjigo vseh poročenec župnije Trzič. Uredil je zbirko *Trzič v sliki* ter posamezne zbirke razglednic iz Svete dežele, Rima, Francije, Nemčije, Amerike, Slovenije, Jugoslavije, raznih božjih poti, s slovesnosti in kongresov ter javnih prireditev. Pripravil je opis in seznam romarjev prvega vseslovenskega romanja v Sveto deželo leta 1910, predvsem v želji, da se nekdanji romarji srečajo na Brezjah s skupno komemoracijo za prvo obletnico smrti pokrovitelja romanja, škofa Jegliča, kar se je uresničilo 3. in 4. julija 1938.¹²⁰

¹¹¹ Prav tam. V Repnjah je bival tudi njegov predhodnik Andrej Plečnik (1866–1931), ki pa zaradi bolezni ni mogel opravljati duhovniških opravil in je kmalu po Kraglovem prihodu umrl (prav tam, str. 424). Sicer pa so sestre v Repnjah imele veliko posestvo za oskrbovanje svojih šol, internata in sirotišnice; želele so celo zidati dom za »padla« dekle, a projekta zaradi finančnih težav niso izpeljale (prim. prav tam, str. 230, 426).

¹¹² Kragl piše o letu 1932: »*Drugace so me pa v tem letu Repnje z vso silo priklenile na-se. (...) Dne 1. avgusta smo se z domačimi konji prav na ta velikem vozu peljali na Brezje k Mariji Pomagaj z gojenkami gospodinjske šole in z 8 sestrami-redovnicami. Še pred 3° zjutraj smo odšli z doma; iz Brezij smo šli še na obisk M. b. na blejski otok in nazaj grede skozi Radovljico, kjer smo mimo grede počastili relikvijo sv. Krivo, v Kamno Gorico in v Kropo h kapelici tako da smo domov privozili celo par ur čez polnoč.*« (prav tam, str. 618).

¹¹³ Prav tam, str. 230, 347–348, 423–424. Kragl navaja tudi nekaj bolj pohujšljivih prigod, ki jih je povzročila s. Kvirina, ki je bila tako zagreta za poljedelstvo, da je kar sama s konji vozila gnoj ali pa silila sodelavke, da so sredi julija med nevihto z dežniki na njivi plele korenje, da so se ljudje spraševali, »kakšna strašila so pa na klosterskih njivah«. V svoji gorečnosti je šla na praznik Srca Jezusovega saditi zelje v pohujšanje vsej fari. Kragl je ogorčeno zapisal: »[H]vala Bogu, da pa tudi javna očitna kazen zato ni izostala; vse to zelje so namreč tekom poletja gosenice tako razjedle, da tisto leto samostan od več tisoč nasajenih sakih ni pridelal niti 50 zelenih glav!« (prav tam, str. 425). Kragl omenja še več zanimivih prijetljajev. Eden takih je bil, ko je bila poleti leta 1932 na oddihu voditeljica mariborske vezilnice in je svoj god praznovala 25. junija, na dan, ko je Kragl oznanil slovesen rekviem na prvo obletnico smrti Andreja Plečnika. Med nunami je zašumelo: »Tako zaslužna redovnica naj pa ima za svoj god črno mašo! In seveda je bila vsled moje brezobzirnosti častita godovnjakinja globoko užaljena, ker se ni pri nekaterih nikakor hotelo razumeti, da zasluži obletni smrtni dan zaslužnega duhovnika večjo pozornost kot god na letovišču se nabajajoče nune.« (prav tam, str. 430).

¹¹⁴ Prav tam, str. 270, 350, 436.

¹¹⁵ *Domoljub* 46, 15. 11. 1933, št. 46, str. 584, »Cerkveni koncert (Trzin)«.

¹¹⁶ Kragl, *Kronika duhovnije Trzin*, str. 257 sl.

¹¹⁷ *Žalost in veselje*, str. 437; Kragl, *Kronika duhovnije Trzin*, str. 234 sl.

¹¹⁸ *Žalost in veselje*, str. 442–443.

¹¹⁹ Prav tam, str. 445. Ko Kragl navaja vizitacije predstojnikov, posebej omeni: »[O]b priliki birmovanja v Mengšu dne 6. maja 1937 Trzin ni bil vreden škofovega obiska in sicer kot edina duhovnja v celi dekaniji, da se je ravno tu mogla pokazati vsa prenovljena, zunaj in znotraj, ljubka cerkev sv. Florijana, pri kateri so bile vse številne nove naprave blagoslovljene po ljublj. kanoniku dr. Klinarju dne 8. okt. 1933.« (prav tam, str. 272).

¹²⁰ *Žalost in veselje*, str. 445–450. Kragl je za zadnji dogodek pri-

Viktor Kragl z odlikovanji (zapuščina Viktorja Kragla, hrani družina Podrekar).

Ob pisateljskem in raziskovalnem delu je Kragl spoznal, da bi bilo bolje živeti bližje različnih knjižnic, arhivov in podobnih ustanov, zato je želel iz Trzina v Ljubljano: »Slovo iz Trzina je bilo pa najlepše izmed vseh odhodov iz službenih mest. Od mengeškega župnika mi je bilo naročeno pred odhodom izvršiti precej krut njegov nalog, da do nadaljnjega ne bo več sv. R. T. domovalo v trzinški cerkvi. Zbralo se je ono jutro, dne 5. dec. 1938, mnogo vernikov k sv. maši, otroci – šolarji so

pod vodstvom svojih učiteljev med to sv. mašo lepo prepevali, po sv. maši se pa v polkrogu postavili z množico vernikov pred cerkev in me povabili v svojo sredo, da so se skupno zahvalili za vse dušne dobrrote, katere so z mojim delom prejeli; ginjenost je rasla vedno bolj in bolj in dosegla svoj višek, ko sem šel nazaj v cerkev po burzo, v kateri sem imel pripravljene svete hostije za vse trzinške bolnike, ki so bili navezani na bolniško posteljo; že med sv. mašo sem izpraznil ciborij in monštranco in ko sem dvignil burzo s sv. hostijami za pohod k bolnikom, sem ugasnil večno luč – trenutek, ki nas je vse globoko pretresel.«¹²¹

pomnil: »Slovenec ni maral (!) prinesti opisa poteka te slovesnosti, čeprav so se za njo zanimali po vseh delih sveta, kar pričajo pisma došla na to slovesnost iz Amerike, iz Indije, iz Egipta in raznih držav širom Evrope in iz raznih krajev slovenske zemlje.« Omeniti moramo še nekrologij lavantinske škofije. Kragl ga je sicer sestavil že leta 1928, »a tedaj ni našel odobrenja v očeh ted. škofa dr. Karlina / ravno zato, ker je bil od mene sestavljen, // kajti možu, ki je ob mojem škofovanju v Trstu, sestavil duhovniški nekrolog tržaške škofije je pel slavospeve v uvodni besedi // in je vsled tega moral čakati odobrenja dr. Karlinovega naslednika dr. Tomažiča – škofa, ki je nekrologiju napisal 'na pot' na dan sv. Jakoba 1936 uvodno besedo, v katerem to moje delo imenuje 'lepo delo krščanskega usmiljenja' in ga blagoslovlja.« (prav tam, str. 447).

¹²¹ Prav tam, str. 270–271, 450. V Kroniki dubovnije Trzin, str. 347–348, nekoliko širše omenja ozadje tega odhoda: »Kmalu po birmovanju v Mengšu l. 1937 je pri mizi ob birmovanju po drugih župnijah prevzvišeni svojim duhovnikom pripovedoval, da ga je ted. mengeški nadžupnik naprosil za drugega kaplana z delokrogom v Trzinu, za tedaj, ko bo dušnopastirsko mesto v Trzinu izpraznjeno. (...) S ted. kaplanom Mikušem sta se baje že dogovorila, kako se bo opravljala ob času vakance služba božja v cerkvi sv. Florijana, dokler ne bo škofijstvo poslalo v Mengeš drugega kaplana, ki se bo naselil v Trzinu. Z vso predstojniško

Že novembra 1933 se je zanimal za sirotišnico na Viču, kjer so želeli svojega duhovnika, a je bila prošnja zaradi »nepremagljive ovire« zavrnjena. V začetku leta 1935 je bilo izpraznjeno mesto na Studencu v umobolnici. Prošnjo bi moral obravnavati njegov znanec, veliki župan Otmar Pirkmajer, Framčan, čigar oče je učiteljeval v Framu in se rad oglasil tudi v župnišču. Po posvetu s prijatelji pa Kragl prošnje ni vložil. Leta 1936 je vložil prošnjo za mesto kura-ta v ljubljanskem mestnem zavetišču, a je bila zavrnjena.¹²² Kmalu je izvedel, da tudi karmeličanke na Selu iščejo duhovnika, a ga je »prehitel bogataš trgovec Jenko, ki je sezidal stavbo, ki služi prof. C. Potočniku [1894–1950] v stanovanje«.¹²³ Ko je izvedel, da na Selu ne bo dobrodošel, je bil opozorjen na Štepanjo vas (danes naselje), kjer je bila posestnica Jedert Bezljaj pripravljena odstopiti parcelo za nastanitev duhovnika, a je temu nasprotoval gradbeni urad, ki ni izdal gradbenega dovoljenja. Leta 1937 so mu v Trnovem ponudili v nakup skromno hišico, ki pa ni odgovarjala njegovim potrebam. »Po čudnem naključju sem zvedel, da se pripravljajo lazaristi k zidavi nove kapele in otroškega zavetišča v Zeleni jami, glede česar sem v prvem tozadevnem pogovoru, z dne 8. maja 1937, z novim CM vizitatorjem zvedel, da bi mi bilo možno na prazni parc. št. 539/6 k. obč. Moste postaviti lastno hišo.«¹²⁴

V svojo hišo se je vselil 5. decembra 1938, kakor mu je namenila Božja previdnost, »kakor vedno bolj

jasno razvidim iz vedno poraščajočega stopnjevanja pešanja telesnih moči – zadnjo postojanko v izvrševanju vzvišene duhovske službe, namreč v Zeleni jami, ljubljanskem predmestnem naselju, ki vsepovsod slovi po izredni brezbriznosti v izpolnjevanju svojih verskih dolžnosti in pretežni mržnji do Boga in do vsega, kar je božjega in svetega«.¹²⁵

V Zeleni jami je ostal ves čas vojne, vse do leta 1949,¹²⁶ in doživljal neprijetnosti vojne. »Da bi si pri občih zmedah, ki je prvotno nastala rešil vsaj nekaj najpotrebnejšega, sem važnejše svoje stvari dal shraniti v hišo svojih starih znancev iz Bohinja (v dneh po 30. aprilu). (...) Člani OF so skrivaj trosili po cestah in pred stanovanjskimi vhodi svoje lepake in po zidovih pisarili svoje pozive; 1. junija 1942 sem gledal pri tem poslu dve najbližji sosedki. Proti vsemu temu [je] započel okupator hudo gonjo. Dne 29. apr. 1942 sem bil slučajno sam doma, mi je ital. vojak pretil, da zapove v hišo streljati, ako ne grem hitro izbrisat iz hišne ograje razne ponoči načečkane čekarije. /.../ Čim bližje smo bili bojišča, tem pogostejši je bil alarm, ki je večkrat trajal kar več ur. Vendar sem imel srečo, da vsled alarma le trikrat nisem mogel iz središča mesta domov (26. 6. 1944 sem bil ravno na poti k prof. Podrekarju pod Rožnik glede popravila Rembove slike Srca J. in sem moral iskati zavetje v zaklonišču ob Tivoli-ju).«¹²⁷

Med vojno je bil Kragl tudi varuh kulturne dediščine, saj je zapisal: »Prav tako srčno veselje mi je prinesel 17. dec. 1941, ko sem na podstrešju vojaške bolnice v Ljubljani izsledil Rembovo sliko presv. Srca J., prvo, ki je bila v Ljubljani izpostavljena javnemu čiščenju. Ko sem v naslednjih dneh izgubil upanje, da bi jo bilo mogoče od tam odnesti in rešiti izgube, sem zaprosil raznih slikarjev (n. pr. ljublj. uršulink, 24. 8. 1942 slikarja Jakaca itd.), da bi jo preslikali, pa nobeden se ni upal za to žrtvovati. Črnobel negativ Rembove slike sem dobil dec., barvan fotograf. posnetek pa 31. dec. 1941. Slednjič se mi je posrečilo vendar-le dobiti to Rembovo sliko od vojaške uprave za ljubljanski mestni muzej in še vedno čaka obnove, da bo zablestela v svoji prvotni lepoti. Težko bi našel vsa pota in vse prošnje, ki jih je bilo treba narediti v ohranitev te za naš narod dragocene slike. Le nekaj osebnosti naj imenujem, kjer mi je bilo treba že

oblastnostjo je ob razbodu nadžupnik Sušnik naročil, da naj se v nedeljo dne 4. dec. 1938 v cerkvi sv. Florijana v Trzinu oznani sledeče: 1.) Odslej naprej bo v Trzinu ob nedeljah in zapovedanih praznikih sv. maša ob 8^h zj.; 2.) Popoldanske službe božje ob nedeljah in praznikih odslej v Trzinu ne bo; 3.) Ravnotako ne bo tudi sv. maše ob delavnikih; 4.) Na dan svojega odboda iz Trzina naj dotedanji trziški dušni pastir izprazni tabernakelj, kjer naj se nič več ne brani sv. Rešnje Telo. – Tako se je moralo glasom dogovora med tedanjim menškim nadžupnikom in med tedanjim menškim kaplanom iz cerkve sv. Florijana dne 5. dec. 1938 umakniti Najsvetejše, ki je od 29. apr. 1902 dalje neprenehoma bivalo v cerkvi sv. Florijana v Trzinu.«

¹²² Mestno poglavarstvo je razpisalo mesto duhovnika v Mestnem zavetišču za onemogle na Japljevi ulici (ubožnica), kar je objavil tudi *Ljubljanski škofijski list* 68, 1936, št. 5–6, str. 86, »Razne objave«. Zavetišče je bilo premajhno, zato je občina oskrbovance pošiljala tudi v druga (zasebna) zavetišča (pri Sv. Jožefu, v Mengeš, v Staro Loko ...). Za vsakega je plačala 300 do 400 din, prejeli pa so vso potrebno oskrbo (*Slovenec* 64, 13. 12. 1936, št. 286a, str. 6, »Za starčke in onemogle«).

¹²³ *Žalost in veselje*, str. 451.

¹²⁴ Prav tam, str. 450–451. Lazaristi so z gradnjo začeli 31. oktobra 1937, ko je bil blagoslovljen temeljni kamen. Decembra naslednje leto je bila dokončana kapela, 24. septembra 1938 pa je škof Rožman blagoslovil Mladinsko zavetišče (prim. Kregar, *Moščanska kronika*, str. 342–344). Kregar omenja Kraglov zapis o Zeleni jami v *Kroniki slovenskih mest* 7, 1940, št. 3, str. 222, kjer pravi, da je bila gradnja hiše plačana »s pomočjo neimenovanega dobrotnika«; Kregar povzame, da so bili ti neimenovani dobrotniki »njegovih starši in sorodniki iz Tržiča«, kar pa ne bo držalo. Kragl omenja, da je gradnjo plačal iz svojih prihrankov (prim. Kregar, *Moščanska kronika*, str. 344–345; *Žalost in veselje*, str. 463). Škoda, da v *Moščanski kroniki* niso upoštevali tudi *Kronike Trzin*, ki je izšla leto pred njo, in vsaj dela Kraglovega arhiva v NSAL.

¹²⁵ *Žalost in veselje*, str. 454. Kragl našteva kar nekaj pripetljajev, ki potrjujejo njegove ugotovitve: ko je 9. septembra 1938 pregledoval, kako napredujejo zidarska dela, so ga fantje izžvižgali; prvo noč po vselitvi so mu ukradli večji del zalog živil, ki jih je prinesel s seboj; ponoči s 4. na 5. februar 1939 so mu z grafiti »Dubovniku smrt« umazali pročelje hiše (prav tam, str. 453). Hišo je takoj izročil lazaristom, seveda z zahtevo za užitek do smrti. Lazaristi so listine o uporabi vrta urejali šele med vojno, leta 1944 (prav tam, str. 463–464).

¹²⁶ »Po prihodu v Ljubljano l. 1938 je sicer močno ponehalo težko dihanje in dušenje, pa tudi trudljivost v hoji, a zato je koncem 1940 in v l. 1941 bilo toliko več dušnih boli, toda padci l. 1942 so čudno in porazno uplivali na telesno zdravje, čeprav sem se za to vse le malo zmenil.« (prav tam, str. 684–685). Kragl je na ledu padel 2. februarja in 24. decembra 1942, zato je leta 1942 izgubil več kot 38 kg telesne teže (prav tam).

¹²⁷ Prav tam, str. 470–471.

Viktor Kragl na grobu svojih staršev v Tržiču
(NSAL 107, fotografska zbirka).

glede tega moledovati. Razne italijanske oblasti, prof. dr. Lenček, mag. urednik Fr. Košir, osebje in ravnateljstvo mestnega muzeja, ljublj. škofijstvo, jezuitje, uredništvo Glasnika Srca J., jugoslovanske klišarne, razni fotografi, prof. Bajd, tiskovni referentgaber, ljubljansko županstvo, muzejski konzervator Fr. Mesesnel, ital. konzervator, upraviteljstvo narodne galerije, prof. Podrekar itd. itd.; najbolj zaslužen pri vsem tem je pač mag. urednik Fr. Košir, kateremu dolgujem iskreno hvaležnost in priznanje.¹²⁸

Maševal je v kapeli sv. Vincencija. Za kapelo je oskrbel križev pot, razne kipe svetnikov in orgle iz ženske kaznilnice v Begunjah, ki so bile blagoslovljene 11. julija 1943. Spodbujal in širil je češčenje Jezusovega Srca. Obhajal je več slovesnosti, na primer 24. maja 1941 prvo sv. obhajilo otrok rudarjev iz Vestfalije. To slovesnost je vodil škof Rožman. 20. julija 1941 je tam novo mašo obhajal Franc Sodja CM

¹²⁸ Prav tam, str. 481–482. *Jutro* 24, 1. 5. 1943, št. 98, str. 3, je ob tem objavilo notico »Važna pridobitev mestnega muzeja«: »Ko je župnik Viktor Kragl lani pri raziskovanju zgodovine bratovščine Srca Jezusovega, ki je imela svoj sedež in bratovsko sliko pri klarisab, spet v vojaški bolnišnici našel to sliko, je naposled mestno občino naprosil za prizadevanje, naj bi ta, za našo umetnostno zgodovino tako važna slika prišla v mestni muzej, da bi bila dostopna raziskovalcem in sploh javnosti. Kakor smo že zgoraj povedali, je prošnja župana generala Leona Rupnika imela popoln uspeh in je sedaj slika že v varstvu mestnega muzeja.«

(1914–2007). Pri njem sta 5. novembra 1942 zlato poroko praznovala zakonca Rupert Pivec (1863–1947) in Ana (1863–1947), rojena Huber, skupaj s svojo hčerko dr. Melito Pivec (1894–1973), poročeno z dr. Francem Steletom (1886–1972). Kragl je imel v podprtiličju več različnih stanovalcev, duhovnikov in redovnikov, ki so se v letih vojne menjavali. 10. maja 1945 so mu ta del hiše zasedli partizani, od 31. maja pa je bila v njem pisarna Zveze slovenske mladine.¹²⁹

Pred tem je Kragl 22. maja 1945 zaradi hude bolezni v hrbtenici, zaradi katere se je večkrat zgrudil, nadškofijski ordinariat zaprosil za dovoljenje za zasebno maševanje. Še isto popoldne je v stanovanju uredil kapelico s sliko sv. Družine, ki je nekoč krasila spalnico pokojnih staršev.¹³⁰

Stanje se je izredno poslabšalo sredi februarja 1946, kar ga je sililo k ureditvi svetnih zadev. Želel je razbremeniti oporočitelja zlasti glede knjižnice in arhivskega gradiva. Želel si je, da bi knjižnica prešla v take roke, ki bi jo cenile in uporabljale v čast božjo in v dobro slovenske domovine.¹³¹

Zaradi bolezni so mu prijatelji svetovali, naj gre v toplice. Odločil se je za Dobrno in 12. junija 1946 odšel v toplice, kjer je stanoval v vili pri Tavčarjevih, nasproti toplic. V stanovanju si je takoj uredil priročno kapelo, da je lahko vsak dan maševal, potrebščine pa mu je oskrbel konjiški arhidiakon Franc Tovornik (1892–1973).¹³² V toplicah je spoznal mnogo dobrih ljudi in z njimi ohranil prijateljske stike. Zaradi draginje se je moral po treh tednih vrniti v Ljubljano.¹³³

¹²⁹ *Žalost in veselje*, str. 461–463. Kragl dodaja: »Take stanovalce sem imel v hiši, v katero sem zabil zadnje svoje večje pribranke in kjer sem želel živeti čisto sam zase in najti ljubi mir. Niti obdelovanje vrta, ki je poleg hiše, me ni veselilo in sem se v normalnih predvojnih razmerah zadovoljil le z obstranskimi gredicami za gojitev cvetja.«

¹³⁰ Prav tam, str. 686. Stanje se mu je počasi umirilo, zato je od 6. septembra spet maševal v kapeli sv. Vincencija Pavelskega, 29. oktobra pa se je prvič odpravil v mesto. Ko se je vračal, se je ustavil na pokopališču na Žalah, kar ga je tako utrudilo, da sam brez pomoči ni mogel nikamor. Vse to se je vlekló čez božične praznike (prav tam, str. 687). Ko Kragl ni več mogel javno maševati, ga je nadomestil lazarist Mirko Kambič (1919–2017), ki je v kapeli sv. Vincencija javno maševal vsak dan, v nedeljo pa je tudi pridigal in spovedoval. Najprej je bival na Taboru v dijaškem domu, kjer je bil prefekt in ravnatelj. Po zaplembi leta 1947 so ga preselili na drugi konec iste stavbe na Taboru v hiši lazaristov. Po podržavljenju te hiše so ga preselili k jezuitom na Zrinjskega cesto. Po zaplembi te hiše se je preselil v stanovanje Pred škofijo 7 k Čadežu. Nato je bil 13. junija 1949 aretiran in zaprt do 13. junija 1952 (prim. Kambič, *Doživetja*, str. 15–16, 264).

¹³¹ *Žalost in veselje*, str. 688. Kragl je popisoval svojo imovino ter naredil kartoteko za svojo knjižnico in arhivalije od januarja do marca 1946.

¹³² Prav tam, str. 689.

¹³³ Zanj je lepo skrbela sobarica, domačinka Micka Ramšak, obenem je spoznal trgovca Jakoba Verbiča, Jožefa Golavška in druge (prav tam, str. 690). »Dobriška voda je povzročevala v meni precejšnje učinke. Že po tretji kopeli me je tako prevzelo, da sem se komaj gibal, a kmalu sem začutil večjo čvrstost, tako da sem se tolažil in upal na dobro učinkovanje. Kmalu po prihodu domov so se javile razne oteklino, zlasti na nogah in čimbolj se je bližala jesen, tem slabše je postajalo zdravstveno stanje.«

Jeseni 1946 se mu je bolezen poslabšala. Počutil se je kot v ječi, saj je bil ves čas priklenjen na dom. Obiski so bili bolj izjema kot pravilo, saj so ga obiskali nekateri redovniki, »[i]zmed farne duhovščine, dokler je bila še na svojih mestih, ni nobenemu prišlo v misel, da bi se spomnil svojega bolnega sobrata! (...) Kljub boleznim in kljub osamelosti in zapuščenosti sem Bogu hvaležen, da mi je vsaj maševati še mogoče.«¹³⁴ »Ravno ta čas je padla med vernike ljubljanske škofije vesela vest, da je ljubljanski vladikovini imenovan nov pomožni škof, dosednji generalni vikar Anton Vovk, stolni kanonik in ravnatelj bogoslovnega semenišča in obenem moj izmed vrst duhovnikov najdražji prijatelj. Čudno zamišljen in molčeč, popolnoma proti navadi, se mi je zdel, ko mi je prišel voščit za god in par dni potem je ta vesela novica prispela iz Rima v Ljubljano.«¹³⁵

Bolnik pričakuje boljše hrane, svežega zraka in počitka. Njega pa je ljudska oblast kot nedelavnega človeka in spričo njegovega stanu uvrstila v najnižji prehrambni razred.¹³⁶ Odvzeli so mu državno pokojnino, dohodki od mašnih intencij pa mu niso omogočali priboljškov, ki bi si jih lahko privoščil na črni borzi.¹³⁷

Kljub vsem tegobam je 2. julija 1947 organiziral shod prvih slovenskih jeruzalemskih romarjev ob 10. obletnici smrti vladike nadškofa Jegliča. Živih je bilo še 140 romarjev. Sv. mašo so imeli na Žalah pri Sv. Križu. Obenem je zbiral podatke o romarjih za knjigo.¹³⁸

Jeseni 1948 je čutil, da se njegovo zdravje od dne do dne slabša. Zdravil se je s čebeljim strupom, a ni nič pomagalo, ravno tako ni bilo izboljšanja s kopelmi.¹³⁹ Kljub poskusom, da bi odšel na morje, v toplice oziroma kam iz Ljubljane, na primer v Sv. Križ pri Litiji (Gabrovko) ali na dom služkinje in gospodinje Zefe Blažič v Morje pri Framu na svež zrak, je ostal doma.¹⁴⁰

Poleg povojnih neprijetnosti, povezanih s prehrano in boleznijo, je imel tudi druge tegobe. Maja 1949 mu je oblast v prehodno sobo naselila šoferja Ludovika Mostarja, čez nekaj tednov, 16. junija 1949, pa je dobil končno odločbo, da mora celotno nadprtiličje hiše prepustiti v uporabo mladinski organizaciji, sam pa se je moral takoj preseliti v kletne oziroma podprtilične prostore. V soboto, 18. junija, se je poslovil od knjižnice, v sredo, 22. junija, pa so mu postrežki, verjetno bogoslovci, najnujnejše preselili v podprtiličje.¹⁴¹

»Na god sv. Janeza Eudesa, dne 19. avg. pa pride nenadoma na obisk moja nekdanja učenka Terezija Mihelič, vdovela Petek, iz Jurjevice izpod Nove Štife in ko vidi po stanovanju vse navzkriž kot pripravo za selitev povpraša odločno, ako odhajamo. Na pritrjevalen odgovor je sledila kar odločna zahteva: 'K nam in nikamor drugam.' Po dolgem obotavljanju in premišljevanju sem se udal. Tako nameravam 3. sept. 1949 oditi iz Ljubljane v Jurjevico h. št. 38, pod Novo Štifo, v ribniško dolino, ki slovi po čvrstem, zdravem podnebju in po večini vernih prebivalcih.«¹⁴²

Kragl je o svojem žalostnem stanju zapisal: »Varčeval sem pa le zato, da bi si nabral kaj več, kar bi mogel porabiti v dobre namene. Pa tudi tu vmes je posegla Gospodova roka! Slednjič nimam od vsega navarčevanega drugega kot živeti kot najemnik skoraj od miloščine! Kakor lahko mi je bilo svoj čas miloščino deliti, se mi zdi tisočkrat težje miloščino sprejemati; težko umeti, kako to boli. Že prvo leto, ko sem postal v Trziču lastnik dveh hiš, sem eno prodal za ubogih 5000 K,¹⁴³ drugo sem pa podaril sorodnikom s pogojem, da mi pripada do smrti

na še iz framskih let, saj je bil posvečen leta 1923. Aprila 1948 pa mu je veliko veselje z obiskom naredil Andrej Klobučar, župnik iz Bovca, ki je bil na obisku v Ljubljani (prim. prav tam, str. 715–716, 723, 755).

¹⁴¹ Prav tam, str. 718. »Ob 10. uri dopoldne tega dne sta me Zdravka in Marija G. odnesli iz male sobice, kjer sem predsedel več kot štiri leta vsled svoje ohromelosti in užival vsaj tiste skromne ugodnosti, katerih ne bi mogel v takem bolezenskem stanju nikjer drugod. Vse to je s toliko silo vplivalo na žalostno dušo in na vse bolno telo, da mi je morala strežnica na praznik Srca Jez. zvečer dne 24. junija 1949 že pripraviti mrtvaško svečo in mi je naslednje jutro dne 25. junija ob ½ 8 uri podelil misijonar Tavčar CM zakrament sv. poslednjega maziljenja.«

¹⁴² Prav tam, str. 724. Do tu je Kragl svoje spomine pisal v Ljubljani do konca julija 1949. Nov odstavek ima dopisano »V Jurjevici«. Naslednje vrstice je pisal od konca maja 1950. Kot navaja Kregar, je bila tudi Kraglova duhovniška hiša na Pokopališki ulici 30 (danes je to otroški vrtec) podržavljena (prim. Kregar, *Moščanska kronika*, str. 345). Po podatkih g. Jožeta Planinška CM je ta nepremičnina po denacionalizacijski odločbi vsebovala: hišo v izmeri 178 m², dvorišče v izmeri 190 m² in vrt v izmeri 474 m². Glede na investicije v času nacionalizacije je bila ocenjena vrednost odškodnine na 111.890,00 EUR, kar je bilo lazaristom v obliki obveznic tudi izročeno. Nepremičnina ni mogla biti vrnjena v naravi zaradi dozidav in vzgojno-izobraževalne dejavnosti, ki poteka v njej. Po zagotovilih vizitatorja g. Franca Rataja CM tako v arhivu province kot v izdani Gajškovi kroniki *Slovenska provinca Misijonske družbe s skupnostjo lazaristov na Hrvaškem* Kragl ni omenjen. Obema gre zahvala za posredovane podatke.

¹⁴³ *Žalost in veselje*, str. 728. Hišo je kupil čevljar Lovro Tomazin (prim. *Slovenec* 40, 31. 8. 1912, št. 199, str. 2, »Tržiške novice«).

¹³⁴ Prav tam, str. 690–691.

¹³⁵ Prav tam, str. 694, 746. Z Vovkom sta se poznala od 2. oktobra 1927, ko se je Kragl po zahvalnem romanju na Brezje za romanje v Sveto deželo ustavil v Trziču in se v župnišču srečal z Vovkom.

¹³⁶ Od 15. julija 1947 je tako dobil dnevno »pol hlebčka čisto koruznega, težkega, po grlu ščegetajočega kruha in mesečno 20 dkg maščob« (prav tam, str. 700). V svojem prehrabnem razredu po nakaznicah ni bil upravičen do svežega mesa. Po dobroti prijateljske družine je 3. avgusta 1947 dobil košček mesa, zato je bila takrat na njegovi mizi prvičkrat v letu 1947 goveja juha (prav tam).

¹³⁷ Kljub vsemu mu ni bilo treba prosjati, kar se ne bi spodobilo za njegov stan, ampak je vedno našel dobrotnike. »In čudno, ti dobrotniki večinoma niso iz vrst tistih, katerim bi bil svoj čas dušni pastir ali kakoršen koli dobrotnik, ampak so največ ljudje, ki razumejo imeti dejansko sočutje s pomoči potrebnim, kateremu niso nobene hvaležnosti dolžni. Oh, kako nedoumljiva je božja Previdnost!« (prav tam, str. 700).

¹³⁸ Prav tam, str. 709–710.

¹³⁹ Kragl je ob tem pripomnil: »Zdravniška veda je pač čudna. Za isto bolezen mi je pred časom zdravnik priporočal najbolj mrzle kopeli, a sedaj se mi nasvetuje najbolj vroče toplice /Čateške/ ali pa pohod k morju.« (prav tam, str. 715).

¹⁴⁰ Toplice mu je želel priskrbeti njegov prijatelj župnik iz Bočne, Jurko (Jurij) Guzej (1898–1977). Očitno sta bila poveza-

hišna najemnina, kot priboljšek k pokojnini, ki mi je bila od države nakazovana. Škalsko oz. konjiško posestvo bi bil rad namenil na Dom duhovnih vaj, pa je ted. lavant. škof dr. Karlin ponudeni dar zavrgel, zato sem posestvo prepustil v prid misijonom, izgovorec si do smrti v vili udobno stanovanje in vsakoletni legat nekaj sadnega in vinskega pridelka. Vse to je postalo v sedanji državi državna last in odvzeta mi je bila tudi pravica do izgovorjenega legata in prostega stanovanja. Prav tako je v sedanji državi tržiške sorodnike zadela usoda, ki mi odločno brani sprejemati od njih najmanjše podpore. O framskem grajskem posestvu, podarjenem framski nadarbini, ni vredno pripovedovati, ker je zgodba prežalostna, zlasti če bi vanjo upletel še pojasnilo o par stotisočnem dolgu, ki mi ga še vedno dolgujejo zlasti tisti, ki so me najbolj obsojali za skopuha, a sami veljajo oz. so tedaj veljali za resnične bogataše. V ljubljanski hiši, ki sem jo dal sezidati na lastne stroške, mi je spomladi 1949 oblast odvzela pogodbeno izročeno dosmrtno stanovanje in mi kot težko obolelemu nakazala kletno stanovanje, močno uničeno od vsiljenih najemnikov in vrhu tega še brez kuhinje. Tako sem si moral iskati stanovanja izven Ljubljane kot najemnik brez vsakernih sredstev, ker je prihranjeni denar izgubil veljavo, od države priznana pokojnina mi je pa bila že z dec. 1945 ukinjena. Najbolj pa pogrešam svoje knjižnice in arhiva.«¹⁴⁴

V Jurjevici je imel v hiši v nadstropju majhno sobico, ki pa je bila topla, saj je bila deloma nad kuhinjo, deloma nad hlevom. Takoj si je uredil sobico z različnimi spomini in nabožnimi predmeti. Z njim je odšla tudi postrežnica Zefa. Maja je ostal brez glasu, da ni mogel niti glasno govoriti niti glasno moliti, zato se je še posebej razveselil otrok, ki so vsak dan prihajali k njemu in peli lavretanske litanije z odpevi.¹⁴⁵

»Da bi bila kupa trpljenja še bolj polna, je po božji volji začelo zdravje pešati z dneva v dan še dolgoletni postrežnici in to največ v nogah, tako je že od srede julija 1950 navezana le na dom. Pač nekaj čudnega: Dvočlanska družina z dvema bolnikoma! Pač čas obiskovanja Gospodovega! V sredo vseh teh nadlog je pa došlo iz najvišjega cerkvenega mesta nepričakovano presenečenje: imenovanje vitezom božjega groba.«¹⁴⁶ Viteštvo mu je prek beograjske nunciature priskrbel dober prijatelj škof Vovk, saj mu je to željo Kragl izrazil še kot tržiškemu župniku.¹⁴⁷ »V pismu mi je Prevzvišeni naročil, da je izbral za dan slovesne izročitve diplome

praznik Brezmadežne in naj mu sporočim, koga si želim, da me ta dan namesto njega vmeši v podeljeno čast. Izbral sem si kar domačega gospoda dušnega pastirja, t. j. ribniškega župnega upravitelja Alojzija Dobrovoljca [1911–2008]. Po nagovoru in izročitvi diplome je g. oficijator izpostavil Najsvetejše, sledile so pete litanije Matere božje in, ker je bil ravno praznik Brezmadežne, obnovitev kongregacijskega posvečenja Materi Božji. Po odpeti zahvalni pesmi je podelil sv. blagoslov z Najsvetejšim.«¹⁴⁸ Nato so imeli v Kraglovi sobi pogostitev za 6 oseb. Kljub pomanjkanju je gospodinja Zefa pripravila okusno večerjo: kuhane kokoši z mastno majonezo, pljučno kvašeno pečenko v smetanovi omaki s širokimi rezanci, prašičevo pečenko s solatami (zelena, rdeča pesa, krompirjeva), krofe in kakavni šarkelj; pili so dve vrsti vina, cviček in štajerc, na koncu pa črno kavo.¹⁴⁹ Imenovanje je odmevalo tudi v dnevnem tisku. Kraglu so med drugim voščili lavantinski ap. Administrator, škof Maksimiljan Držičnik (1903–1978), tržiški župnik Jožef Gregorič (1908–1989),¹⁵⁰ ki ga je Kragl krstil, škof Vovk in škof Jozafat Ambrožič OFM (1903–1970) iz Kahire v Egiptu.¹⁵¹ Sam pa je ob tem pripomnil: »Priznati moram, da mi je bilo imenovanje vitezom božjega groba v Jeruzalemu v izredno veselje. Izmed glavnih treh želja, ki jih gojim v svojem zemeljskem življenju, mi je s tem izpolnjena že druga. Prva teh poglavitnih želja:

¹⁴⁸ Prav tam, str. 751, 753. Vovk je svojo prošnjo utemeljil in v Rim sporočil, da že 19 let v ljubljanski škofiji živi duhovnik lavantinske škofije V. K., ki je zadnjih pet let stalno navezan na bolniško sobo in mu je dovoljeno vsak dan maševati kar doma, kar edino mu je v težki bolezni v resnično tolažbo. Ta duhovnik je napisal mnogo nabožnih člankov, romal dvakrat v sv. deželo, bi tudi tretjič, če mu ne bi to preprečila bolezen; v neprestanem stiku s tedanjimi romarji spodbuja ljubezen do sv. Dežele ... Zbral je romarje ob obletnici smrti pokrovitelja, za katerim so opravili rekvem ... Prim. prav tam, str. 749.

¹⁴⁹ Prav tam, str. 753, 755.

¹⁵⁰ Tudi z Gregoričem sta morala biti dobra prijatelja, saj je bil na njegovi novi maši. Kragl je ob tem zapisal: »V juliju sem dobil izredno vabilo, s katerim me je novomašnik Jožef Gregorič, kateremu sem kot kaplan v Fari pri Kostelu 18. novembra 1908 podelil zakrament sv. krsta, vabil na svojo novo mašo; kako naj ne bi z veseljem pobitel na novo mašo svojega krščenca, vrhu tega še prvega svojega krščenca, ki ga je Gospod izbral za svojega služabnika. (...) Nisem se mogel premagati, da ne bi vsaj v dveh daljših napitnicah ne dal duška, česar je bilo srce polno ob spominu na svoja najlepša dušnopastirska leta in na delo, čegar sadovi so vidni nad tolikimi svati.« (Žalost in veselje, str. 617–618).

Gregorič pa je v svoj dnevnik 9. julija 1932 o pripravah na novo mašo med drugim zapisal: »Kmalu po južini je prišel z Vrha, kjer je imel pri sv. Nikolaju sv. mašo, nekdanji priřarski kaplan g. Kragelj V., mirna in tiha duša.« Na naslednji, novomašni dan, 10. julija 1932, pa: »Govoranc je bilo čudno dosti: Finžgar, dekan Erker, prof. Stanonik, žpk. Kragelj, Bojc, V., Briški Martin, Premrov, jaz, žpk. Stare, žpk. Kragelj (ta mora biti silno zvezan s Kostelom) pa brojski žpk. Štiglic se pred Kragljem; najdlje je govoril Bojc, najbolje pa Finžgar in Stare. Ob ½ 4h so bile litanije z zabvalno pesmijo, nakar smo se slikali. Potem še malo sem pa tja in ob 5h so odpeljali Kočevarji, ob ½ 6h Finžgar in Kragelj, nato počasi drug za drugim, da so bili ob 9h skoraj samo še pevci, ki sem jih povabil v mraku.« (NŠAL 532, Zapuščine duhovnikov: Jože Gregorič, f. 219).

¹⁵¹ Žalost in veselje, str. 753, 756; Oznanilo, 14. 1. 1951, št. 7–8; Mariborski Verski list, 4. 2. 1951, št. 3.

¹⁴⁴ Žalost in veselje, str. 728–729.

¹⁴⁵ Prav tam, str. 725, 727. »Skromni upokojenec, pozabljen in skoro v pomanjkanju vsakdanjega živeža, dasi je bil svojčas imovit.« (NŠAL 580, Zapuščine duhovnikov: Viktor Kragl, f. 408, Življenjepis, str. 8).

¹⁴⁶ Žalost in veselje, str. 746.

¹⁴⁷ »V torek, dne 28. nov. 1950 zvečer sem prejel z dnem 25. nov. datirano pismo, ki mi sporoča, da je bila ta dan doposlana ljublj. škof. ordinariatu od Apostolske nunciature v Belgradu diploma, v kateri je v posebnem pismu med drugim rečeno: 'Pergratum mihi est, Dominationi Tue mittendi Decretum quo ma mus Dominus Cardinalis Nicolaus Cenaale, Victorium Kragl, equitem equestris Ordinis S. Sepulchri Hierosol. elegit, nominat, creat atque instituit...'« (prav tam, str. 748, 750–751).

Prednja in zadnja stran pogrebne podobice (NŠAL 580, Zapuščine duhovnikov: Viktor Kragl, f. 408a).

postati mašnik, je vzklikala že v mojem otroškem srcu; kljub številnim zaprekam mi je bila izpolnjena 14. julija 1908. Odkar sem prvokrat pokleknil v Jeruzalemu k božjemu grobu, sem si želel postati služabnik tega najveličastnejšega prostorička celega sveta; tudi ta želja mi je bila izpolnjena 6. sept. 8. dec. 1950. in še tretja želja, ki jo gojim v svojem srcu – želja srečne smrti – živeti, delati in trpeti in po storjeni ostri pokori najti neskončno usmiljenega Boga.¹⁵²

Za božič 1950 mu je škof Vovk pisal: »Prav iskreno Ti želim srečnih božičnih praznikov. Dete, ki je s trpljenjem začelo zemeljsko življenje in ga je na križu končalo, naj Ti pomaga nositi križ bolezní in še druge težave, ki so nad Teboj. Če je volja božja, bodi v novem letu krepak še toliko, da vsaj Marijo še počastiš s svojim peresom. Spominjam se Te. Zelo sem vesel, da je bila slovesnost 8. decembra prísrčna. To je glavno. Pa bodi dobri in zvesti služabnik, ki bo čez veliko postavljen!« In na drugem mestu: »Tvoja bolezen me je zaskrbelo. Težko mi je tudi, da občutiš tudi trdoto sveta in prijateljev, ko

že itak dosti velik križ nosiš. Pa tako mora biti. Ta misel nam zlasti o Božiču lahko prihaja, ko je sam Odrešenik tudi takoj s križem začel. Ves sem v delu in skrbeh. Zelo Ti bom hvaležen, če kakšno uro svojega trpljenja daruješ zame in teške zadeve.«¹⁵³

Ko je škofu Vovku ob tolikem trpljenju in bolezní v misli na smrt izrazil željo, naj njegovo truplo z vso preprostostjo pokopljejo ob cerkvi sv. Križa, nasproti lične kapelice božjega groba, v podnožju veličastnega svetišča Marije v nebesa vzete, in naj nimajo mrtvaškega govora, samo molitve v cerkvi, mu je ta odgovoril: »Veliko misliš na smrt. Saj je to zveličavno ... Vedi, da Te pridem gotovo pokopat in iskat pred hišo; tudi govoril Ti bom, da bodo vsaj tedaj zvedeli, koga pokopavamo. Besede zaslužiš že kot trpin!«¹⁵⁴

Tako izredno vdan v Božjo voljo in pripravljen na smrt kot redkokateri je naš blagopokojnik snoval in pisal, dokler mu ni smrt preprečila nadaljevanja tega zajetnega dela.

¹⁵² Žalost in veselje, str. 757.

¹⁵³ Prav tam.

¹⁵⁴ Prav tam, str. 760.

Obenem moramo ugotoviti, da ni bil zamerljiv niti do ljudi, ki so javno blatili njegovo ime ali mu celo grozili. Po koncu vojne je namreč zapisal: »*Učitelj, ki sta se najbolj in najstrastnejše zaletavala v moje delo, in me najgrše po časopisih in v javnosti napadala, sta tudi že umrla: nadučitelj Mihael Verbič iz Sodražice dne 23. nov. 1938 in šol. upravitelj iz Frama Valentin Ivanuš 18. sept. 1945; oba sta našla svoj grob pri sv. Križu v Ljubljani. Bivši škofjeleški žup. Sinkovec, ki je iz prižnice pozivljaj svoje farane, da uršulinskega kateheta ni treba ubogati, je 20. sept. 1926 umrl v Kamniku. Škofa Karlina, ki me je očitno žalil že v Belokrajini in v Framu, je božji Sodnik 5. apr. 1933 poklical k sodbi. Bivši framski kaplan, ki mi je v svojem gnevu s samokresom pretil, je umrl 26. jan. 1939 v Storcab; dne 16. nov. 1944 pa je umrl mengerski nadžupnik J. Sušnik, ki me je ob slovesu globoko užaljen, da nisem njemu najprvo povedal oz. naznanil svoj odhod iz Trzina, odslovil brez najmanjše dobre besede; tudi on je našel svoj grob pri sv. Križu v Ljubljani. Res, čudna so božja pota in kako neskončno dober mi je Bog, ki mi daje priložnost najhujše hudo povračevati z dobrim, saj so ravnokar naštet datumi skrbno zapisani v najožjem nekrologiju.*«¹⁵⁵

Na praznik Nedolžnih otročičev, 28. decembra 1951, je zgodaj zjutraj opravil vsakodnevno svetomašno opravilo. Kmalu nato je mirno počivajočemu v naslonjaču obstalo srce – kot naenkrat obstane ura na steni – in že je odšel ves lep in nasmejanega obraza k Njemu, po katerem je vse življenje hrepenel in kateremu je vse življenje verno in zvesto služil.¹⁵⁶

V nedeljo zjutraj, 30. 12., so se od Kragla poslovili domačini iz Jurjevice, molitve v cerkvi pa je opravil ribniški župnik Alojzij Dobrovoljc. Zatem so pokojnika odpeljali v Tržič. Kragl je sicer okleval, kje naj bi bil pokopan. Njegova prva želja je bila domača župnija in grob staršev, a jo je kasneje večkrat spremenil. Na koncu je vendarle obveljala prvotna odločitev.¹⁵⁷ Na silvestrovo je prišel v Tržič škof Vovk, ki ga je v spremstvu devetih duhovnikov: kamniškega dekana Viktorja Čadeža (1885–1968),

škofijskega tajnika Ivana Merlaka (1923–2015), Tomaža Tavčarja CM (1887–1971), ribniškega župnika Alojzija Dobrovoljca, dupeljskega župnika Antona Hafnerja (1890–1982), kriškega župnika p. Metoda Kranjca KR (1914–1994), mengerskega kaplana Srečka Zajca (1923–1998),¹⁵⁸ tržiškega župnika Jožeta Gregoriča in njegovega kaplana Franceta Gačnika (1927–1988), pokopal na tržiskem pokopališču. Škof Vovk je v pridigi izpostavil njegovo ljubezen do rodnega Tržiča in staršev ter ovrednotil njegovo pisateljsko delo, trpljenje in bolezen. Sošolec Čadež je poudaril predvsem njegovo ljubezen do sv. dežele z romanji in organiziranjem srečanj nekdanjih romarjev. Končno se je od njega poslovil še tržiški župnik Gregorič v imenu tržiske, pa tudi prifarske župnije in v lastnem imenu: »*Vi ste mi namreč kot kaplan moje rojstne župnije posredovali od Boga največjo milost, ko ste mi podelili zakrament sv. krsta. Gotovo niste tistega novemberskega popoldne 1908 niti slutili, da bo ta deček od Kolpe kdaj vršil dušnopastirsko službo v Tržiču! Zato mi je konec oktobra 1945, ko me je prevz. g. škof poslal v Tržič, prišlo na misel: zdaj imaš priložnost povrniti tržiški župniji, kar je ona dala prifarski župniji, ko ste Vi delovali v Kostelu. Ali niso res skrivnostni in čudovito lepi božji načrti?!*«¹⁵⁹

Avtobiografijo je glede na podobnost zapisa v kroniki Tržič sklenila Gregoričeva roka: »*Sedaj naš dragi pokojnik mirno počiva na Tržiskem pokopališču – pri svojih ljubih starših, sredi med svojim sorodstvom, sredi med svojimi rojaki in prijatelji. V povestnici svojega domačega kraja – si je že sam s svojimi 'Zgodovinskimi drobci...' postavil nevenljiv spomenik. Družinski kamen nad njegovim grobom pa znanuje le kratek pripis:*

Viktor

rsg. župnik fram – ski in vitez božjega groba

**15. X. 1883*

†28. XII. 1951.«

*Pogreb Viktorja Kragla
(NŠAL 107, fotografska zbirka).*

¹⁵⁵ Prav tam, str. 503–504.

¹⁵⁶ Prav tam, str. 768.

¹⁵⁷ Kragl je zapisal: »*Dne 12. marca 1945 mi je bilo s posebnim povdankom povedano, kako velike nepravilnosti so s prevažanjem mrličev v drug dalnji kraj, zlasti vsled pomanjkajev za tak prevoz potrebnih krst. Vedno sem si želel biti pokopan v grobu svojih tistarev v svojem rojstnem kraju v Tržiču. Omenjeno, tako povdarjeno sporočilo, me je po mnogih dušnih bojih le pripravilo do tega, volno sprejeti še to žrtve in si poiskati kraj počitka tu v Ljubljani. Toda pri sv. Križu si ga kar ne morem izslediti, zato sem ga našel v Štepanji vasi ob kapelici božjega groba pod malo zeleno tratnico, v kateri naj se mi izkoplje grob, pa naj se zemlja potem takoj zravna, da bo zopet na nji zazelenela travica in bo takoj po smrti izginila vsaka sled za menoj. V namen za svojo srečno zadnjo uro sem šel takoj naslednji dan po tej odločitvi dne 4. apr. 1945 maševati k božjemu grobu v Štepanjo vas in še tisti dan sem raztrgal svojo prejšnjo oporoko, v kateri sem si izrečno želel svoj grob v Tržiču, in si natančno naročil svoj pogreb oz. pokop v Štepanjo vas h kapelici božjega groba.*« (prav tam, str. 485). O zadnjih pogovorih in željah glede lokacije pogreba v avtobiografiji ni podatkov.

¹⁵⁸ Zajec, mengerski kaplan in nato župnijski upravitelj v Črnučah v Ljubljani, je bil od leta 1950 Kraglov naslednik, saj je skrbel za Trzin vse do leta 1972, ko je v Mengeš za kaplana prišel Jože Tomšič (1944–2013), z namenom priprave ustanovitve nove Župnije Trzin leta 1974.

¹⁵⁹ *Žalost in veselje*, str. 768–772; *ŽA Tržič, Kronika župnije Tržič*, leto 1951, str. 57.

Kraglova romanja

Pri Kraglu lahko občudujemo, kako mu je uspelo prepotovati »pol« sveta, in to kljub vsemu njegovemu delu, različnim službenim obveznostim in obstojankam širom Slovenije. Vsa ta številna potovanja so mu omogočili dohodki od njegovega vinogradniškega posestva v Škalcih pri Konjicah ter njegova varčnost in skromnost v vsakdanjih potrebah.¹⁶⁰ Njegove poti niso bile potovanja, čeprav si je ogledoval tudi naravne in kulturne znamenitosti. To so bila vedno romanja, katerih cilj je bil določen romarski kraj ali srečanje. Svoja romanja je popisal v avtobiografiji na dobrih stotih straneh; obsegajo čas od nove maše do nemškega napada na Jugoslavijo leta 1941. Kronološko bomo pregledali najpomembnejša romanja in dodali kakšno zanimivost, ki jo je sam omenil.

Po novi maši leta 1908 je pred nastopom prve službe poromal na Rožnik, nato pa je z materjo odšel v Lom, kjer je nekaj tednov nadomeščal bolnega župnika Franca Premruja. Obenem je obhodil še druge slovenske romarske kraje: Sv. Jošt nad Kranjem, Velesovo, Kokra, Jezersko, Mekinje, Sv. Ana v Gozdu, Sv. Primož nad Kamnikom in Sveta gora.¹⁶¹

Naslednje leto se je z romanji usmeril predvsem na Hrvaško. Obiskal je Trsat, udarjenega Kristusa pri sv. Vidu na Reki, Cetinje v Črni gori, Hvar, Split, Zadar in Kotor. Poleg tega je bil na evharističnem kongresu v Dubrovniku.¹⁶² Leta 1910 je bil z materjo na evharističnem kongresu v Salzburgu, obenem sta obiskala Brezje, Celovec, Žihpolje in Mario Plain. Tistega leta je s parnikom s še 84 duhovniki odšel na prvo vseslovensko romanje v Sveto deželo.¹⁶³

Naslednji dve leti je malo potoval: »Kakor pri Fari mi tudi v Sodražici ni bilo mogoče mnogo romati po svetu naokrog, zlasti, ker sem kmalu po svojem dohodu tja moral prevzeti v oskrbo tudi vse župnikove posle vsled njegove bolezni.«¹⁶⁴ Večkrat je obiskal Novo Štífto, bil je na Brezjah in na mednarodnem evharističnem kongresu na Dunaju, spotoma pa je obiskal Mariazell.¹⁶⁵

Leta 1913 je ob 1300-letnici milanskega edikta odšel na romanje v Rim ter spotoma obiskal Benetke, Loreto in Asissi: »Še kot sodraški kaplan sem se prijavil na to rimsko romanje, pa predno je bilo treba oditi na pot, sem bil premeščen v Boh. Bistrice, kamor sem došel 30. 3. ob 10^h dop. in sicer še teš, da sem mogel kot prvo opravilo na novem službenem mestu, darovati daritev sv. maše; skrbelo me je, če bo pa moj novi predstojnik privolil k nameravanemu rimskemu romanju, pa hvala Bogu ni storil nobenih ovir.«¹⁶⁶ Obiskal je tudi očetov

rodni Tolmin z božjo potjo na Mengorah in Sveto goro. Naslednje leto je romal na 25. mednarodni evharistični kongres v Lurd. Spotoma so si ogledali večja romarska mesta v Švici in južni Franciji, doma pa je romal v Crngrob in Podbrdo.¹⁶⁷

V letih prve svetovne vojne in prevrata je romal po različnih krajih po Sloveniji, odvisno od službenega mesta. Po prihodu v Fram je leta 1921 romal na Dunaj, nato na Chiemsee, ogledal pa si je tudi pasijonske igre v Thierseeju na Tirolskem.¹⁶⁸ V naslednjih dveh letih je bil na sestanku katehetov in evharističnem kongresu v Zagrebu, na orlovskem zletu v Brnu in na pasijonskih igrah v Oberammergau na Bavarskem.¹⁶⁹

Za leto 1924 je zapisal: »To leto so se povojne razmere toliko ustalile, da je bilo že možno misliti na kako daljše potovanje; v Sloveniji se še za kaj takega niso mogli odločiti in zato se je naš romar pridružil internacionalnemu romanju, katerega so priredili Nemci s Čehi, Slovaki in Hrvati iz Dunaja, iz Osijeka v Švico, Francijo, Španijo in Italijo v mesecu avgustu.«¹⁷⁰ Nadomeščal ga je prefekt iz mariborskega semenišča Ivan Kupčič (1897–1965), ki so mu pomagali sosednji župnik Anton Šebat in patri kapucini iz samostana na Studencih v Mariboru.

Leta 1925 je papež Pij XI. razglasil sveto leto, zato je bilo iz Slovenije organizirano skupno romanje Slovencev v Rim. Ob tem je Kragl zabeležil prigodo z nastanitvijo in razporeditvijo gostov pri papeževi maši: »V Rim smo odšli ob 11 ¹/₄ zvečer in bili nastanjeni v gostišču Opera Pii XI., Via Germanico 142 blizu cerkve sv. Joahima, nedaleč zadaj za Vatikanom, v čisto severno zapadnem kotu mesta. Po zaslugi 'urlih aranžerjev' in skrajni 'nepristranskosti' vodstva nas je bilo kar 14 starejših duhovnikov nastanjenih v sobi št. 18, medtem ko so razne kuharice imele, le po dve in dve, lepe, dobro opremljene sobe, v velikih sobah je bila pa komaj po ena umivalna posoda za 3 ali 4 osebe! Sostanovalec pesnik Meško, kakor je vedno na vseh potovanjih kar občudovanja vreden v uslužnosti in potrpežljivosti, se pri teh razmerah ni mogel premagati, da ne bi duška dal tem nezaslišanim razmeram v svojem potopisu, ki ga je priobčil v Koroškem tedniku. (...) Svoj višek je ta občudovanja vredna 'nepristranskost' štajerskega vodstva dosegla v razdeljevanju vstopnic k papeževi maši na binkoštno

¹⁶⁰ *Žalost in veselje*, str. 4.

¹⁶¹ Prav tam, str. 509–510.

¹⁶² Prav tam, str. 510–511.

¹⁶³ Prav tam, str. 511–513.

¹⁶⁴ Prav tam, str. 520.

¹⁶⁵ Prav tam, str. 522–523.

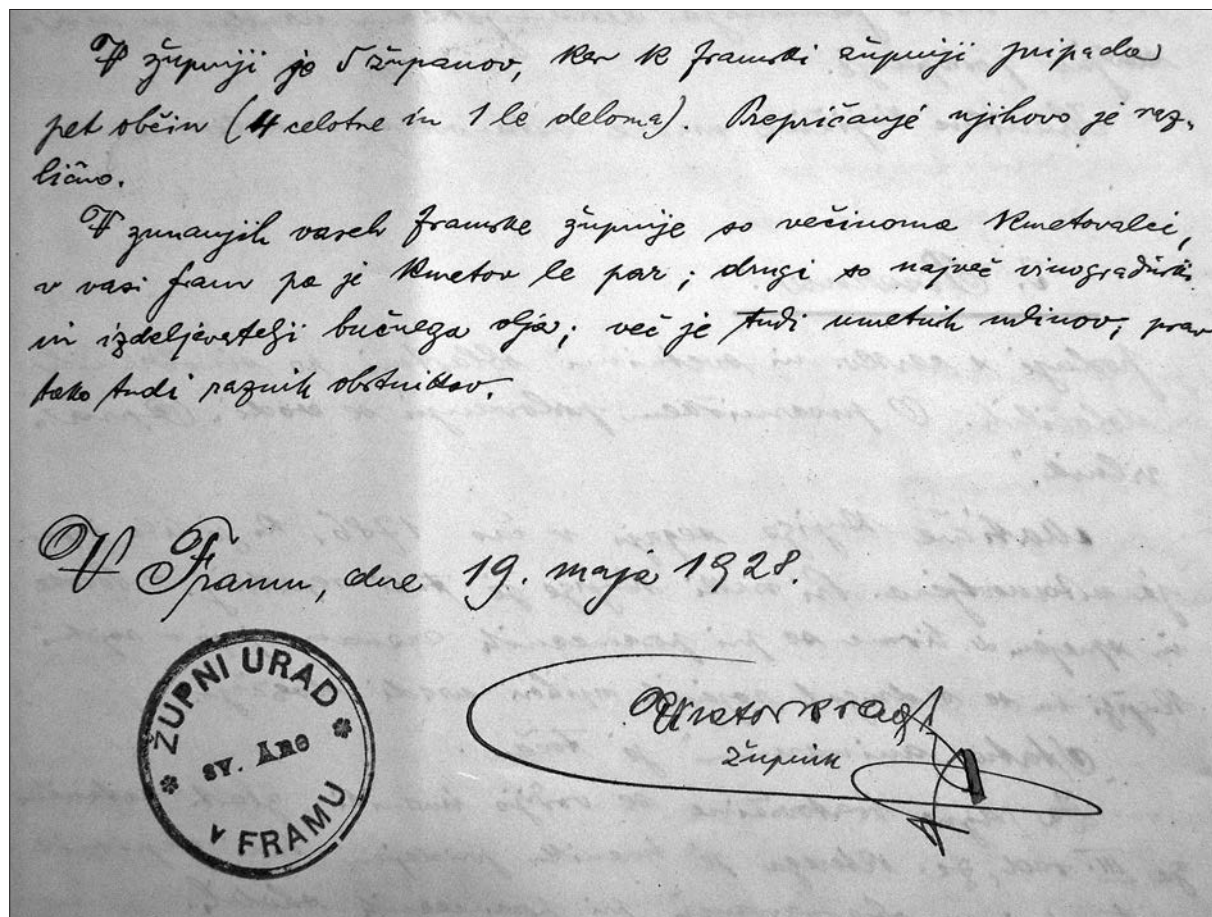
¹⁶⁶ Prav tam, str. 523–524.

¹⁶⁷ Prav tam, str. 537, 540–541. Kragl je o kongresu v Bogoljubu objavil tri obširne članke skupaj s svojimi fotografijami, kar smo omenili že zgoraj. V zadnjem članku se je skliceval na fotografijo v predhodnem članku (št. 10, str. 330), na kateri je zajel procesijo na ravnini pred lursko votlino: »Omenjena slika nam kaže procesijo v četrtek, 24. julija. Da sem mogel vsaj večji del dolgega spreveda spraviti na sliko, sem moral fotografirati s strehe rožnovenske cerkve.« (*Bogoljub* 12, 1914, št. 12, op. 1, str. 397, »25. mednarodni evharistični kongres v Lurdu od 21. do 26. julija 1914«).

¹⁶⁸ *Žalost in veselje*, str. 547–548.

¹⁶⁹ Prav tam, str. 550–551, 555.

¹⁷⁰ Prav tam, str. 557. Med drugim so romali v Paray-le-Monial in Lurd ter si ogledali tudi mnoga druga mesta in znamenitosti.

Zadnja stran vizitacijskega poročila s Kraglovim podpisom
(NŠAM, Škofijska pisarna, Vizitacije, F 61, 1921–1928, št. 16).

nedeljo za cerkev sv. Petra; mnogim duhovnikom so razdelili vstopnice za stojišča ob koncu glavne cerkvene ladje, torej skoro za vratmi, medtem ko so kuharice dobile vstopnice v neposredni bližini prezbiterija.¹⁷¹

Naslednje leto (1926) je romal na 28. mednarodni evharistični kongres v Chicago, leto zatem pa zopet v Sveto deželo. Ob tem je zapisal: »Dvakrat mi je bilo že dano romati na najsvetejše kraje sveta – v Sveto deželo, dvakrat romati v Rim, dvakrat v Lurd, toda tam, kjer nam je božje Srce razodelo svojo neskončno božjo ljubezen, sem bil še-le enkrat, zato sem že dolgo negoval iskreno željo romati še enkrat v Paray le Monial, pa ne le

za par ur, ampak vsaj za par dni in to ne v večji družbi, ampak najraje sam in ob tej priliki poromati tudi še na grob dveh skrajno ponižnih in skrajno preprostih francoskih svetnikov, revne lurske Bernardke in neučenega pa pobožnega arškega župnika J. Vianneja, katerega proglasitev svetnikom sem prisostvoval na bink. nedeljo 14. 5. 1925 v Rimu in sem od tedaj neprestano željo gojil pomoči v svojem poklicu prositi ravno pri zaščitniku podeželskih dušnih pastirjev.«¹⁷² Isto leto je prepotoval še Nemčijo, med drugim Vestfalijo, pa tudi Oberammergau, Köln in Essen.¹⁷³

Naslednje leto se je udeležil slovesnosti ob 1000-letnici smrti sv. Vavrlava v Stare Boleslav v Pragi. Bil pa je tudi v Salzburgu, Regensburgu in Konnersreuthu, kjer je obiskal mistikino Terezijo Neumann: »Čez par tednov sem dobil iz Slivnice od župnika Mihaliča vabilo na novomašno gostijo tamk. novomašnika Ledineka, katero hoče župnik za duhovnike pripraviti v svojem župnišču. V svoji polni odkritosrčnosti, katero je

¹⁷¹ Prav tam, str. 569. Širše, tudi o problemih s Hrvati, je poročal *Slovenec* 53, 4. 6. 1925, št. 123, str. 1, »Po svetoletnem romanju«. Franc Ksaver Meško (1874–1964) je objavil podlistek »Pod južnim solncem. Malo spominov z našega rimskega romanja« v *Koroškem Slovincu* 5, 29. 7., 5. 8., 12. 8., 19. 8. in 2. 9. 1925, št. 30, 31, 32, 33 in 35, vedno str. 4. Meško je ob tem v prvem podlistku zapisal: »Vendar pa, da so nas stlačili v Rimu v eno sobo štirinajst duhovnikov, večinoma starejših mož, ko so dali mlajšim duhovnikom in laikom dvema, trem po eno sobo, ni kazalo najsrečnejše roke vodstva. Že res: duhovnik naj bo najbolj potrpežljiv. A če spi človek po petindvajset let ali še več vedno sam, kako naj spi kar naenkrat v takem begunskem ali jetniškem taboru?« Kragla omenja kot tovariša in prijatelja, saj sta drug drugemu ministrirala pri maši in na romanju hodila skupaj.

¹⁷² *Žalost in veselje*, str. 580, 593; *Slovenec* 55, 3. 9. 1927, št. 198, str. 4 »Dnevne novice: na poti v Palestino«.

¹⁷³ *Žalost in veselje*, str. 600–603.

vedno do svojega sosedu poznal,¹⁷⁴ je pa tudi razodel, da bo novomašnik na cerkveno slavo vabil le zanj izbrane. Da bi mi ne bilo treba sosedovega vabila odkloniti, novomašnika pa tudi pred župnijo ne kompromitirati, sem se odločil biti tiste dni dalj časa zdoma. Ta načrt je bil g. sosedu izredno po volji, da je mogel tudi s svojo besedo in sodbo nasproti novomašniku odkrito na dan! Toda vprašanje je bilo, kam naj grem, ko sem vendar komaj iz Prage prišel domov. Tedaj se je mnogo govorilo o Konnersreuthu in o Tereziji Neumann, do katere pa nisem čutil prav nobene naklonjenosti, vendar bi se bil pa rad prepričal na lastne oči, koliko bi bilo raznim razburljivim govoricam verjeti.¹⁷⁵

Zadnje leto v Framu je poleg romanj po Sloveniji (Brezje, Poljčane, Laško) potoval v Budimpešto na praznovanje 900-letnice sv. Emerika, sina sv. Štefana I.¹⁷⁶

Naslednje leto (1931) se je poslovil od Frama, zato je romal predvsem po Sloveniji. S sestrami iz Repenj je bil prvič na Šmarni gori, obiskal je tudi Trsat in Brezje. Leta 1933 je bil srebrnomašnik, »zato sem si ga želel prikrojiti v kar najožjo zvezo z romanjem. Slučaj je nanesel, da je 16. julij – jubilejni dan 25 letnice nove maše – padel na nedeljo, ob kateri sem moral iti pridigovat na novo mašo svojega nekdanjega lj. šol. učenca Ludovika Prelog-a in to ravno v Fram, kjer sem najdalj časa župnikoval. Nehote je ta slučaj novomašniško framsko slovesnost zelo olepšal, ko je zjutraj pred oltarjem sv. Ane nekdanji dušni pastir opravil srebrno sv. mašo, ob 10^h pa njegov učenec novo mašo in to ravno še v dobi svojega 25 leta starosti in vrhu tega je bila med družicami še redovnica, tudi novomašnikova součenka, ki se je, tudi ravno v 25. letu starosti, ravno odpravljala na pot med indijanske misijone, tako je ravno skupna doba teh dveh 25 letnikov – bivših učencev srebrnomašniku izdala njegovo starost, v kateri je obenem to leto praznoval 50 letnico svojega rojstva; to ti je bilo stvarine za običajne štajerske napitnice in zdravice!¹⁷⁷ Ob tej priložnosti je želel Kragl skrivoma maševati pri sv. Jožefu nad Celjem ali v Petrovčah, pa so mu Trzinci 14. julija pripravili slovesnost. Lepo so okrasili cerkev in ga prosili, naj mašuje. Ker je slovesnost kmalu minila, je lahko še isti dan poromal v Celje k sv. Jožefu, v Petrovče in nato v Fram.¹⁷⁸

¹⁷⁴ Opomba je v avtobiografiji dodana spodaj. Oznaka je naknadno dodana s svinčnikom: »Z župnikom Mihaličem na Slivnici in z župnikom Šebatom na Gor. Poljskavi smo kot najbližnji medsebojni sosedu skrbeli, da smo skrbno varovali eden drugemu popoln ugled pri ljudstvu glede farnih poslov in nismo nikoli hoteli ustreči kakim posebnostim in izjemam ali nagajivostim muhastih faranov, čeprav se je potem reklo, da nismo ustrežljivi. V tem smo bili neizprosni, medtem ko so v Hočah in pozneje pod župnikom Garnerjem na Gor. Poljskavi kaj radi izvršili kak krst, ki ni spadal v njihovo področje ali oskrbeli kako mašo, glede katere bi bil moral in smel le domači župnik odločevati.« (prav tam, str. 606–607).

¹⁷⁵ Prav tam.

¹⁷⁶ Prim. prav tam, str. 613–614.

¹⁷⁷ Prav tam, str. 619.

¹⁷⁸ Prav tam.

Leto 1934 je prineslo nevšečnosti: »Leto, v katerem je bilo z zdravjem, zlasti v zimskih mesecih naravnost obupno. Zato v prvih mesecih sploh nisem mogel z doma.«¹⁷⁹

Naslednji dve leti ga je zaposlovalo predvsem arhivsko delo za tržiško kroniko, zato je zbiral gradivo na Koroškem in Goriškem. Obiskal je Gospo sveto, Marijo v Trnju, Celovec, Beljak, Gorico, Sveto goro, Oglej, Sredipolje, Tolmin, Breginj in nekatere druge slovenske kraje, med drugim Brezje, Crngrob, Novo Štifo in Stično.¹⁸⁰

Leta 1937 je romal na Poljsko v Poznanj na mednarodni kongres Kristusa Kralja, naslednje leto pa se je ukvarjal s prvim vseslovenskim romanjem v Sv. deželo: »V tem letu sem si navzel nalogo otepi pozabnosti prvo in doslej zadnje slovensko romanje v Sveto deželo in v ta namen sem izbral obletni dan smrti pokrovitelja tega romanja, nadškofa dr. Jegliča kot dan, ob katerem bi se na javnem zborovanju, prirejenem 3. in 4. julija na Brezjah, skupno poklonili spominu vseh že pokojnih jeruzalemskih romarjev iz l. 1910 vsi še živeči slov. romarji ali sami ali pa po svojih zastopnikih. Zamišljen načrt se je vrlo dobro obnesel, toda nakopal mi je grozno veliko dela, številnih potov širom slovenske zemlje in izredno veliko stroškov.«¹⁸¹

Leta 1939 je bil spet v Italiji, leta 1940 pa predvsem po Sloveniji: »V tem letu sem se namenil slovenskim častilcem presv. Srca Jez. za Dušno in v Glasniku presv. Srca J. postaviti skromen spomenik in sicer tako, da bi kratek opis osvetljevali grobovi pokojnih. Treba je bilo zaradi tega zopet romati širom Slovenije, to pot s fotografičnim aparatom, v katerega sem lovil sem in tja raztresene grobove apostolov božjega Srca; le škoda, da se jih je toliko nabralo, da je zmanjkalo za tak članek odločenega prostora. (...) V tem letu sem začel zbirati stvarino za svoja obširna tri zamišljena dela: 'Razvoj pobožnosti presv. Srca J. in M. med Slovenci', 'Naše šmarnice od začetka do danes' in 'Slovenska božja pota'. Za vse to je

¹⁷⁹ Prav tam, str. 625.

¹⁸⁰ Prav tam, str. 625–627, 630.

¹⁸¹ Prav tam, str. 631–632. »Dne 8. febr. 1947 se je začela tipkati težko zaželenja knjiga 'Sveta dežela in Slovenci', ki naj bi obsegala 6 poglavij, a je bila dotipkana še-le okt. 1948. Prva tri poglavja so bila že zdavna dovršena. Za 4. poglavje, katero naj bi obsegalo življenjepise vseh 540 slovenskih jeruzalemskih romarjev iz leta 1910, je bila pa pripravljena le kartoteka, ki je o vsakem romarju imela nabranih nekaj življenjskih podatkov. (...) Ko sem v jeseni 1947 skončal s 546 življenjepisov slov. jeruz. romarjev in njih voditeljev po Palestini in sem se ravno začel pripravljati na delo 'Lurd in Slovenci', me je Prezvizišeni naprosil, naj sestavim nekoliko obširnejše poročilo o delovanju ljubljanskega škof. odbora za slovenske izgnane duhovnike, ki je deloval od maja 1941 do maja 1945. Delo je bilo precej zamudno, ker je bil odbor zelo delaven in vsestransko zaposlen s skrbmi za tem ugodnejše materialno stanje ne le kranjske ampak tudi štajerske izgnane duhovščine, v kolikor je bivala na ozemlju ljubljanske škofije, in vseh onih, ki so bivali v Srbiji. Nekako samoobsebi so nastali pri tem razni mejniki, ki bodo v izdatno pomoč kronistu, ki bo pisal o slovenski duhovščini ob času okupacije v letih 1941 do 1945. Še-le v februarju 1948 je prišel na vrsto Lurd.« (prav tam, str. 706, 713).

Grob rodbine Kragl v Trziču danes (foto: Miha Šimac).

bilo treba številnih knjig, katerih žalibog vseh ni bilo mogoče najti v Ljubljani, zato jih je bilo treba iskati po drugih knjižnicah, zlasti v Mariboru, v Novem mestu, po nekaterih izven ljubljanskih samostanskih knjižnicah in v Zavodu sv. Stanislava v Št. Vidu n/Ljublj., kamor je bilo treba dostikrat stopiti. Zelo mi je žal, da nisem še tedaj, ko je bilo možno, za ta dela oskrbeti potrebne stvarine, rajše v tem pobitel in bi bil n. pr. raje odložil spisovanje kronik na poznejši čas, pa kaj, ko človek ne vidi v bodočnost.«¹⁸²

Zato je sklenil: »Kakor po nekaj letih spoznavam, mi je božja Previdnost ravno v letu 1940 naklonila mnogo priložnosti, ob katerih sem se mogel takorekoč poslovičiti od najdražjega na zemlji, kar mi še ostaja in to za več let, morda za zmiraj. To je predvsem že spredaj omenjena Brinjeva gora, na kateri sem preživel tako mnogo lepih ur v delu v dušno korist vernim romarjem, kot po

slovo sem poromal še enkrat tja gori 20. majnika 1940. In tedaj sem se z dobro besedo poslovil tudi od ličnega konjiškega doma v Škalah, od vinograda in sadonosnika tam okoli in vsega, kar mi je dalo v dneh begunstva tolažbo in zavetje.«¹⁸³

Sklep

Predstavili smo eno pomembnejših osebnosti v zgodovini Trziča. Viktor Kragl je bil velik človek, vreden spoštovanja in občudovanja. Zavedal pa se je tudi svoje grešnosti, kakor je sam zapisal: »Naj bo trpljenje, odločeno mi od Gospoda, v zadoščenje za grehe napuha, jeze in nečistosti, kateri sem podlegel, žal že kot gimnazijec, ker nisem namreč našel v mladosti človeka, ki bi me bil dovolj in prav podučil o vrednosti sv. čistosti in o spolnem življenju, za katero sem zvedel le iz uma-

¹⁸² Prav tam, str. 642, 652.

¹⁸³ Prav tam, str. 653–654.

zanih ust sprijenih šolskih tovarišev. Zato pa ravno nisem nikdar opustil kot veroučitelj sicer zelo previdnega, pa prav potrebne nauka v teh sicer kočljivih stvarih. Kljub svojim mnogim tozadevnim padcem si pa vendar smem priznati, da nobenega takega greha nisem izsilil, ampak je bilo vse, kar je bilo storjenega, storjeno v polnem sporazumu s sogrešnico, brez misli na to, da oba obsoja pravični Sodnik. Kako pač vrag zna slepiti človeka. Še vse hujše pa boče zlasti zadnji čas, v mojem srcu gospodariti jeza, kateri sem – pač v svoje veliko osramočenje – dal duška z neumestnimi besedami le premnogokrat.¹⁸⁴

Prav zaradi te iskrene izpovedi in priznanja ga lahko še bolj občudujemo. Veliki možje so sposobni tudi priznanja napak. V kesanju in zavedanju svoje grešnosti in slabosti si je dal že pred smrtjo oblikovati spominsko pogrebno podobico. Ob tem je v življenjepisu pomenljiv zapis: »Po tem presv. Srcu je upal doseči svojim slabostim in svojim grešnostim usmiljenje. Zato je dal že dolgo pred svojo smrtjo izdelati po svoje zamišljene podobice. Pred velikim križem stoji božji Zveličar z razprostrtimi rokami, upodobljen v podobi Njegovega presv. Srca; v štirih vogalih te sličice so upodobljeni v malih elipsah Žal. Mb., sv. Jožef, angelj varuh in ljubljenska božjega Srca sv. M. Margareta Al.; ob Jezusovem vznožju pa bereš prošnje 'Presveto Srce Jezusovo, usmili se me'. Ta podobica naj bi bila skromen spomin na pokojnega in pod utisom njegovega groba naj izzveni vsakemu, ki bi mu prišla v roke, prošnja za vsaj en vzdihljaj v mir njegovi duši. Druga stran teh podobic je do l. 1950, napravljena kot vzorec za natisk besedila o pokojnikovi življenjski poti, nosila prošnjo prav priprostega prosilca za molitev. L. 1950 je bilo pa treba ta koncept za tiskarno nekoliko spremeniti, da bo o pokojniku govorila resnica tudi po smrti, ker je bil Kragl l. 1950 imenovan za viteza božjega groba v Jeruzalemu. Čeprav se je se je [sic!] v življenju imenoval le služabnika Božjega groba, naj pa vsaj pokojnikova posmrtna spominska podobica po njegovi smrti pove, da ni bil pokojni le duhovnik in upokojeni podeželski župnik, ampak tudi vitez Božjega groba v Jeruzalemu, kar mu je bilo v veliko dušno tolažbo, ker je bil skoraj vsa leta svojega mašništva najtesneje povezan s Sveto deželo.«¹⁸⁵

Ob vsem tem bi bilo primerno spodbuditi širšo javnost, z Občino Tržič na čelu, da bi v spomin tako velikega človeka iz svoje srede naredila kako obeležje. Idej in možnosti je veliko. To je lahko zgolj spominska plošča ali kip ob škofu Vovku pred župnijsko cerkvijo. Še primernejša bi morda bila nagrada ali štipendija za obetavne dijake. S tem bi hkrati naredili dve potezi: pomagali bi nadarjenim dijakom in ohranili spomin na tako velikega moža, s čimer bi se gotovo strinjal tudi Kragl. Vsekakor pa bi bilo prihodnje leto (2021), ob 70-letnici njegove smrti, primerno in potrebno, da posthumno prejme naziv

častnega občana Tržiča in plaketo Občine Tržič, saj je s svojim delom pomembno prispeval »k razvoju in ugledu Občine Tržič« ter »s svojimi dosežki« na področju »družbenega življenja pušča pečat v lokalni skupnosti ter s tem predstavlja občino doma in v svetu«.¹⁸⁶ Take pogoje je predpisala Občina Tržič v Pozivu predlogov za podelitev priznanj Občine Tržič za leto 2020. Kdo bi jih bolje izpolnjeval kot ravno Viktor Kragl?

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

ARS – Arhiv Republike Slovenije

AS 68, Kraljevska banska uprava Dravske banovine, Upravni oddelek BUDB, Vložni zapisnik upravnega oddelka II. za l. 1931, 1–5000 in 25.001–29.000.

AAŠKL – Arhiv Uršulinskega samostana Škofja Loka

Spisi, 3. Spovedniki in kateheti, 1807–1921. Uršulinske šole, Kronika vnanje uršulinske šole v Škofji Loki, 1891–1918.

NŠAL – Nadškofijski arhiv Ljubljana

NŠAL 2, Župnije.
NŠAL 5, Deficienti.
NŠAL 5, Exh. Protokol.
NŠAL 14, Vizitacije.
NŠAL 107, Fotografška zbirka, P, Kragl, Viktor.
NŠAL 532, Zapuščine duhovnikov: Jože Gregorič.
NŠAL 580, Zapuščine duhovnikov in drugih oseb: Viktor Kragl (*Žalost in veselje podeželskega župnika I–II–III*, 1947 (neobjavljen tipkopis)).

NŠAM – Nadškofijski arhiv Maribor

Nekrologiji, Nekrologij Kragl
Škofjska pisarna
D 20 – Dravsko polje
F 61 – vizitacije
Protokoli škofijske pisarne
Zapuščine duhovnikov, Viktor Kragl.

Zasebni arhiv družine Podrekar, Tržič
Zapuščina Viktorja Kragla

Zasebni arhiv Maksimiljana Koširja, Vodice

Župnijski arhiv (ŽA) Tržič, Kronika župnije Tržič

¹⁸⁴ Prav tam, str. 729–730.

¹⁸⁵ NŠAL 580, Zapuščine duhovnikov: Viktor Kragl, f. 408, Življenjepis, str. 9.

¹⁸⁶ Tržičan 24, 3. 8. 2020, št. 5, str. 5 »Poziv k posredovanju predlogov za podelitev priznanj občine Tržič za leto 2020«.

ČASOPISI

Bogoljub, 1914, 1920, 1929.
Bogoslovni vestnik, 1937.
Domoljub, 1933.
Duhovni pastir, 1913.
Gorenjec, 1936.
Jutro, 1923, 1925, 1927, 1936, 1943.
Koroški Slovenec, 1925, 1927.
Ljubljanski škofijski list, 1936.
Mariborski Verski list, 1951.
Orjuna, 1923.
Oznaniilo, 1951.
Slovenec, 1905, 1912, 1924, 1925, 1927, 1936.
Slovenski učitelj, 1910.
Tabor, 1921, 1923, 1925.
Tržičan, 2020.
Vertec, 1893, 1895.

LITERATURA

Berčan, Anton: *Kronika župnije Ribnica*. *Kronika* 66, 2018, št. 3, str. 587–600.
Catalogus cleri et beneficiorum ecclesiasticorum dioecesis labacensis ineunte anno MCMLIX. Ljubljana: Knezoškofijski ordinariat, 1909.
 Gajšek, Lojze: *Slovenska provinca Misijonske družbe s skupnostjo lazaristov na Hrvaškem. Lazaristi ob 90-letnici province (1919–2009) in 350-letnici smrti sv. Vincencija Pavelskega (1660–2010)*. Ljubljana: Misijonska družba, 2009.
Jegličev dnevnik (ur. Blaž Otrin in Marija Čipić Rehar). Celje, Ljubljana: Mohorjeva družba, 2015.
 Kambič, Mirko: *Doživetja sredi mojega stoletja*. Celje: Mohorjeva družba, 2000.
 Kragl, Viktor: *Kronika duhovnije Trzin do leta 1938* (ur. Boštjan Guček). Ljubljana: Salve, 2015.
 Kragl, Viktor: *Zelena jama. Kronika slovenskih mest* 7, 1940, št. 3, str. 158–166, 222–225.
 Kragl, Viktor: *Zgodovinski drobci župnije Tržič*. Tržič: Župni urad, 1936.
 Kregar, Jože: *Moščanska kronika. Obširen vpogled v zgodovino kraja in župnije*. Ljubljana: Didakta, 2016.

Lazarini, Franci: *Cerkev Srca Jezusovega v Drežnici nad Kobaridom in njeno mesto v slovenski arhitekturi poznega historizma*. *Annales* 22, 2012, št. 1, str. 55–64.

Letopis Cerkve na Slovenskem 2000. Ljubljana: Nadškofija Ljubljana, 2000.

Nadrah, Ignacij: *Spomini in semeniška kronika 1941–1944 Ignacija Nadraba* (ur. Matjaž Ambrožič). Ljubljana: Arhivsko društvo Slovenije, 2010 (Viri, 30).

Status personalis et localis Archi-dieceseos Goritiensis inuente anno 1913. Gorica: Nadškofijski ordinariat, 1913.

Status personalis et localis Archi-dieceseos Goritiensis inuente anno 1931. Gorica: Nadškofijski ordinariat, 1931.

Šematizem lavantinske knezoškofije 1937. Maribor: Lavantinski knezoškofijski ordinariat, 1937.

S U M M A R Y

Viktor Kragl (1883–1951). Life tribulations of the Tržič chronicler and parish priest

The article presents the priest Viktor Kragl by drawing on archival documents, newspaper reports, and above all his unpublished autobiography. The period of his life corresponded to the turbulent times underscored by many changes in the societal, social, and cultural systems that also affected religious life. His work marked places where he served across Slovenia and above all his birth town of Tržič, to which he dedicated a monumental chronicle. With his effort, learnedness, and collector's talent, Kragl contributed enormously to the preservation of memory, to the local history of individual places, and especially to ecclesiastical history. For this reason, the discussion at hand seeks to fill the gap in historiography and in the knowledge about the work of rural priests in the first half of the twentieth century.